

En fråga om prosodi?

Prosodiska drag hos frågor i Helsingforssvenska samtal

Martina Huhtamäki

Akademisk avhandling som med tillstånd av Humanistiska fakulteten vid
Helsingfors universitet framlägges till offentlig granskning i auditorium XII,
Unionsgatan 34, fredagen den 27 november 2015 kl. 12.

Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet 2015

Denna bok är nummer 43 i publikationsserien Nordica Helsingiensia som utges av Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet.

Kontakt:

Finska, finskugriska och nordiska institutionen
PB 24
00014 Helsingfors universitet

Pärmbild: *Evening acoustics*, John Grönvall

ISBN 978-951-51-1611-6 (hft.)
ISBN 978-951-51-1612-3 (PDF)

© 2015 Martina Huhtamäki och Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet

Tryckt i Finland av universitetstryckeriet Unigrafia, Helsingfors 2015.

Helsingfors universitet, Humanistiska fakulteten, Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Nordiska språk

Martina Huhtamäki, 2015. *En fråga om prosodi? Prosodiska drag hos frågor i Helsingforssvenska samtal*

Sammanfattning

I denna avhandling studeras prosodiska drag hos frågor i Helsingforssvenska samtal. Syftet är att undersöka hur samtalsdeltagare använder prosodiska drag för att utforma yttranden som frågor och tillskriva frågefunktion till yttranden. Därtill studeras hur samtalsdeltagare signalerar avslutning hos frågeyttranden. Avhandlingen är en sammanläggningsavhandling som består av fyra undersökningar i form av fyra artiklar och en sammanfattning. Avhandlingen bidrar till kunskapen om hur prosodiska drag skapar betydelser i samspel med andra drag i samtal.

Materialet utgörs av sex inspelningar av vardagliga samtal mellan svenskspråkiga personer från huvudstadsregionen. Samtalen är flerpersonsamtal. Samtalsdeltagarna är 29 kvinnor och män från 9 år till 60-årsåldern. Vissa yttranden i materialet har definierats som frågor enligt följande kriterier:

1) De tillhör mottagarens epistemiska domän och 2) de utgör förstaled i ett yttrandepar bestående av en fråga och ett svar. Definitionen inkluderar även yttranden som saknar interrogativ syntax men där mottagaren relativt sett har mer kunskap än frågeställaren, det vill säga deklarativa satser som används för att begära information. Däremot omfattar den inte retoriska frågor, eftersom frågeställaren då har större kunskap, eller frågor som används för direktiva handlingar. Frågorna är alla enledade, syntaktiskt fullbordade yttranden. Fokus varierar mellan de olika undersökningarna: i den första undersökningen studeras 240 frågor med olika syntax, i den andra 110 frågor med icke-interrogativ syntax, i den tredje 191 frågor med icke-fallande slutintonation och i den fjärde 52 frågor som utgörs av ett fristående *va*.

Den teoretiska och metodologiska ramen utgörs av interaktionell lingvistik. Materialet har analyserats med hjälp av samtalsanalys och fonetisk analys. Undersökningarna är alltså kvalitativa. Samtalen har transkriberats enligt konventionerna inom samtalsanalys, med några tilläggssymboler för prosodiska drag. Den fonetiska analysen inkluderar såväl auditiv analys som akustisk analys med programmet Praat. Samtalsdeltagarnas identitet har skyddats genom att alla igenkännbara uppgifter har anonymiserats i transkriptionerna. Personerna har varit medvetna om att deras samtal spelats in och gett sin tillåtelse till att det används för forskning.

Resultaten visar att frågor har många olika funktioner i de studerade samtalen och att prosodiska drag används för att hantera olika aspekter av funktionerna. De flesta frågor i de undersökta Helsingforssvenska samtalen har fallande slutintonation, men stigande och jämn slutintonation förekommer också. Slutintonationen har flera olika funktioner, och används tillsammans med andra drag för att särskilja yttranden inom kategorin frågor. Exempelvis kan stigande slutintonation användas på frågor som förbereder en annan språkhandling, och ett stort tonomfång kan användas hos frågor som signalerar en affektiv ståndpunkt. Till funktionen bidrar även frågans syntax, ordval och förhållande till samtalskontexten samt de epistemiska förhållandena mellan deltagarna. Däremot används prosodiska drag inte för att signalera frågor som en viss språkhandling skild från påståenden. Vidare är slutintonationen bara ett av flera prosodiska drag som projicerar en möjlig slutpunkt. De övriga dragen är minskad talhastighet och ljudstyrka, eventuell förekomst av en fokusbetoning samt förändrad röstkvalitet.

Nyckelord: frågor, prosodi, intonation, Helsingforssvenska, interaktionell lingvistik, samtal

University of Helsinki, Faculty of Arts, Department of Finnish, Finno-Ugrian and Scandinavian studies, Scandinavian languages

Martina Huhtamäki, 2015. *A question of prosody? Prosodic features of questions in Helsinki Swedish conversations*

Abstract

This thesis explores the prosodic features of questions in conversations among speakers of Helsinki Swedish. The aim is to find out how the participants used such features to design and ascribe utterances as questions, as well as to signal turn endings in them. The research contributes to the current understanding on how prosodic and other features are used in combination to create meanings in conversation. This work is a compilation thesis comprising four papers and a summarizing report.

The data consist of six recordings of everyday conversations among Swedish speakers from the capital region of Finland. The conversations are multi-person conversations. The participants comprise 29 females and males between the ages of nine and approximately 60. Utterances in the data are defined as questions in line with the following criteria: 1) they belong to the epistemic domain of the recipient, and 2) they form the first pair-part of an adjacency pair consisting of a question and the response. This definition includes declarative clauses that are used to request information when the topic is in the epistemic domain of the recipient. However, it excludes rhetorical questions (because the questioner then has more knowledge than the recipient), as well as questions that are used to request action. The questions are all one-unit, syntactically complete utterances. The focus varies in each of the four studies: in the first one it is on 240 questions with varying syntax; in the second it is on 110 questions with non-interrogative syntax; in the third it is on 191 questions with a non-falling final intonation; and in the fourth it is on 52 questions consisting of the free-standing *va*, 'what'.

The theoretical and methodological framework is interactional linguistics, and the methods used are both conversation analysis and phonetic analysis. The research is qualitative. The data are transcribed according to the traditions of conversation analysis, with some added signs indicating prosodic features. The phonetic analysis, for which the Praat program was used, includes both auditory and acoustic elements. The identity of the participants is protected through the anonymization of all recognizable information in the transcripts. The participants were aware that their conversations were being recorded, and gave their permission for the recording to be used in research.

The results show the many functions for which questions are used, and that prosodic features are employed for various purposes. Most questions have a final falling intonation in these conversations in Helsinki Swedish, but there are also instances of final rising and level intonation. Final intonation has several functions, and is used together with other features to distinguish between utterances inside the question category. For example, a rising final intonation can be used in a question that paves the way for another action, and a wide pitch span can be used to signal an affective stance. The syntax, the lexical choices and the relation of the question to the conversational context are also indicative of its function, as are the epistemic relations between the participants. However, prosodic features are not used to signal questions as a sentence type that is separate from assertions, for example. In sum, final intonation is just one of several prosodic features projecting a possible point of completion. The other features include a slower rate of speech and diminished loudness, possibly a focal accent and a changed voice quality.

Key words: questions, prosody, intonation, Helsinki Swedish, interactional linguistics, conversations

Förord

Nu sätter jag punkt, efter flera års avhandlingsarbete. Det känns fint att snart få se resultatet i tryck. När jag i framtiden tänker på min doktorandtid kommer jag ändå antagligen mest att minnas allt jag lärt mig och alla fina människor jag mött. Jag har haft förmånen att skriva min avhandling i en forskningsgemenskap, eller egentligen i flera. Jag har ingått i olika nätverk av både doktorander och äldre forskare. Utan er hade min doktorandtid varit ensammar, tråkigare och mindre utvecklande än vad den nu har varit.

När jag började fundera på att skriva en doktorsavhandling var det självklart att kontakta professor emerita Anne-Marie Londen. Hon hade varit handledare för min proseminarie- och seminarieuppsats i nordiska språk samt för min avhandling pro gradu och jag hade lärt mig uppskatta hennes direkta och tydliga sätt att ge kommentarer. Ami skulle inte behöva befatta sig med sådana här projekt längre, men jag är glad att hon ställde upp som min handledare. Jag tackar Ami speciellt för noggranna läsningar av mina manus.

Ami satte mig i kontakt med professor Jan Lindström. Mitt intresse för prosodi fann en plats i det doktorandnätverk för interaktion som Janne just då var med och startade. Och så blev jag doktorand i nätverket PTV (*Puhe, toiminta, vuoro-vaikutus/Tal, verksamhet, interaktion*). Jag tackar Janne för kommentarer på mina manus och för hjälp med otaliga andra saker. Jag har under avhandlingsarbetet fått märka att Janne alltid hittar en lösning i knepiga situationer.

Det har varit en stor förmån att därtill ha docent Richard Ogden, Yorks universitet, som extern handledare. Hans erfarenhet av forskning i fonetiska drag i samtal och kunskaper i svenska har varit en betydande tillgång. Perioden på två månader vid Yorks universitet sommaren 2011 innebar ett stort steg framåt i min forskning. Jag tackar Richard för kommentarer som lärt mig tänka och lett mig vidare i mitt arbete.

Jag tackar också docent Christina Samuelsson, Linköpings universitet, för att du ställde upp som förhandsgranskare av min avhandling och noggrant satte in dig i den. Tack för att du också ställer upp som opponent.

Därtill tackar jag docent Mari Wiklund för att som förhandsgranskare göra en siktfull läsning av min avhandling.

Tack docent Markku Haakana för att du ställde upp som fakultetens representant och för våra diskussioner om *mitä/va*.

I also thank Professor Elizabeth Couper-Kuhlen for being here in Helsinki just the right time. You have taught me so much of what I know about prosody in interaction and how to study it. Thank you also for reading my paper that is in English and commenting on it.

En annan person som på olika sätt har hjälpt mig med min forskning är doktor Eija Aho. Du har lyssnat på frågorna i materialet med mig samt läst och kommenterat mina texter. Du har också hjälpt mig hitta litteratur om svensk och finsk prosodi. Tack!

Jag vill också tacka handledarna och de andra doktoranderna i PTV-nätverket: professor Anssi Peräkylä som ledde nätverket, professor Anu Klippi för att bjuda in oss till Sveaborg för våra årliga seminarier samt de övriga handledarna professor Ritva Laury och professor Liisa Tainio för att tillsammans med de andra handledarna ställa goda frågor samt ge kommentarer och stöd. Jag tackar mina meddoktorander, numera doktorerna, Timo Kaukomaa, Kati Pajo och Anna Vatanen samt Elina Weiste, som snart blir doktor, för kamratstöd. PTV var en trygg grupp att börja sin doktorandperiod i. Ett särskilt tack till Kati för vår diskussion om *va*-frågor och till Anna för kommentarerna på avsnitt 2.2.3 om turtagning.

Ett stort tack går också till Spetsforskningsenheten för intersubjektivitet i interaktion som leds av professor Marja-Leena Sorjonen. Det har varit en så inspirerande och lärorik miljö att forska i. Tack också professor emerita Auli Hakulinen, doktor Chiara Monzoni och doktor Liisa Raevaara för kommentarer på textmanus.

Tack till Forskarseminariet i nordiska språk. Tack till Finska, finskugriska och nordiska institutionen för Tvärminnesseminarierna, resebidrag, och möjlighet att undervisa. Tack till handledare och doktorander i doktorandnätverket Langnet för många lärorika kurser och seminarier.

Mina meddoktorander vid institutionen vill jag tacka för att ni har förgyllt min doktorandperiod på olika sätt. Ett speciellt tack till min långvariga vän Anna Biström, min körkompis Saija Merke samt min första och sista rumskompis Jenny Sylvén. Tack till Maria Vidberg för omsorgsfull korrekturläsning av min Kappa. Tack till mina övriga kollegor på Nordica och Berggatan för lunchsällskap och kafferumsgemenskap. Tack till John Grönvall för det fina fotot på pärmen.

Jag är också mycket tacksam till alla de 29 Helsingforssvenskar som deltar i de inspelade samtalen. Speciellt tackar jag pappan och de tre barnen som släppte in mig i ert hem och lät mig spela in ert Familjemöte.

Jag tackar Svenska kulturfonden samt Ella och Georg Ehrnrooths stiftelse för forskningsfinansiering samt Letterstedtska föreningen och Svenska litteratursällskapet för smärre bidrag.

Tack till var och en av mina vänner och min familj för allt ni betyder för mig. Ni hjälper mig att ha ett liv utanför forskningen.

Tack till Lars för tankeutbyte, stöd och uppmuntran. Tack speciellt för våra diskussioner om den fjärde artikeln och tips för ombrytningen. Jag vet att också du är lättad över att avhandlingen är klar nu.

Helsingfors i november 2015

Martina Huhtamäki

*Oscar: va e de dä andra
pappa: va de spel*

(paus, Kasper fingrar på sin telefon)

pappa: hej vi fråga dej en fråga.

Oscar: Kasper

Kasper: n de dä an- alltså spel å sån dänt

(Utdrag ur Familjemöte 2013)

Innehåll

1 INLEDNING.....	12
1.1 Utgångspunkter för avhandlingen	12
1.2 Syfte och frågeställningar.....	14
2 FORSKNINGSBACKGRUND	17
2.1 Diskussion av viktiga termer och begrepp	17
2.1.1 Helsingforssvenska	17
2.1.2 Frågor	18
2.2 Forskning om prosodiska drag i samtal.....	28
2.2.1 Forskning om prosodiska drag inom interaktionell lingvistik	28
2.2.2 Prosodi och utformningen av språkhandlingar	29
2.2.3 Prosodi och turtagning.....	32
2.3 Prosodiska drag hos frågor.....	38
2.3.1 Prosodiska drag hos frågor i svenska	41
2.3.2 Prosodiska drag hos frågor i finska.....	43
2.4 Sammanfattning av tidigare forskning	46
3 MATERIAL OCH METODER.....	48
3.1 Forskningsmaterial.....	48
3.2 Metoder.....	52
3.2.1 Interaktionell lingvistik.....	52
3.2.2 Fonetisk analys.....	53
3.2.3 Transkription.....	55
3.3 Etiska frågeställningar	56
4 SAMMANFATTNING AV FORSKNINGRESULTATEN	57
4.1 Betydelsen av prosodiska drag för att utforma frågor.....	57
4.2 Betydelsen av prosodiska drag för att projicera turslut i frågor	67
5 SLUTDISKUSSION	78
Transkriptionsnyckel	84
Materialförteckning.....	86
KÄLLOR.....	88

Förteckning över tabeller och figurer

Tabell 1. Olika faser inom en turkonstruktionsenhet	33
Tabell 2. Potentiellt slutprojicerande drag i enledade turer i olika språk	37
Tabell 3. Urvalet i de olika artiklarna: antal och typ av frågor i varje samtal.....	51
Tabell 4. Typer av frågor i materialet, deras funktion, typiska prosodi och syntax samt aktuell artikel.....	62
Tabell 5. Prosodiska drag som signalerar turslut i materialet	67
Figur 1. Intonationskonturer hos frågor i finska enligt Iivonen (1978).	44
Figur 2. Element som återges i figurerna: grundtonskurva, vågform och segmentering i stavelser.	54
Figur 3. Andelen fallande, stigande och jämn slutintonation hos frågorna.....	58
Figur 4. Exempel på fråga med sen fokusbetoning (kvinnlig talare).	60
Figur 5. Exempel på fråga med fallande slutintonation över ett stort tonomfång (manlig talare).	70
Figur 6. Exempel på fråga med fallande slutintonation över ett litet tonomfång (manlig talare).	71
Figur 7. Exempel på fråga med slutintonation som är jämn i mitten (talare: barn).	72
Figur 8. Exempel på fråga med slutintonation som stiger över ett litet tonomfång (ung manlig talare).	73
Figur 9. Exempel på fråga med slutintonation som stiger över ett stort tonomfång (ung kvinnlig talare).	74
Figur 10. Grundtonskurva, vågform och de olika faserna i en fråga (kvinnlig talare).	76

Översikt över originalartiklar

- I. Huhtamäki, Martina, 2012: Prosodiska drag i frågor. En undersökning av Helsingforssvenska samtal. *Språk och stil* 22 (2), s. 153–184.
- II. Huhtamäki, Martina, 2014: Intonation och funktion hos frågor med icke-interrogativ syntax. En undersökning av Helsingforssvenska flerpersonssamtal. *Tal och språk/Puhe ja kieli* 34 (4), s. 147–173.
- III. Huhtamäki, Martina, 2015: Frågor med stigande och jämn slutintonation i Helsingforssvenska samtal. *Folkmålsstudier* 53: *Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi*, s. 79–115.
- IV. Huhtamäki, Martina, under utgivning: The interactional function of prosody in repair initiation. Pitch height and timing of *va* 'what' in Helsinki Swedish. *Journal of Pragmatics*. doi:10.1016/j.pragma.2015.10.006.

1 INLEDNING

1.1 Utgångspunkter för avhandlingen

Vad gör ett yttrande i ett samtal hörbart som en fråga? En allmän uppfattning bland forskare är att det är ett universellt sakförhållande att frågor markeras med hög tonhöjd eller stigande slutintonation (Bolinger 1986:25; Hirst & Di Cristo 1998:1, 25–27; Gussenhoven 2004:83–84; Stivers & Enfield 2010:2621). Även när det gäller svenska finns det sådana uppfattningar. Till exempel står följande i Svenska Akademiens Grammatik (SAG 1999, 4:675):

Det som skiljer en fråga från ett påstående är vanligen en genomsnittligt högre tonhöjd och avsaknad av final sänkning. Oftast har frågan i stället en stigande ton i satsslutet.

Likaså skriver Gårding (1998:121) i sin översikt över svensk intonation att intonationen är tillräcklig för att signalera frågemodus hos ett deklarativt påstående:

Intonation is also sufficient to convey the interrogative mode in an otherwise declarative statement.

Det finns dock få undersökningar av spontant tal som skulle visa att frågefunktion systematiskt och regelbundet markeras med hjälp av stigande slutintonation vare sig i svenska eller i andra språk. I stället visar undersökningar av frågor i spontan samtalsinteraktion att slutintonationen varierar enligt typ av handling, frågans syntax, dess position i en samtalssekvens och vem som relativt sett har mer kunskap (t.ex. Selting 1992 om tyska; Couper-Kuhlen 2012a om engelska).

Sätten att markera frågor varierar mellan olika språk. I svenska finns möjligheten att markera frågor lexikalt eller syntaktiskt. Interrogativa huvudsatser inleds i svenska antingen med frågeordet (kvesitiva huvudsatser, härafter *frågeordsfrågor*) eller det finita verbet (rogativa huvudsatser, härafter *ja/nej-frågor*; SAG 1999, 4:675, 730ff.). Frågefunktion kan också signaleras med hjälp av satsadverbial som anger osäkerhet, exempelvis *väl* och *möjligen*, eller frågepåhäng, såsom *eller hur* och *va* (Ahrenberg 1987:102; Linell & Gustavsson 1987:36–37; SAG 1999, 4:758). Stigande slutintonation anses kunna signalera frågefunktion hos yttranden som inte har interrogativ syntax, exempelvis *Du har inte sett Kalle?* (Gårding 1998:121; se även Thorell 1973:278; Linell & Gustavsson 1987:36; SAG 1999, 4:677, 757–759).

Det är inte enkelt att definiera vilka yttranden som fungerar som frågor i ett samtal. Jag har valt en definition som bygger på att mottagaren relativt sett har mer kunskap

än talaren och på att yttrandet fungerar som förstaled i ett yttrandepar (se 2.1.2 nedan). Genom att studera prosodiska drag hos frågor i samtal kan jag på ett mer generellt plan undersöka hur samtalsdeltagare använder prosodi för att utföra språkhandlingar och signalera slutet på sitt samtalsbidrag. Frågor utgör en typ av yttranden som ställer upp starka förväntningar på en viss typ av respons (se Sacks & Schegloff 1973). Detta förhållande bidrar till att mottagare i allmänhet visar att de tolkar ett yttrande som fråga genom att besvara den. Tajmningen av svaret i förhållande till frågan visar när mottagaren tolkar att frågan nått en möjlig slutpunkt.

Jag studerar enledade frågor, det vill säga frågor som består av en enda turkonstruktionsenhet, till skillnad från flerledade frågor som består av flera sådana enheter. Jämför den enledade frågan *nå Asta hu mår ditt barnbarn* med den flerledade frågan *ha du haft mycky jobb nu ellä ha du haft mässor ellä va ha du haft* i undersökningsmaterialet. Undersökningsmaterialet utgörs av vardagliga samtal, till skillnad från institutionella samtal. De kan beskrivas som flerpersionssamtal, eftersom minst tre personer deltar i varje samtal. (Se 3.1 nedan.) I flerpersionssamtal är användningen av frågor ännu mer mångfacetterad än i dyader, exempelvis kan frågor användas för att välja nästa talare (se Sacks m.fl. 1974; Londen 1997; jfr Egbert 1997).

Min avhandling bidrar till den generella kunskapen om betydelsen hos prosodiska drag i finlandssvenska. Det finns stora luckor när det gäller forskningen i prosodiska drag hos frågor i finlandssvenskt spontantal, för att inte tala om den funktion prosodiska drag har i samtalsinteraktion. Undantag utgörs av Ahos (2010a) samt Kuronen och Leinonens (2008, 2010) undersökningar av spontant tal. Eftersom betydelsen hos prosodiska drag varierar mellan olika språk och varieteter (se t.ex. Wells & Peppé 1996; Couper-Kuhlen 2009) är det viktigt att också undersöka svenska och olika varieteter av svenska.

Avhandlingen hör teoretiskt och metodologiskt hemma inom forskningsinriktningen interaktionell lingvistik (t.ex. Couper-Kuhlen & Selting 2001; se 3.2.1). Jag använder mig av samtalsanalytiska och fonetiska metoder för att studera frågorna och de prosodiska dragen hos dem (se 3.2.2). Jag anknyter till forskning om hur prosodiska drag medverkar i språkhandlingar (se 2.2.2), hur prosodiska drag bidrar till turtagning (se 2.2.3) samt hur frågor utformas i framför allt svenska, finlandssvenska och finska (se 2.3).

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med avhandlingen är att bidra till kunskapen om den roll prosodiska drag spelar tillsammans med andra drag i talet för att utforma frågor i samtalsinteraktion. Många tidigare undersökningar av prosodiska drag har utgått från monologiskt tal inspelat i laboratorium. Sådana undersökningar kan visserligen bidra med detaljerad information om exempelvis hur betoningar realiseras i olika språk, hurdana intonationskonturer som förekommer och hur grundtonstoppar sammanfaller med andra aktiviteter i röstorganen. Däremot kan de inte fånga hur samtalsdeltagare använder prosodiska drag för att utföra språkhandlingar i samtal.

Frågor är en central typ av språkhandlingar i samtal. Som tidigare forskning visar (se 2.2.2, 2.3 nedan) spelar prosodiska drag en roll för att skapa frågor i olika språk. I denna avhandling utreder jag hur deltagare i Helsingforssvenska samtal drar nytta av prosodiska drag vid frågor: talare när de utformar yttranden som frågor och mottagare när de tillskriver frågefunktion till yttranden. Den första forskningsfrågan lyder således:

- 1) Hur bidrar prosodiska drag till utformningen av frågor i vardagliga Helsingforssvenska samtal?

Jag undersöker olika prosodiska drag hos yttrandena jag definierat som frågor, men fokuserar speciellt på intonationen. Eftersom prosodiska drag inte är de enda drag i talet som används för att skapa betydelser, har jag även beaktat andra drag såsom ordval och syntax samt frågans sekventiella placering. Jag analyserar även mer noggrant vilken funktion frågan har i sin sekvens, exempelvis om den behandlar något i det tidigare samtalet, såsom att initiera reparation eller uttrycka en affektiv ståndpunkt. Härvid studerar jag hur prosodiska drag används för att skapa denna mer specifika funktion.

Prosodiska drag har även visat sig ha en betydelse för signaleringen av slutpunkter för enheter i talet och möjliga turbytesplatser, vilket är viktigt för att samtalet ska flyta så smidigt som möjligt (se 2.2.3). I avhandlingen studerar jag hur samtalsdeltagare använder prosodiska drag för att signalera turslut hos frågor i Helsingforssvenska samtal. Den andra forskningsfrågan lyder:

- 2) Hur bidrar prosodiska drag till signaleringen av turslut hos frågor i vardagliga Helsingforssvenska samtal?

Forskningsfrågorna hör ihop med varandra, eftersom slutintonationen är ett potentiellt frågesignalerande och slutsignalerande drag.

Avhandlingen består av fyra delundersökningar i form av fyra artiklar. Varje undersökning fokuserar på olika aspekter av forskningsfrågorna. Den första frågan är i förgrunden i alla undersökningar, medan den andra berörs i en del av dem. Artiklarna bygger på varandra så att den första artikeln utgörs av en bredare kartläggning av prosodiska drag hos frågor, medan jag i de följande artiklarna avgränsar frågorna med avseende på syntax, slutintonation eller en viss ordalydelse. Nedan presenteras syftet för de olika artiklarna och en summering av resultatet.

Artikel 1: *Prosodiska drag i frågor. En undersökning av Helsingforssvenska samtal* (2012). Syftet är att kartlägga prosodiska mönster i Helsingforssvenska frågor och undersöka vilka faktorer mönstren har ett samband med. Frågorna inkluderar interrogativa och deklarativa satser samt icke-satsformade meningar. Undersökningen visar att det finns flera olika prosodiska mönster hos frågor som har ett samband med ett flertal faktorer. Vidare bidrar flera prosodiska drag till att signalera när en fråga närmar sig sitt slut, nämligen (fallande) slutintonation, långsammare talhastighet, sänkt ljudstyrka och förändrad röstkvalitet. De prosodiska dragen är troligen inte specifika för frågor, eftersom liknande drag förekommer hos ett mindre urval av icke-frågor i materialet.

Artikel 2: *Intonation och funktion hos frågor med icke-interrogativ syntax. En undersökning av Helsingforssvenska flerpersonsamtal* (2014). Frågorna i denna undersökning utgörs av deklarativa satser och icke-satsformade meningar. Syftet är att studera vilka drag hos dessa yttranden som bidrar till att mottagare känner igen dem som frågor. Undersökningen visar att stigande slutintonation inte är något nödvändigt drag hos frågor som saknar interrogativ syntax. I stället signaleras frågefunktion med hjälp av pronomenet *du*, diskursmarkörer (t.ex. *väl, då, eller*) och upprepning av element i en tidigare tur. Bland frågorna är det möjligt att utifrån deras funktion i den sekventiella kontexten urskilja olika typer som jag benämner *kontrollfrågor, tolkningsförslag, reparationsinitiativ* och *evaluerande frågor*.

Artikel 3: *Frågor med stigande och jämn slutintonation i Helsingforssvenska samtal* (2015). Frågorna i denna undersökning är avgränsade med avseende på slutintonation men omfattar både yttranden med interrogativ och icke-interrogativ syntax. Syftet är att undersöka funktionerna hos icke-fallande slutintonation hos frågor. Med icke-fallande slutintonation avser jag stigande eller jämn slutintonation. Undersökningen visar att icke-fallande slutintonation förekommer hos följande typer av frågor: *specificerande frågor, evaluerande frågor, reparationsinitiativ, förberedande frågor* och *insisterande frågor*. Slutintonationen bidrar sällan till funktionen på egen hand, utan samspelar med andra drag hos yttrandet och i sekvensen.

Artikel 4: *The interactional function of prosody in repair initiation. Pitch height and timing of va 'what' in Helsinki Swedish* (u.u.). Syftet är att studera vilka funktioner ett fristående *va* har i Helsingforssvenska samtal. Resultatet visar att olika kombinationer av prosodiska drag bidrar till att understryka olika funktioner hos *va*. Ett *va* som används för att initiera normal reparation av problem att höra och förstå en

tidigare tur skiljer sig prosodiskt från ett *va* som inkluderar en affektiv ståndpunkt, såsom förvåning. Tonhöjd och tajmning av turerna är härvid viktiga drag: Ett *va* som initierar normal reparation är placerat i mitten av talarens tonomfång och turerna följer på varandra utan långa pauser, medan ett *va* som också signalerar en affektiv ståndpunkt är placerat högt i talarens tonomfång och turerna kommer med viss fördröjning. Därtill kan samtalsdeltagare använda andra kombinationer av prosodiska drag och funktioner hos *va* än ovannämnda, vilket visar att den pågående aktiviteten och den sekventiella kontexten spelar en viktig roll för handlingsskapande hos och förståelse av ett *va*.

I min avhandling visar jag att enledade frågor i Helsingforssvenska har många olika funktioner och prosodiskt kan utformas på en mängd olika sätt. Frågorna är alltså dynamiska företeelser och funktionen skapas genom ett samspel av prosodi, syntax, ordval, sekventiell kontext och epistemiska faktorer. Resultatet visar att de flesta frågor i materialet har fallande slutintonation. När stigande slutintonation förekommer har den att göra med andra aspekter än frågesignalering. Inte heller används något annat prosodiskt drag systematiskt för att signalera att ett yttrande är en fråga. Jag visar också att slutintonationen bara är ett av flera prosodiska drag som signalerar att ett frågeyttrande närmar sig sitt slut. Utifrån avhandlingen går det att ifrågasätta vissa tidigare uppfattningar om frågeprosodi.

2 FORSKNINGSBAKGRUND

2.1 Diskussion av viktiga termer och begrepp¹

2.1.1 Helsingforssvenska

Den varietet av svenska som jag undersöker är Helsingforssvenska. Med *Helsingforssvenska* avser jag den svenska som talas som modersmål av personer bosatta i huvudstadsregionen, det vill säga städerna Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla² (jfr Nylands förbund 2015). Helsingforssvenskan uppfattas ligga nära ett slags finlandssvensk standard (jfr Höckerstedt 2010:31–43; Kuronen & Leinonen 2008:7, 80). Frågan hur talare från Helsingfors själva uppfattar sin varietet har diskuterats av Wikner (2014), som i sin folkdialektologiska undersökning visar att personer från Helsingfors inte alltid själva uppfattar sitt språk som en regionalt enhetlig varietet.

Helsingforssvenskan är en språktypologiskt intressant varietet. Till syntax och ordförråd är den, liksom många andra finlandssvenska varieteter, mycket lik sverigesvenskan (Reuter 2006; Wide & Lyngfelt 2009:17). Prosodiskt skiljer den sig däremot från sverigesvenska och uppvisar i stället likheter med finskan (Aho 2010a:60; Kuronen & Leinonen 2008; Bruce 2010:180; Höckerstedt 2010). En lekmanupplevelse av likheten mellan Helsingforssvenska och finska är enligt Höckerstedt (2010:58) att det inte går att skilja dem åt om man inte hör orden.

Intonationen i Helsingforssvenska yttranden är i allmänhet jämnt fallande (Höckerstedt 2010:58 om Helsingforssvenska; jfr Kuronen & Leinonen 2008; Aho 2010a; Kuronen & Leinonen 2010 om finlandssvenska). Liksom de flesta andra finlandssvenska varieteter saknar Helsingforssvenskan den skillnad mellan accent 1 och accent 2 som finns i de flesta sverigesvenska varieteter (Selenius 1974; Bruce 2010:180, 203)³. Kuronen och Leinonens (2008; 2010) beskrivningar av finlandssvenska kan också anses beskriva Helsingforssvenska: korta takter, framhävnings av alla betoningsbara ord och avsaknad av reduktion på obetonade ord, vilket enligt dem

¹ Många av termerna och begreppen diskuteras också i de enskilda artiklarna.

² Samtliga städer i huvudstadsregionen räknas som tvåspråkiga med finska som majoritetsspråk (Nylands Förbund 2015). I genomsnitt 13 % av befolkningen i regionen har svenska som modersmål, men det varierar i hög grad mellan städerna (Esbo 7,8 %; Grankulla 35,5 %; Vanda 2,7 %; Helsingfors 5,9 % Statistikcentralen, 2015). Förutom finska och svenska talas även andra språk i regionen.

³ Enligt Selenius (1972) förekommer accentdistinktion i västnyländska dialekter, och enligt Aho (2010a) förekommer också vissa tecken på två accenter i åboländska och österbottniska dialekter.

leder till ett korthugget och hackigt intryck. Enligt Bruce (2010:181) råder det i finlandssvenska relativ jämvikt mellan betonade ord i en fras. Även Aho (2010a:66) framhåller att det inte är stor skillnad mellan betonade och obetonade ord i standard-finlandssvenskan och i sydfinlandssvenska dialekter.

Reuter (2014:51) beskriver i sin språkriktighetsbok satsintonationen i finlandssvenskan som monoton och uppmanar talare ge akt på att tonen inte sjunker i slutet av ordet eller meningen. Reuters råd är ett eko från språkvårdaren Bergroth ([1928], 1992:29–31) som redan i början av 1900-talet beskrev ”den bildade finlandssvenskan” som färglös, torr och entonig. Bergroth uppmanar språkbrukarna att tala med större energi och inte låta tonen på slutstavelserna sjunka så djupt att rösten övergår i knarr och viskning. Han ger bland annat följande exempel: ”Sådana ä’ de förbaskade hantverkarena.” De sista kursiverade stavelserna uttalas enligt Bergroth med viskning.

2.1.2 Frågor

Frågor är inte något naturligt eller entydigt begrepp, liksom inte heller påståenden, uppmaningar eller hälsningar (se Schegloff 1984; Hayano 2013:398). Benämningarna varierar inom samtalsforskning, på engelska benämns närliggande företeelser exempelvis *question* (t.ex. Stivers & Enfield 2010; de Ruiter 2012), *request for information* (t.ex. Heritage 2012) och *interrogative* (t.ex. Raymond 2010), vilket inte bidrar till ett enhetligt perspektiv, utan försvårar jämförelser mellan undersökningar.

Trots allt kan *frågor* vara ett användbart begrepp i forskning och jag har i avhandlingen valt att använda den termen. En orsak till att jag vill använda termen är att *frågeprosodi* ofta nämns i beskrivningar av olika språk. Dessutom finns det långa traditioner inom både språkvetenskap och språkfilosofi att dela in yttranden i bland annat påståenden, frågor, uppmaningar, utrop och önskningar, vilka prototypiskt anses motsvaras av vissa satstyper (t.ex. Austin 1975:1; SAG 1999, 4:675). Exempelvis Searle (1969:66–67) räknar med åtta typer av talakter⁴, varav en utgörs av *att fråga*.

⁴ Dessa är *request*; *assert*, *state (that)*, *affirm*; *question*; *thank (for)*; *advise*; *warn*; *greet*; *congratulate* (Searle 1969:66–67).

För att en talakt ska räknas som en fråga krävs enligt Searle följande faktorer:

1. Talaren känner inte till "svaret", det vill säga den information som efterfrågas.
2. Det är inte självklart för talaren och lyssnaren att lyssnaren kommer att ge informationen utan att bli tillfrågad.
3. Talaren vill ha informationen.
4. Handlingen fungerar som ett försök att elicitera denna information från lyssnaren.

Searles definition fokuserar alltså på att frågor används för att begära information. Han betonar likaså att en fråga påför mottagaren en skyldighet att svara (jämför diskussionen om yttrandepar nedan). Samtalsanalytiska forskare har förmodligen påverkats av Searles uppfattning om att frågor inkluderar en talare och en mottagare, liksom att det är handlingen som är det avgörande och inte den språkliga formen.

En annan orsak till att jag valt att använda termen *frågor* är att det är en kategori som allmänt används av språkbrukarna själva. Nedan presenterar jag ett exempel från mitt material där samtalsdeltagarna benämner och förhåller sig till begreppet *fråga* (se ex. 1, r. 15). Exemplet är från ett informellt möte mellan en pappa och hans tre barn (Familjemöte, se 3.1 Material). Tidigare under mötet har pappan lovat Kasper fickpengar för en resa med hans idrottslag. Kasper har nyss sagt till en kompis på telefon att han ska använda pengarna till shopping *å du vet de andra*, det vill säga han avslöjar inte för de närvarande familjemedlemmarna vad "det andra" är.

Exempel 1. Fickpengar (Familjemöte)

01 Oscar: pt hm- va gö Kasper de dä andra.
02 (1.2)
03 pappa: Kasper?
04 (0.6)
05 Kasper: vadå, ((lutar sig framåt mot datorn))
06 (0.4)
07 pappa: >va e de dä andra<.
08 (1.0)
09 Oscar: nå du sa att, (0.2) >de dä,< .hhh ja få förti euro: å
10 ↑fick↑peng, (0.2) de ska räck- nej ja få förti euro. .hhh i
11 fickpenga ö: de ska räckä ti shopping. (0.2) å du vet de dä
12 <andra(h)>. (0.4) va e de dä [an°dra.°
13 pappa: [va de <spel,>
14 (3.2) ((Kasper fingrar på sin telefon))
15 pappa:→ **hej vi fråga: dej en fråga.** ((håller chokladbit mot K:s öga))
16 Oscar: Kasper?
17 Kasper: n::: de dä an- a(11)tså. .hhh ↓spel å sån dä:nt,

I sekvensen ställer Oscar och pappan många frågor till Kasper, riktar sig direkt till honom genom att säga hans namn och söker aktivt en respons (r. 1, 3, 7, 9–12, 13, 15, 16). Kasper undviker att svara på frågorna och drar sig med sin kroppsliga position, blickriktning och aktivitet undan samtalet (t.ex. r. 2, 5, 8, 14). Det uppstår pauser i

samtalet när Kasper undviker att svara på frågorna. Till sist bekräftar han det svar pappan föreslog (r. 13), med en tur som inleds med tvekljud och omstarter (r. 17).

Det yttrande jag fokuserar på är pappans tur *hej vi fråga: dej en fråga* (r. 15). Pappan använder både verbet *fråga*:⁵, som betonas, och substantivet *fråga*. Yttrandet inleds med den appellerande diskursmarkören *hej* (se Lindström 2008:100–101, 120) följt av pronomenet *vi* som inkluderar både pappan och Oscar. Därtill innehåller yttrandet pronomenet *dej*, med hjälp av vilket pappan riktar sig till Kasper (se Geluykens 1988; Weber 1993 om *you* som frågemarkör i engelska). Dessutom tar pappan till en icke-verbal metod för att få Kasper att reagera när han håller en chokladbit mot Kaspers öga. Troligen bidrar Kaspers långa motstånd mot att svara till att kategorin *frågor* tematiseras.

I min avhandling har jag definierat frågor utifrån epistemiska och sekventiella kriterier. Såväl de epistemiska som de sekventiella aspekterna är något som återkommer när frågor diskuteras i forskningslitteraturen. Vidare anses det ibland att dessa aspekter hör ihop med de prosodiska dragen hos yttranden. Det första kriteriet innebär att de yttranden definieras som frågor som behandlar något som hänför sig till mottagarens epistemiska domän (Heritage 2012; se Hayano 2013:398 för översikt). I exemplet ovan hör kunskapen om fickpengarna till Kaspers epistemiska domän, eftersom han är den som vet vad han har för planer och vad han avsett med sitt tidigare yttrande. Kaspers epistemiska status kan alltså beskrivas som K+ (*more knowledgeable*, se Heritage 2012) när det gäller detta ämne. Om en talare uttalar sig med en deklarativ sats om ett ämne där mottagaren är i en position av K+ vinner enligt Heritage (2012) talarens epistemiska status över den deklarativa formen och yttrandet tolkas som en fråga.

Heritage (2012) bygger sitt resonemang på Labov och Fanshel. De anser att funktionen hos yttranden hänger samman med hur kunskapen fördelar sig mellan samtalsdeltagarna (Labov & Fanshel 1977:100). Labov och Fanshel delar in yttranden i A-, B-, AB-, O- och D-händelser. A står för talaren medan B står för mottagaren. A-händelser är kända enbart för talaren, medan B-händelser är bekanta enbart för mottagaren och AB-händelser är bekanta för båda. O-händelser är kända för samtliga närvarande, medan D-händelser är omtvistade. En B-händelse uppfattas enligt Labov och Fanshel som en fråga även om den har formen av en deklarativ sats.

Nedan ses exempel på en fråga med deklarativ syntax i undersökningsmaterialet, vilken används för att begära bekräftelse (ex. 2, r. 5; jfr Labov & Fanshel 1977:100). Pappan berättar här för Kasper att han får en reskassa med på sin resa (r. 1–2), och Kasper kontrollerar att den är till mat (och inte till fickpengar, se r. 10). Yttrandet utgörs av en relativ bisats, *som e ti <mat>*., vilken blir förstälilig mot bakgrunden av pappans tur. Här är det pappan som är i en position av K+ eftersom det är han som avgör vad Kasper får använda pengarna till. Pappan reagerar på Kaspers fråga med

⁵ Verbet *fråga* används troligen i presens här, eftersom r-bortfall och förlängd slutvokal kan signalera presens i Helsingforssvenska (se Höckerstedt 2010:62–63).

den jakande responspartikeln *jå*, en upprepning och ett tillägg (r. 6–9). Bisatsen som Kasper producerar fungerar alltså som en fråga även om den inte har interrogativ syntax.

Exempel 2. Reskassa (Familjemöte)

01 pappa: ↑ja tror att vi ger, (2.6) >ja tror att vi ger åt< dej, (.) a:
 02 en re|sekassa me?
 03 Kasper: men så,
 04 pappa: så,
 05 Kasper: → ((hickar)) som e ti <mat>.
 06 pappa: jā. (.) som e ti mat å sån hänt? (.) å sen får du ge ti Niklas
 07 å han få sen, (0.2) #ö:# räkna ut hu mycke #du.# .hhh ja tror
 08 att du behövä liksom kanske, (0.4) hundrafemti euro ti mat. (.)
 09 °me(h). (1.8) någo sånt.°
 10 Kasper: (å sen) någo fickpenga.

Det andra viktiga kriteriet enligt vilket jag definierat yttranden som frågor i mitt material är huruvida de utgör förstaled i ett yttrandepar (*adjacency pair*, Sacks & Schegloff 1973; Raevaara 1997; Schegloff 2007:13–14; se Hayano 2013:404). Ett yttrandepar består av åtminstone två olika turer av olika talare. Den första turen utgör ett förstaled som initierar ett utbyte, medan den andra turen utgör ett andraled som responderar på handlingen i förstaledet. Vidare består förstaledet och andraledet av samma typ av yttrande, exempelvis fråga och svar, hälsning och svarshälsning och erbjudande och accepterande eller avböjande. Förstaledet ställer alltså upp förväntningar på en viss sorts respons. (Schegloff 2007:13–14.) Enligt Schegloff (2007:13) kommer andraledet i yttrandeparet direkt efter förstaledet, men i flerpersonsamtal som i mitt material kan det förekomma andra turer mellan förstaledet och andraledet. I exempel 1 såg vi hur pappan och Oscar ställer frågor till Kasper ända tills han kommer med en (adekvat) respons medan Kaspers fråga i exempel 2 genast får ett svar av pappan.

Frågor kan användas för att utföra en mångfald handlingar (Goody 1978, Freed 1994; Stivers & Enfield 2010; Hayano 2013:409). Handlingen ”att be om information” har dock en särställning i de flesta beskrivningar (se Searle 1969; Labov & Fanshel 1977; SAG 1999, 4:730, 744; Heritage 2012). Denna handling är också något jag själv tar fasta på, eftersom jag inkluderar epistemiska faktorer i definitionen av vad som är en fråga. Andra funktioner hos frågor är att begära bekräftelse på viss information (Labov & Fanshel 1977) och att fungera som reparationsinitiativ (Schegloff m.fl. 1977) eller som nyhetsmarkörer (Couper-Kuhlen 2012a). Dessutom kan talare använda frågor för att begära en handling eller ett föremål och erbjuda något (se Hayano 2013:409–411; Drew & Couper-Kuhlen 2014). Frågor kan också användas för att uttrycka en ståndpunkt, exempelvis kritik (jfr Halonen & Sorjonen 2008 om *niin*-frågor i finska).

Vid urvalet av frågor har jag inkluderat yttranden som används för att:

- 1) be om information,
- 2) begära bekräftelse,
- 3) initiera reparation och
- 4) markera något som en nyhet.

(Jfr Stivers & Enfield 2010; Couper-Kuhlen 2012a).

Min definition bygger på funktioner som i litteraturen anses relevanta för frågor och som är viktiga hos frågorna i undersökningsmaterialet. Det betyder inte att det alltid skulle vara lätt att avgöra om ett enskilt yttrande är en fråga (jfr nedan). Naturligtvis kan dessa fyra typer heller inte beskriva alla nyanser hos de hundratals frågorna i mitt material.

En fördel med definitionen är att den även omfattar yttranden som inte har interrogativ syntax. Det är viktigt eftersom prosodiska drag speciellt anses bidra till frågesignalering hos sådana yttranden (t.ex. Gårding 1998; SAG 1999, 4). Jag har valt att inte inkludera yttranden som används som retoriska frågor eller frågor som begär en handling som respons, eftersom de är annorlunda till sin funktion och när det gäller de epistemiska förhållandena. Exempelvis SAG (1999, 4:752–757) räknar retoriska frågor och uppmaningar till den sekundära användningen hos interrogativa satser. Det är också viktigt att min definition inte omfattar prosodiska drag, såsom slutintonation, eftersom det hade inneburit ett cirkelresonemang. Eftersom det inte finns mycket forskning om prosodiska drag hos frågor i svenska hade det även varit svårt att veta vilken typ av prosodiska drag jag skulle ha utgått från.

Till nackdelarna med definitionen hör att jag inte har kunnat undersöka den roll epistemiska faktorer spelar för frågesignalering överlag eftersom de ingår i definitionen. Däremot har jag kunnat studera vilken roll det relativa epistemiska förhållandet mellan deltagarna har för prosodin hos olika frågetyper. Ytterligare ett problem med att utgå från epistemiska faktorer är att de kan vara svåra att studera med samtalsanalytisk metod, eftersom deltagarna sällan gör dessa relevanta i samtalet. Jag kan inte veta vad deltagarna tänker och har inte alltid tillgång till sådan bakgrundsinformation som avslöjar vem som vet vad (jfr Stivers m.fl. 2011).

Även beroendet av andraledet är ett problem med definitionen. Trots att en fråga utgör ett förståled som ställer upp förväntningar på en viss sorts svar, är det möjligt att svaret uteblir. Enligt Huiskes (2010:16), som studerat turtagning i holländska samtal, är en respons ett positivt bevis på en möjligt fullbordad turkonstruktionsenhet, medan en utebliven respons inte bevisar avsaknaden av en fullbordad enhet, eftersom samtalsdeltagare inte är tvungna att ta turen. I några fall har jag inkluderat frågor där svaret saknas men där det får konsekvenser för interaktionen, till exempel att frågeställaren upprepar frågan (jfr ex. 1 ovan; se Schegloff 1968).

2.1.3 Prosodi, intonation och slutintonation samt fokusbetoning

Termen *prosodi* härstammar från grekiskans *προσῳδία* och latinets *prosodia* och syftade till en början på sång till musik och de tecken som markerade musikalisk accent i skriftspråket (Crystal 1969:55). SAOB (spalt P 2084) beskriver betydelsen hos ordet *prosodi* enligt följande:

lära(n) om l. regler(na) för ett språks uttal med avseende på kvantitet o. accentuering; numera vanl.: (läran om) ljuds o. stavelsers sonoritet (l. hörbarhet) o. kvantitet (l. längd) o. intensitet (l. tonvikt l. styrka) o. tonalitet (l. tonhöjd); i sht förr äv.: (läran om) stavelsens kvantitetsförhållanden i (i sht antik) vers; förr äv.: regler för versbyggnad, metrik’.

Prosodi har alltså i dag med uttal och musikaliska drag i talet att göra.

Den ryske strukturalisten Trubetskoj (1969) delar in språkssystemets ljud i vokaler, konsonanter och prosodi. För både vokaler, konsonanter och prosodi gäller opposition, det vill säga betydelseskiljande kontraster. Trubetskoj koncentrerar sig på de prosodiska egenskaperna hos ord, exempelvis tonaccenter, men tar kortfattat upp också meningsprosodi. Enligt Trubetskoj (1969:202) kan intonation användas för att skilja åt efterföljande meningar från varandra och ger som exempel kontrasten mellan fallande intonation som visar avslutning och stigande intonation som visar icke-avslutning. Därtill kan intonation enligt honom användas för att skapa speciella betydelser, exempelvis används enligt honom stigande intonation hos ja/nej-frågor i många språk (a.a. s. 204).

Den brittiske lingvisten Firth (1957) avskiljer likaså prosodier (i plural, *prosodies*) från de fonematiska enheterna vokaler och konsonanter i talet. Firth betraktar språket som bestående av flera olika system, exempelvis ordval, syntax och morfologi. Prosodierna handlar enligt honom om relationen mellan element i språket (s. 122–123). De omfattar enligt honom också drag som markerar början eller slutet på en stavelse eller ett ord, och junkturen mellan ord. Han visar att det som allmänt uppfattas som enskilda språkljud i själva verket har att göra med relationen mellan delarna, och alltså kan räknas till prosodierna. Exempelvis kan glottal klusil i många språk räknas till prosodierna, såsom i danska där glottal klusil⁶ är ett drag som beror på stavelsestrukturen.

Enligt Crystal (1969:5) är prosodiska drag kontrastiva i lingvistiskt avseende. De primära prosodiska parametrarna utgörs av tonhöjd, ljudstyrka och längd (a.a. s. 5–6). Han definierar prosodiska system som fonologiska drag som har ett varierande förhållande till orden, till skillnad från segmentella fonem som har ett direkt och identifierande förhållande till orden⁷.

⁶ Firth avser *stød*, även om han inte använder det ordet.

⁷ Crystal (1969:5) skriver: ”phonological features which have an essentially variable relationship to the words selected, as opposed to those features (for example, the segmental phonemes, the lexical meaning) which have a direct and identifying relationship to such words”.

En del forskare beskriver prosodiska drag som suprasegmentella, något som finns ”ovanpå” segmenten, de enskilda språkljuden (t.ex. Ladd 2008:4–5). Termen *suprasegmentell* kan vara missvisande om det förespeglar att prosodiska drag är något sekundärt och inte beaktar att prosodi är något som finns hos allt tal (jfr Couper-Kuhlen 1986:2; Hirst & Di Cristo 1998:1 om intonation). Därtill kan enligt Firths (1957) beskrivning även segment räknas till de prosodiska dragen, och det är oklart huruvida det i naturligt tal går att skilja mellan segmentella och prosodiska drag. Exempelvis Local & Gareth Walker (2012:275) använder i en undersökning av turprojektion termen fonetiska drag (*phonetics*), eftersom även andra drag än prosodiska bidrar till turprojektionen.

Även om det i naturligt tal inte går att dra tydliga gränser mellan prosodiska och fonetiska drag, kommer jag i denna undersökning för avgränsningens skull att koncentrera mig på de auditiva dragen intonation, längd, talhastighet, ljudstyrka och röstkvalitet⁸ och deras akustiska dimensioner grundtonsfrekvens (F_0), duration och intensitet (se Crystal 1969:5; Couper-Kuhlen & Selting 1996:11; Szczepek Reed 2011:1, 24). De auditiva dimensionerna motsvaras inte exakt av de akustiska, exempelvis är intonationen inte identisk med grundtonsvariationen, utan flera prosodiska och mikroprosodiska drag påverkar hur vi uppfattar en tonrörelse (Crystal 1969:5–6; Laver 1994:450; Iivonen 2005).

Intonation kan dels definieras i ett mer allmänt avseende som omfattar flera prosodiska drag, dels i ett snävare hänseende som främst omfattar variation i tonhöjd (Hirst & Di Cristo 1998:3–4; Iivonen 2005). I avhandlingen använder jag termen intonation i det snävare hänseendet. Ladd (2008:4–6) har beskrivit intonation som ett suprasegmentellt drag som omfattar meningsnivån (post-lexikal) och har lingvistiska funktioner. Jag redogjorde ovan för varför suprasegmentell inte är en lyckad term. Förutom lingvistiska funktioner kan intonationen enligt Ladd (2008:34–42) ha paralingvistiska funktioner, som har att göra med interpersonell kommunikation, såsom aggression och solidaritet, och med talarens emotionella tillstånd, exempelvis rädsla, överraskning och glädje. I min undersökning av naturligt förekommande samtal finner jag det inte ändamålsenligt att skilja mellan lingvistiska och paralingvistiska betydelser hos intonationen och andra prosodiska drag, såsom vissa forskare gör (se Bolinger 1986:32; Ladd 2008:40), eftersom det sannolikt inte är något som talarna själva skiljer mellan. Jag ansluter mig i stället till Szczepek Reeds (2011:13) definition av intonation som interaktionellt relevant användning av variation i tonhöjd.

Termen *slutintonation* används i avhandlingen om tonrörelsen från den sista betonade stavelsen till slutet av yttrandet (se Gussenhoven 2004:123ff.; Iivonen 2005:116). I många fall motsvaras den sista betonade stavelsen av fokusbetoningen, men eftersom det inte alltid går att avgöra vilken stavelse som är fokusbetonad har jag valt att i fråga om slutintonation analysera den sista betonade stavelsen (se nedan).

⁸ Röstkvalitet har flera olika akustiska korrelat, men jag har främst undersökt röstkvaliteten auditivt.

Jag beaktar tonrörelsen på den sista betonade stavelsen, tonrörelsen i yttrandets slut (om det förekommer fler stavelser efter den satsbetonade stavelsen) och slutpunkten för tonrörelsen i talarens tonomfång. Följaktligen karaktäriserar jag slutintonationen hos en fråga som högt stigande, stigande till mitten, jämn och hög, jämn i mitten eller jämn och låg.

Fokusbetoning avser den auditivt och akustiskt sett mest framträdande betoningen i ett yttrande, vilken hänger samman med informationsfokus (se Bruce 2010:88; Heldner 2001; Ladd 2008). I finlandssvenska finns det inte alltid någon speciellt framträdande betoning, utan det kan förekomma flera, relativt jämstarka, betoningar (jfr Bruce 2010:87–88). Därför har jag i mina transkriptioner av yttranden inte markerat fokusbetoningar, utan bara betoningar, och heller inte utgått från fokusbetoningen i analysen av slutintonation (se ovan).

Många forskare har försökt förklara hur betydelser skapas med hjälp av prosodiska drag, speciellt med intonation. Bland alla synsätt går en skiljelinje mellan de som anser att vissa intonationskonturer (alternativt sekvenser av toner) har distinkta betydelser i sig, och de som anser att betydelsen skapas tillsammans med andra faktorer, såsom ordval och syntax i en viss kontext (se Wells 2010; T. Walker 2014). Till de förstnämnda hör Cruttenden (1997) och Ladd (2008) samt J.C. Wells (2006). Även Bolinger (1989, se spec. not 4 s. 424–426) anser att intonationskonturer har vissa grundbetydelser i sig själva. Sådana grundbetydelser omfattar exempelvis avslutad respektive oavslutad (*settled-unsettled*) och likgiltig respektive överraskad attityd (*incurious-surprised*). Vidare kan olika konturer vara omarkerade eller markerade hos yttranden med olika syntax, exempelvis hos ja/nej-frågor och frågeordsfrågor. Ja/nej-frågor har enligt Bolinger stigande slutintonation i det omarkerade fallet eftersom fallande slutintonation tyder på avslutning, medan frågeordsfrågor har fallande intonation för att de förutsätter en viss kunskap hos talaren. Wells (2010:244) kritiserar sådana synsätt för att de förutsätter att intonationskonturer fungerar på samma sätt som de lexikala toner som förekommer i vissa språk.

Gussenhoven (2004) hävdar att betydelserna hos intonationskonturer bygger på de biologiska koder som presenterats av Ohala. Höga toner associeras enligt honom med kvinnligt och underordnat, medan låga toner kopplas till manligt och dominant. På ett affektivt plan förknippas höga toner därför med vänligt och artigt, medan låga toner associeras med trovärdigt och aggressivt. Informationsmässigt hör höga toner ihop med osäkerhet och därför har frågor i många språk stigande intonation. Låga toner hänger samman med säkerhet och därför har påståenden ofta fallande intonation. Gussenhoven förklarar förekomsten av språk där frågor inte har stigande intonation med att förhållandet mellan form och funktion är arbiträrt, och därför kan också "onaturliga" typer av intonation förekomma. Detta påstående gör dock förklaringen mindre trovärdig, eftersom det går att förklara intonationen i alla språk som antingen biologisk eller arbiträr.

Även de som anser att intonationskonturer har en betydelse i sig beskriver även andra drag i talet när de presenterar (påhittade) exempel. När Cruttenden (1997:97) visar att en låg stigning (*low-rise*) på den satsbetonade stavelsen används för lågt engagemang ger han meningen *Why should I?* som exempel, en mening vars semantiska och syntaktiska utformning har denna innebörd. Cruttenden (1997:104–105) nämner även villkoren för när en viss intonationskontur har en viss betydelse, nämligen yttrandets syntax och förhållande till kontexten samt förhållandet mellan talare och lyssnare. Han beskriver alltså i själva verket funktionen hos intonationskonturer som kontextberoende.

Inom interaktionell lingvistik anses funktionen hos en intonationskontur skapas i en viss kontext (se Fox m.fl. 2013:730 för översikt). Couper-Kuhlen och Selting (1996:17–21) framhåller att betydelserna hos prosodiska drag är interaktionella och kontextbundna till skillnad från grammatiska eller semantiska betydelser. En intonationskontur förekommer alltid tillsammans med vissa lexikala och syntaktiska drag i en specifik sekventiell kontext och en särskild situation. Därför finns det inte något entydigt förhållande mellan den prosodiska formen och betydelsen hos ett yttrande. Prosodiska drag kan med Gumperz (1982:131) term beskrivas som kontextualiseringsvinkar (*contextualisation cues*), eftersom de utgör medel för talare att signalera och lyssnare att tolka den pågående aktiviteten, hur ett semantiskt innehåll ska förstås och hur en mening förhåller sig till den föregående och följande meningar.

Enligt Selting (2010:12) är prosodi relevant för projektion och kontextualisering av enheter samt deras relationer och betydelser i interaktionen. Med projektion avser hon den framåttekande rörelsen i samtalet och med kontextualisering syftar hon på antingen den framåttekande rörelsen eller kopplingen bakåt i samtalet. Enligt Couper-Kuhlen (2012b:190) utgörs funktionerna hos fonetiska drag av att 1) konstruera turkonstruktionenheter och koordinera turer, 2) förena och separera närliggande enheter i talet, 3) utföra handlingar och sekvenser av handlingar samt 4) uttrycka ståndpunkter och samstämmighet (*affiliation*) till andra samtalsdeltagare och deras tal. Speciellt den första, tredje och fjärde funktionen är viktiga i min avhandling (se 2.2.2–2.2.3, 2.3 och 4.1–4.2).

Szcepek Reed (2006) visar hur betydelsen hos prosodiska drag skapas interaktionellt. Samtalsdeltagare utformar sina turer prosodiskt med tanke på den prosodiska utformningen av föregående talares tur. Betydelsen hos de prosodiska dragen skapas alltså genom förhållandet mellan de två turerna. Exempelvis kan talare visa att de fortsätter på den förra talarens linje (*alignment*) genom att matcha de prosodiska dragen med en tidigare tur. Wells (2010) har i sin tur undersökt hur ett litet barn använder intonationskonturer i samtal med sin mamma. Barnet kan genom att välja konturer som antingen är likadana eller annorlunda än mammans visa fortsättning på den pågående aktiviteten respektive början av en ny handling eller sekvens. Det är alltså inte konturen i sig som är betydelsefull, utan hur den är utformad i förhållande till den föregående konturen. I en sverigesvensk studie av en terapisisituation har

Samuelsson (2009) funnit att barnet härmar logopedens intonationskonturer. Barnet, som diagnostiserats med språkstörning och har olika slags problem med prosodiska drag, producerar många av sina svar på logopedens frågor med stigande slutintonation. Vid en närmare analys visar det sig emellertid att logopeden producerar de flesta av sina frågor med stigande slutintonation, och barnet upprepar den konturen. Barnet har alltså förmåga att observera vilken kontur logopeden använder.

Ogden (2012) föreslår att vi utvidgar Firths begrepp *prosodies* till att också omfatta relationen mellan turer. Ogden ger exempel på hur talare fonetiskt utformar evaluerande turer (*assessments*) i förhållande till en annan persons tidigare omdöme för att visa att de håller med eller inte håller med om föregående tur. Jag har tillämpat det speciellt i min fjärde undersökning, där jag jämför de prosodiska dragen hos *va* med dem i den tidigare turen liksom studerar tajmningen mellan *va* och föregående respektive följande tur. Jag har i mina undersökningar haft hjälp av Ladd, Cruttendens, Gussenhovens och andra forskares beskrivningar av intonationen i olika språk, främst engelska. Jag följer ändå huvudsakligen den uppfattning om prosodiska drag som forskare som Couper-Kuhlen, Ogden, Selting och Szczepek Reed har. Liksom dessa forskare har jag studerat hur de prosodiska dragen samspelar med andra drag i sekvensen.

2.2 Forskning om prosodiska drag i samtal

2.2.1 Forskning om prosodiska drag inom interaktionell lingvistik

Prosodiska drag nämns inom tidig samtalsanalytisk litteratur (t.ex. Sacks m.fl. 1974), men började inte studeras systematiskt i samtal förrän under 1980-talet (se Fox m.fl. 2013:733–734; G. Walker 2013:457 för översikt). Till de tidigaste forskarna hör Elizabeth Couper-Kuhlen, Margret Selting, John Local och Bill Wells. Couper-Kuhlen undersökte tidigt såväl intonation som rytm i spontan engelska (t.ex. 1986, 1993), medan Selting undersökte betydelsen av prosodiska drag, speciellt intonationen, för frågor och turtagning i tyska samtal (t.ex. 1988, 1992, 1995). Local och Wells har tillsammans med bland annat Kelly och Sebba studerat prosodiska drags betydelse för turtagning i olika engelska varieteter (t.ex. Local m.fl. 1985; Local m.fl. 1986).

Volymen *Prosody in conversation* (Couper-Kuhlen & Selting 1996a) innehåller den första sammanställningen av forskning om prosodi i samtal. I inledningen beskriver Couper-Kuhlen och Selting hur samtalsanalys kan dra nytta av forskning i prosodi, liksom forskning i prosodi kan gagnas av samtalsanalytiska metoder och material. De språk som undersöks är engelska och tyska. Undersökningarna handlar huvudsakligen om betydelsen av prosodiska drag för turtagning och kontextualisering av vissa handlingar. Med få undantag fokuserar forskarna på intonation eller rytm. Exempelvis undersöker Wells & Peppé fonetiska slutdrag i Ulster-engelska och Selting beskriver hur intonation och andra prosodiska drag bidrar till signaleringen av ”förvåning” hos reparationsinitiativ i tyska. Undersökningarna är övervägande auditiva. Många olika transkriptionsmetoder används för att notera prosodiska drag, såsom stiliserade grundtonskurvor, noter och ”grodyngelnotation” (*tad pole notation*).

Under 2000-talet har ämnena för undersökningarna och de språk som undersöks utökats. I början av 2000-talet kom en ny samlingsvolym om prosodi, *Sound patterns in interaction* (Couper-Kuhlen & Ford 2004). Såsom titeln och introduktionskapitlet *Conversation and phonetics* visar omfattar många av undersökningarna olika fonetiska drag. Språken omfattar i denna volym även finska och japanska. Forskningsproblemen handlar bland annat om prosodiska drag och turtagning (t.ex. Ogden) samt om handlingar som sträcker sig över flera turer (t.ex. Couper-Kuhlen; Curl). Forskarna använder sig av både auditiv och akustisk analys, och figurer med akustiska mätningar återges i regel. Transkriptionerna varierar främst mellan CA-transkription och GAT (*Gesprächsanalytisches Transkriptionssystem*, se 3.2.3 nedan).

Därefter kom samlingsvolymen *Prosody in interaction* (Barth-Weingarten m.fl. 2010). I inledningen summerar Selting vad vi lärt oss av tidigare forskning om prosodi i interaktion och presenterar viktiga ämnen för fortsatt forskning. Studiet av prosodi

har i flera fall integrerats i undersökningen av mer komplexa fenomen. Exempelvis är affekt (*affect*) ett nytt ämne som behandlas i flera artiklar (t.ex. Gülich & Lindeman). Därtill kopplas de fonetisk-prosodiska undersökningarna också ihop med studiet av multimodala drag. De språk som undersöks är engelska, tyska, holländska och japanska. Antalet språk har alltså inte utökats nämnvärt. De flesta forskare använder såväl auditiva som akustiska metoder och en ny företeelse i vissa transkriptioner är visuella drag.

Numera inkluderas prosodiska drag allt oftare i lingvistiska undersökningar av interaktion, exempelvis i Koivistos (2015) undersökning av insiktsmarkören *aa* i finska samtal. Även om forskning i prosodi inom interaktionell lingvistik har kommit att omfatta allt fler språk finns det få undersökningar om prosodiska drag i svensk-språkiga samtal. Eftersom det visat sig att användningen av prosodiska drag för att utföra handlingar varierar mellan olika språk vore det viktigt med undersökningar också av svenska.

2.2.2 Prosodi och utformningen av språkhandlingar

Språkhandlingar i allmänhet och mer specifika språkhandlingar såsom att begära om något (*request*) är ett ämne som börjat uppmärksammas inom samtalsanalys och interaktionell lingvistik under de senaste åren (t.ex. Drew & Couper-Kuhlen 2014). Det finns ännu stora forskningsluckor i ämnet, speciellt när det gäller sambandet mellan prosodiska drag och språkhandlingar. (Se Levinson 2013).

Inom samtalsanalys ses språkhandlingar som interaktionella (Schegloff 2007:8; Hutchby & Wooffitt 2008:12). Det innebär att människor anses utföra sociala handlingar när de talar, exempelvis begär, föreslår eller klagar på något (Hutchby & Wooffitt 2008:12). Därtill innebär det att språkhandlingar är något som talaren och mottagaren skapar tillsammans (Levinson 2013:14). Talaren utformar turen med tanke på mottagaren (*recipient design*) och mottagarens respons påverkar handlingen, även icke-verbala responser (Sacks m.fl. 1974:727; Goodwin 1981; se Drew 2013 för översikt).

Ser vi på språkhandlingar ur talarens perspektiv rör sig det sig om ”utformning av handlingar” (*action formation*), medan det ur mottagarens perspektiv handlar om ”tillskrivande av handlingar” (*action ascription*) (Levinson 2013:104). I min avhandling strävar jag efter att beakta båda parternas perspektiv.

Därtill betonas den sekventiella aspekten inom samtalsanalys, det vill säga handlingar får sin betydelse i en viss sekventiell position genom att relatera till tidigare och kommande språkhandlingar (Sacks m.fl. 1974; Hakulinen 1997:15; Hutchby &

Wooffitt 2008:18). Mottagaren anses visa sin förståelse av handlingen i följande tur, som följaktligen är central ur samtalsanalytisk synpunkt (Schegloff 2007:8; Hutchby & Wooffitt 2008:13). Jag har därför i undersökningarna studerat frågornas funktion i den sekvens där de förekommer.

Samtalsdeltagare förfogar över olika resurser för att utforma och tillskriva språkhandlingar. Enligt Schegloff (1996:168) är de centrala resurserna turens design och position i en viss sekventiell kontext. Övriga resurser är den pågående aktiviteten, eventuell institutionell ram och deltagarnas sociala roller (Levinson 2013). Turens design består av den syntaktiska utformningen, ordval, fonetiska och prosodiska drag samt element som skratt (se Drew 2013:132; Levinson 2013:110). Exempelvis i svenska uttrycker en interrogativ sats prototypiskt en fråga enligt SAG (1999, 4:675, 730; se Hayano 2013:396). Därtill utgör visuella faktorer, såsom gester och ögonkontakt, en del av turdesignen (Goodwin 1981; Mondada 2006). Ögonkontakt fungerar som ett responsökande drag tillsammans med lexikala, morfologiska och syntaktiska frågemarkörer, så kallad *interrogativ prosodi*⁹ och epistemisk asymmetri till mottagarens fördel (Stivers & Rossano 2010).

Turens sekventiella position som första- eller andraled i ett yttrandepar är också avgörande för hur den förstås (Sacks & Schegloff 1973; Linell & Gustavsson 1987; Schegloff 2007:13–14). Nedan ses ett exempel (ex. 3, r. 3) på ett förstaled i undersökningsmaterialet. Tove ställer en frågeordsfråga om Astas barnbarn, *nå Asta hu `mår ditt ↑ `barn#°barn°#..* Asta besvarar frågan och beskriver hur hon fått sin kunskap (r. 4), och diskussionen om barnbarnet fortsätter med flera frågor och svar.

Exempel 3. Astas barnbarn (Syföreningsmöte)¹⁰

01 Monika: °ni få- ni får `kaffe å sånt på. (1.3) å `te°.
 02 (8.0) ((de äter))
 03 Tove: → *nå Asta hu `mår ditt ↑ `barn#°barn°#.*
 04 Asta: ^jå `riktit bra ja va just där;
 05 Monika: hu `gammal e hon nu#:# (.) hon e ju,

Frågor kan förhålla sig på olika sätt till samtalstopiken. Frågan i exemplet ovan inleder efter en längre paus (r. 2) en ny topik som gäller Astas barnbarn. Raevaara (1993) har visat att den syntaktiska utformningen av frågor i samtal på finska har ett samband med deras förhållande till topiken. Frågor i förstaposition, som inleder eller projicerar en fortsättning av en topik, utgörs övervägande av interrogativa satser (Raevaara 1993:21–40, 59). Frågor i andraposition, som används för att för att klargöra eller korrigera en tidigare tur, består däremot till större del av deklarativa satser (a.a. s. 40–50, 59). Raevaara behandlar inte prosodiska drag i sin undersökning.

⁹ Med *interrogativ prosodi* syftar Stivers och Rossano (2010) på stigande slutintonation när det gäller engelska och italienska, vilket är en något förenklad bild av frågeintonationen i dessa språk (se t.ex. Rossano 2010; Couper-Kuhlen 2012a).

¹⁰ Exemplet analyseras i Huhtamäki (2015).

Som diskuterats ovan är epistemiska faktorer grundläggande för att mottagaren ska kunna avgöra vilken handling talaren utför med ett yttrande (se 2.1.2; Stivers m.fl. 2011; Heritage 2012). Epistemiska faktorer berör vem av samtalsdeltagarna som vet vad vid en viss tidpunkt i samtalet, och bygger på tillgång till kunskap, säkerhet och relativ auktoritet i fråga om kunskapen samt vem som har rättighet och skyldighet att veta något (Stivers m.fl. 2011). I exemplet ovan har Asta tillgång till kunskap om sitt barnbarn samt rättighet och skyldighet till kunskapen (jfr Raymond & Heritage 2006). Eftersom hon nyligen hälsat på barnbarnet har hon också relativt säker och aktuell kunskap om barnbarnet.

Ytterligare en aspekt av en språkhandling är den eventuella ståndpunkt som talaren uttrycker. Enligt Du Bois (2007) innebär en ståndpunkt (*stance*) att talaren evaluerar ett objekt (t.ex. ett föremål eller en tidigare tur), positionerar ett subjekt (sig själv och andra personer) och förhåller sig till andra subjekt (likheter och skillnader mellan olika ståndpunkter). Det finns olika typer av ståndpunkter, exempelvis affektiva och epistemiska ståndpunkter (Du Bois & Kärkkäinen 2012:438). Du Bois (2007:167) nämner att intonationen har en roll för att förmedla ståndpunkter.

Talaren kan med en tur samtidigt utföra flera olika handlingar (t.ex. Levinson 2013:207). I exempel 3 ovan söker frågeställaren samtidigt information och ger mottagaren möjlighet att tala om ett ämne hon känner väl. Varje tur används enligt Levinson (a.a.) ändå för en huvudhandling, som är den mottagaren förväntas reagera på. Förutom att utföra en språkhandling har turen sekventiella uppgifter, nämligen att visa om turen utgör en fortsättning på tidigare turer eller påbörjar något nytt samt att signalera vilken typ av tur som förväntas komma efteråt (Sacks m.fl. 1974:722; Schegloff 1996:81; Couper-Kuhlen 2004). Turen innehåller också annan information som är relevant för turtagning, nämligen projiceringen av turslut och eventuellt val av nästa talare (Sacks m.fl. 1974; se 2.2.3 nedan). Turen kan även inkludera det epistemiska förhållandet mellan talaren och mottagaren, liksom eventuell ståndpunkt. Alla dessa aspekter av turen kan, åtminstone potentiellt, markeras prosodiskt eller fonetiskt (jfr Couper-Kuhlen 2012b:190).

2.2.3 Prosodi och turtagning

Turtagning i samtal är något som oftast sker smidigt och utan att samtalsdeltagarna behöver fästa uppmärksamhet vid det. Sacks, Schegloff och Jefferson (1974) beskriver hur turtagningen bygger på att det i talet finns igenkännbara enheter och slutpunkter hos dessa. En grundläggande enhet är *turkonstruktionsenheten*¹¹. En eller flera turkonstruktionsenheter bildar en *tur*, och samtal består av turer som följer på varandra i sekvenser av turer. Slutet av en turkonstruktionsenhet innebär en möjlig *turbytesplats*. Turbytesplatsen är inte en fastslagen punkt i samtalet, utan ett område som kan förhandlas och förskjutas både framåt och bakåt i tid. Sacks med flera (1974:702) beskriver en turkonstruktionsenhet i engelska som en mening, en sats, en fras eller en lexikal konstruktion (*sentential, clausal, phrasal, and lexical constructions*). De nämner kortfattat ljudproduktion (*sound production*), och exemplifierar med fonologi och intonation (a.a. 721–722). Deras definition har kritiserats för att inte vara tillräckligt specifik och heller inte beakta prosodiska och andra drag i tillräckligt stor utsträckning (t.ex. Auer 1996; Selting 2000).

Projektion är en viktig aspekt av turkonstruktion som bidrar till att turtagningen sker smidigt (Sacks m.fl. 1974:720). Projektion är det förhållande att mottagaren under produktionen av en tur kan bedöma vad som behövs för att den ska vara avslutad samt börja planera sitt eget bidrag. För projektionen är syntaxen central, men även andra drag påverkar, såsom prosodiska, pragmatiska och visuella drag (Auer 1996; Ford & Thompson 1996; Selting 2000; se Steensig 2001 för översikt). En pragmatisk enhet kan kort definieras som en handling som är relevant i sin sekventiella kontext (Ford & Thompson 1996:150; Schegloff 1996:59; se Steensig 2001:152). Enligt Vatanen (2014:77–78), som studerat överlappande turstarter i finska och estniska, utgörs de pragmatiska faktorerna av en igenkännbar handling, talarens ståndpunkt, den pågående aktiviteten och turens position i en längre sekvens. Till visuella drag hör exempelvis blickriktning, ansiktsuttryck, gester och kroppsposition (Goodwin 1981; Mondada 2006; Kaukomaa m.fl. 2013).

Syntaktiskt sett skapas projektionen av syntaktiska konstruktioner. Vad som är en syntaktisk konstruktion varierar mellan olika språk. Auer (1996:60) definierar en syntaktisk konstruktion i tyska som en slutförd enhet vilken inte projicerar en fortsättning. I många fall består en syntaktisk konstruktion av ett finit verb och dess bestämmningar, men det finns även elliptiska svar på frågor och verblösa satser som i sin kontext utgör en slutförd syntaktisk struktur (Auer 1996:62; se Schegloff 1996:76; Steensig 2001:89–102). Svenska liknar tyska i det här avseendet, eftersom en konstruktion enligt Lindström (2008:231) kan utgöras av en fras, en sats eller en kombination av dessa samt av elliptiska kontributioner som stöds av det föregående bidraget.

¹¹ De svenska benämningarna i detta avsnitt är hämtade från Lindström (2008).

Lindström (2008:200ff.) beskriver hur turprojektionen framskrider i svenska i olika faser: *initial kontextualiseringsfas*, *kontribution*, *final kontextualiseringsfas* och *postfinal kontextualiseringsfas*. Som framgår av tabell 1 med exempel från undersökningsmaterialet kan frågor i svenska (här ja/nej-frågor) sakna kontextualiserare eller ha initiala och/eller finala kontextualiserare samt postfinala kontextualiserare (se a.a. s. 204).

Tabell 1. Olika faser inom en turkonstruktionsenhet

<i>Initial kontextualisering</i>	<i>Kontribution</i>	<i>Final kontextualisering</i>	<i>Postfinal kontextualisering</i>
-	↑>ha du vari hos< ´ <u>Nan</u> `°na°#.	-	
>nåmen	brukar ni titta på< Hund be^ <u>gra</u> :ven.	-	
-	>va där `lite kvar	°då°<.	
men	ha: du fått ↑` <u>min</u> °#ska på dem	då#°.	
Oscar	har ´du ^ <u>nå</u> go önskemål (0.2)	fö `som ^m marn? (0.6)	↓ <u>annat</u> ,

Inledningen på projectionen sker först i *kontributionen*, som utgör den bärande språkhandlingen i en tur (Lindström 2008:231). Projektionen kan inledas med en satsinledare som visar vilken typ av sats som börjar produceras, exempelvis är frågeordsfrågor och ja/nej-frågor identifierbara från början av kontributionen (a.a. s. 234). Den projicerade satstypen blir ännu tydligare när nästa element produceras, exempelvis det finita verbet (a.a. s. 235). Slutet på kontributionen blir projicerbart när mottagarna kan sluta sig till vad som behövs för att den syntaktiska strukturen ska vara möjligt fullbordad (a.a. s. 239–246). Enligt Lindström (s. 245) kan det sista projicerade elementet i en svensk sats utgöras av ett adverbialt verbfraskomplement (*hade han aldrig sagt ljuden ihop **förut***), ett obligatoriskt predikativ (*dom är ju bara som **trasdockor***), ett obligatoriskt objekt (*var i kroppen har du haft **värken***) eller ett infinit verb i en verbkedja (*vad ni ska **dricka***). De projicerade slutleden har fetstil, och kan enligt Lindström överlappas vid tidiga talstarter. Tidiga talstarter visar att mottagarna känner igen slutet på en kontribution (Lindström 2008:240; jfr Vatanen 2014 om överlappande responser i finska och estniska).

De prosodiska metoderna för slutprojicering kan likaså variera mellan olika språk, och mellan varieteter av samma språk. En tydligt fallande eller stigande intonationskontur anses i många språk signalera turslut (t.ex. Selting 1995; Selting 2000 om

tyska; Ford & Thompson 1996:147 om engelska). Intonationens betydelse för slutprojicering har ändå ifrågasatts. Szczepek Reed (2004) fann så många som sex olika intonationsmönster i turslut i ett material av främst amerikansk-engelska samtal. Enligt Szczepek Reed (2004:114) visar resultatet att intonationens roll är mindre än man trott och att även andra faktorer bidrar till att signalera turslut (se Local & G. Walker 2012; jfr Steensig 2001:119–132 om danska).

När det gäller svenska finns det få undersökningar av intonationens betydelse för att signalera turslut i samtal. Bockgård (2007) har dock gjort en studie av turtagning i sverigesvenska samtal. Enligt Bockgård (2007:165) är kraftigt stigande eller sjunkande grundton ovanligt i hans material och spelar en underordnad roll för slutprojicering. När det gäller andra undersökningar av spontant tal kan Aho (2010a:63) nämnas. Hon beskriver deklination som ett typiskt slutdrag i finlandssvenskt standardspråk (fi. *yleiskieli*; se även Kuronen & Leinonen 2008, 2010).

Även andra prosodiska och fonetiska drag än intonation har konstaterats bidra till slutsignalering (se Local & G. Walker 2012). I undersökningar av olika varieteter av engelska har Local, Wells och Sebba (1985 om jamaikansk engelska i London), Local, Kelly och Wells (1986 om Tyneside-engelska) och Wells och Peppé (1996 om Ulster-engelska) funnit olika kombinationer av fonetiska drag som signalerar turslut. Dessa varierar något mellan olika dialekter, men i allmänhet förekommer minskad ljudstyrka och talhastighet i turslut (Wells & Peppé 1996:127; se Local & G. Walker 2012). När det gäller svenska (sydsvenska) har Hansson (2003:54ff., 164) i en kvantitativ undersökning av prosodisk fraserings i kundbetjäningssamtal funnit att frasslut kännetecknas av förlängning av sista stavelsen. Därtill har finala betoningar beskrivits signalera ett annalkande slut i vissa varieteter av engelska, men inte i andra (Wells & Macfarlane 1998; Local m.fl. 1985).

Även förändrad röstkvalitet kan användas som ett slutprojicerande drag i åtminstone engelska (Local m.fl. 1985; se Laver 1994:194) och finska (Ogden 2004). I turslutet i finska samtal har Ogden (2004) funnit att rösten ofta övergår i knarr (*creak*), läckande röst (*breathiness*), viskning (*whisper*), tal utan stämton (*voicelessness*) eller utandning (*exhalation*). Ibland förekommer flera av dessa drag i ett turslut, och ordningsföljden är den samma som ovan (a.a.).

Talare kan även använda fonetiska drag för att signalera att de ger över turen. I en undersökning av engelska har Wells och Peppé (1996) funnit att centraliserad vokal-kvalitet och aspirerad avslutning på klusiler har denna funktion. Local och Gareth Walker (2012) beskriver att möjliga slutpunkter i brittisk engelska signaleras med release av klusiler och ljudliga utandningar.

Den relativa vikten av olika metoder för slutprojicering har diskuterats i flera undersökningar. Ford och Thompson (1996) har undersökt hur prosodiska, syntaktiska och pragmatiska faktorer påverkar turbyten i engelska samtal. Enligt deras undersökning spelar intonationen en viktig roll för vilka av de syntaktiskt fullbordade

yttrandena som uppfattas som avslutade. Pragmatiska faktorer påverkar också turtagningen, men eftersom Ford och Thompson definierade pragmatisk slutpunkt på ett sätt som innefattar prosodisk avslutning, säger deras undersökning inte något om hur pragmatiska faktorer i sig påverkar.

Även i tyska har den relativa betydelsen hos syntaktiska och prosodiska drag för turprojektion undersökts. Enligt Auer (1996:87, 93) följer mottagarna både den prosodiska och syntaktiska projektionen för att kunna avgöra när de kan ta turen. Syntax och prosodi har enligt honom något olika uppgifter. Den syntaktiska projektionen har en längre räckvidd, medan den prosodiska projektionen är mycket lokal men kan förändra hur de syntaktiska enheterna uppfattas. Selting (2000:487) framhåller att turer konstrueras i ett samspel mellan syntaktiska, lexikala, semantiska, pragmatiska, aktivitetsspecifika och prosodiska drag i en viss sekventiell kontext. Syntaktiska och prosodiska enheter sammanfaller oftast enligt Selting, men det finns fall där en syntaktisk enhet inte utgör en prosodisk enhet och tvärtom. Medan de möjliga slutpunkterna hos syntaktiska enheter kan utgöra slutet av en turkonstruktionsenhet, signalerar de prosodiska dragen huruvida de utgör turbytesplatser eller inte (Selting 2000:494). Liksom Auer (1996) konstaterar Selting att de syntaktiska signalerna vinner om dragen är i konflikt.

Inspirerad av Ford och Thompson (1996) har Huiskes (2010) undersökt betydelsen hos syntaktiska, pragmatiska och prosodiska drag (intonation) för att signalera turslut i holländska. Huiskes (2010) har definierat ett turslut som den punkt där ett talarbyte sker. Så många som 63 procent av talarbytena i hans material sker när talaren har nått en möjlig slutpunkt gällande alla tre drag. Det finns alltså även exempel på att talarbyten sker där något av dragen inte nått en möjlig slutpunkt. Dessa fall behandlas som opproblematiska av deltagarna om de följande turerna hör till speciella kategorier, exempelvis uppbackningar och reparationer. När turen varken syntaktiskt, pragmatiskt eller prosodiskt nått en möjlig slutpunkt behandlas talarbytet som problematiskt.

I ovannämnda svenska studie upprepade Bockgård (2007) Ford och Thompsons (1996) studie på ett svenskt material. Han visar att prosodiska drag är mindre viktiga än syntaktiska drag för att signalera turslut i svenska, vilket stämmer överens med Auers (1996) och Seltings (2000) resultat om tyska. Prosodiska slutsignaler (intonationen) förstärker enligt Bockgård den syntaktiska slutsignaleringen genom att göra en syntaktiskt *möjlig* turbytesplats till en *lämplig* turbytesplats (se även diskussion i Ogden 2004 om finska). Betydelsen hos prosodiska drag är alltså enligt Bockgårds studie ännu mindre i svenska än i engelska.

I en experimentell studie fann de Ruiter, Mitterer och Enfield (2006) att intonationen inte spelade någon roll för vilka turer som uppfattades som avslutade. I experimentet avlägsnades intonationskonturen respektive det lexikala och syntaktiska innehållet i inspelningar av naturliga samtal. Att ta bort intonationen påverkade inte nämnvärt försökspersonernas förmåga att känna igen slutpunkter, medan avsaknaden av det lexikala och syntaktiska innehållet allvarligt försvårade deras förmåga

att känna igen sådana. Även om denna undersökning är annorlunda än de tidigare nämnda är resultatet liknande: syntaxen och ordvalet är primära när samtalsdeltagare avgör var slutpunkterna finns, medan prosodiska drag är sekundära.

Prosodiska drag har ändå en betydelse för turtagning, och ibland kan de vara avgörande. Ogden (2004; ex. 4 r. 7) presenterar ett sådant exempel. Exemplet är från ett finskt inringningsprogram i radio där inringaren önskar ett stycke med ett namn på bulgariska. Inringaren låter studiovärden säga namnet, eftersom han är osäker på uttalet. Eftersom mottagarna inte kan bulgariska hjälper de syntaktiska eller lexikala dragen inte dem att avgöra när turen är avslutad. Trots detta tolkar inringaren det ställe på rad 7 där studiovärden använder knarrig röstkvalitet som en turbytesplats och tar turen. (Därefter gör studiovärden ett turtillägg.) Observera att alla tre turer på rad 7–9 produceras med knarr i slutet och turen på rad 8 även utan stämton.

Exempel 4. Voix bulgares (från Ogden 2004:41)¹²

```
01 Inringare: ja minkä niminen kappale nyt tul{ee} {sitten}hh
               och vad heter nu det stycke som kommer sen

02           (1.4)

03 Vård 1:    hh pitääkö mun todellakin yr [ittää [ (--) [tämä ]
               måste jag verkligen försöka (säga) det

04 Vård 2:                                [he      [he he [he      ] hehe  ]

05 Inringare:                                [no j- [j-      ] .hh  ]

06           *↑o↓le ↑hy↓vä*
               var så god

07 Vård 1:→   {C}
               staro bulgarski hronik {i}
               (namn på stycke)

08 Inringare: {C}{H-----}
               kiit {o}{ks [ia ] }
               tack

09 Vård 1:    {C---}
               [ora ]t {orio}
               (fortsättning av namnet)
```

Det är alltså klart att projektionen hos en tur skapas i ett samspel mellan flera faktorer, även om dessa har olika vikt sinsemellan. I tabell 2 nedan ses en sammanställning av potentiellt slutprojicerande drag hos enledade turer utifrån den ovan presenterade litteraturen: prosodiska drag, andra fonetiska drag, syntaktiska drag, pragmatiska drag

¹² Tecknet för ”leende röst” (r. 6) är utbytt från Ogden till det tecken jag använder. Ogdens översättning till engelska har bytts ut till min svenska översättning. {C} står för knarrig röstkvalitet och {} markerar var i turen knarret finns, medan {H} står för tal utan stämton.

och visuella drag. De prosodiska dragen utgörs av tydligt stigande eller fallande intonation, en tydlig betoning, minskad ljudstyrka och talhastighet samt förändrad röstkvalitet. De fonetiska drag som funnits signalera turslut är centraliserad vokalkvalitet, aspirerad avslutning på klusiler, release av klusiler och ljudlig utandning. Syntaktiskt sett signaleras turslut vid en konstruktion som är fullständig i sin kontext och inte har någon projicerad fortsättning. Pragmatiskt signaleras slutet på en tur när talaren utfört en handling som är relevant i den sekventiella kontexten och i den pågående aktiviteten och när turen nått ett skede där det går att identifiera talarens ståndpunkt. Visuella drag som signalerar turslut är ögonkontakt med mottagaren.

Tabell 2. Potentiellt slutprojicerande drag i enledade turer i olika språk

Prosodiska drag	tydligt stigande eller fallande intonation tydlig betoning minskad ljudstyrka minskad talhastighet förändrad röstkvalitet, t.ex. knarr eller viskning
Fonetiska drag	centraliserad vokalkvalitet aspirerad avslutning på klusiler release av klusiler ljudlig utandning
Syntaktiska drag	konstruktion som är fullständig i sin kontext och inte har någon projicerad fortsättning
Pragmatiska drag	handling som är relevant i den sekventiella kontexten och i den pågående aktiviteten talarens ståndpunkt
Visuella drag	ögonkontakt med mottagaren

I mina undersökningar fokuserar jag på prosodiska drag men beaktar även syntaktiska och pragmatiska drag. I den första undersökningen behandlar jag olika prosodiska drag som potentiellt signalerar turslut, medan jag i de senare koncentrerar mig på intonationen. För att frågorna ska vara sinsemellan jämförbara inkluderar jag enbart syntaktiskt fullbordade frågor, vilket innebär att jag i min avhandling inte undersöker den relativa vikten hos syntaktiska och prosodiska metoder för att projicera turslut.

2.3 Prosodiska drag hos frågor

I det följande presenterar jag några undersökningar av prosodiska drag hos frågor, inklusive reparationsinitiativ, som har varit viktiga för min avhandling. Presentationen behandlar främst intonation, eftersom det är det drag som de flesta undersökningar fokuserar på. Tyngdpunkten i presentationen ligger på undersökningar av svenska och finska, men inledningsvis presenterar jag kort några undersökningar av frågeprosodi i engelska, tyska, danska, franska och italienska. När det finns samtalsanalytiska studier presenterar jag sådana. För svenska och finska finns det ännu inte några sådana studier.

I Couper-Kuhlens (2012a) material av frågor i engelska samtal har 55 procent fallande slutintonation medan 45 procent har stigande slutintonation. Couper-Kuhlen visar att slutintonationen används för att markera en fråga som har en viss handlingstyp, en viss syntax och ett visst epistemiskt ställningstagande. För de flesta kombinationer av handlingstyp och syntax dominerar antingen fallande eller stigande slutintonation. Exempelvis har ja/nej-frågor övervägande stigande slutintonation när de fungerar som topikintroducerare. Stigande slutintonation dominerar också hos reparationsinitiativ, speciellt hos sådana som utgörs av frågeordsfrågor eller fasta uttryck. När talaren signalerar stor epistemisk säkerhet uppvisar emellertid topikintroducerande ja/nej-frågor fallande slutintonation. I engelska frågor kan alltså stigande slutintonation mer generellt signalera att det kommer mera, medan fallande slutintonation signalerar en högre grad av epistemisk säkerhet hos talaren.

Benjamin (2013; kap. 3) visar hur intonationskonturen påverkar betydelsen hos reparationsinitiativ som består av ett frågeord i engelska. Ett *who* med fallande intonation behandlas som ett problem med ospecifik referens, medan ett *who* med stigande intonation behandlas som ett problem att höra namnet på eller känna igen personen. Vidare har Benjamin (2013; kap. 6) samt Benjamin och Traci Walker (2013) visat att en högt stigande och fallande kontur används i upprepande annaninitierad reparation i engelska för att visa att talaren anser att föregående yttrande var felaktigt.

Selting (1992) har i en studie av tyska samtal visat att intonation används tillsammans med både syntax och den semantiska relationen till föregående tur för att särskilja mellan olika typer av frågeordsfrågor. Intonationen fungerar därför enligt henne som ett autonomt signalsystem. I tyska samtal används intonationen även för att skilja mellan olika problemtyper vid annaninitierad reparation (Selting 1988). Medan ett *was* med stigande intonation över ett litet tonomfång gör en upprepning relevant, gör ett *was* med fallande intonation en explikering av en referent relevant. Därtill används prosodiska drag för att särskilja ett reparationsinitiativ som visar "förvåning" från de ovannämnda typerna. Ett "förvånat" *was* uppvisar vad Selting (1996:238–339) benämner markerad prosodi, som kännetecknas av en tonhöjd som är hög eller högre än omgivande enheter och/eller ökad ljudstyrka i förhållande till

kontexten samt eventuellt en extra hög tontopp och/eller en lokal ökning av ljudstyrka. De prosodiska dragen används alltså i det senare fallet för att signalera vad jag här benämner en affektiv ståndpunkt.

Heinemann (2010) har utfört en studie av frågor i danska, men koncentrerade sig på andra aspekter än prosodiska drag. Heinemann konstaterar att deklarativa frågor minst lika ofta har fallande som stigande slutintonation. Därför anser hon att de epistemiska faktorerna är centrala för att samtalsdeltagare ska känna igen frågor. En undersökning av Nissen (2012) visar att intonationen i danska kan användas för att särskilja mellan olika typer av upprepande reparationsinitiativ. Nissen fann att en identisk upprepning med fallande-stigande intonation fungerar som en förståelsekontroll och behandlas som en begäran om bekräftelse i följande tur, medan en identisk upprepning med stigande-fallande intonation pekar på ett förståelseproblem och behandlas som en begäran om förklaring. Också i Nissens material signalerar intonationen talarens ståndpunkt; en intonation som rör sig högt i talarens tonomfång vid ett förståelseproblem signalerar en överraskad eller skeptisk ståndpunkt.

För romanska språk som franska och italienska är utgångspunkten en annan än för germanska språk, eftersom interrogativ syntax används mera sällan. Enligt Di Cristo (1998) kan frågor i franska signaleras med morfologiska metoder (interrogativt morfem dvs. frågeordsfrågor), syntaktiska metoder (omvänd ordföljd dvs. ja/nej-frågor) eller med finalt stigande intonation. Slutintonationen varierar enligt Di Cristo mellan frågor med olika funktioner. Intonationen stiger hos ja/nej-frågor, oberoende av om de har omvänd ordföljd eller inte. Likaså slutar ekofrågor med frågeord stigande eller högt, medan neutrala frågeordsfrågor och elliptiska frågor slutar lågt. Således kan enbart stigande slutintonation användas i franska för att skapa ja/nej-frågor, men den används inte entydigt för att disambiguera mellan frågor och andra typer av yttranden. Di Cristos beskrivning bygger troligen på upplästa frågor. I franskspråkiga samtal har Persson (2013) funnit att intonationen hos summeringar av andras bidrag (*formulations*) är knuten till den interaktionella funktionen hos summeringen. I de inringningsprogram på radio han undersökt används summeringar med stigande slutintonation för att få en elaborerad bekräftelse, medan summeringar med stigande-fallande intonation besvaras med en enkel bekräftelse. Summeringarna är inte direkt frågor, men talarna söker olika former av bekräftelse med dem.

I italienska fungerar en intonationskontur som stiger på den sista betonade stavelsen enligt Mario Rossi (1998:231) dels som en frågesignal hos ja/nej-frågor, dels som en fortsättningssignal. Frågeordsfrågor har i sin tur en annan typ av intonation. D'Imperio och House (1997) visar i en experimentell undersökning att en stigning på den satsbetonade vokalen fungerar som frågesignal i napolitansk italienska. Stigningen följs av en låg ton som markerar frasslut. Undersökningen byggde på åter-syntetisering av upplästa meningar som lyssnare skulle bedöma om de var frågor eller påståenden. Savino (2012) har fått liknande resultat i sin undersökning av frågor i

eliciterad dialog i femton italienska dialekter. Liksom i D'Imperio och Houses undersökning var den vanligaste konturen hos ja/nej-frågor en stigning på en betonad stavelse följt av fallande slutintonation, även om stigande slutintonation också förekommer i några dialekter. Ovannämnda undersökningar av italienska har alltså inte utgått från spontana samtal och avspeglar kanske mer försökspersonernas uppfattning om frågeprosodi än hur den verkligen realiseras.

Några undersökningar av italienska som utgår från samtalsmaterial visar en stor variation i frågors intonation. Rossano (2010) betonar att epistemiska faktorer spelar en viktig roll för att ett yttrande tolkas som en ja/nej-fråga i italienska samtal. I Rossanos material från norra Italien har bara en tredjedel av ja/nej-frågorna en stigande intonationskontur. En åttondel av ja/nej-frågorna uppvisar en liknande intonationskontur som påståenden, men tolkas ändå som frågor. Stigande slutintonation dominerar alltså inte hos frågor i samtal på italienska. Giovanni Rossi (2015) har i samtal från Trento och Bologna i norra Italien funnit att intonationskonturen påverkar tolkningen av frågor som består av ordet *cosa* 'vad' och reparationsinitiativ i form av upprepningar. När *cosa* fungerar som ett öppet reparationsinitiativ har det en stigande intonationskontur, och när det fungerar som ett begränsat reparationsinitiativ har det en fallande kontur. I båda fallen är tonomfånget litet. En omarkerad intonationskontur på en upprepning behandlas som en begäran om bekräftelse, medan en markerad kontur behandlas som en utmaning.

I engelska, tyska, franska och italienska används alltså stigande slutintonation i viss utsträckning för att signalera frågefunktion. I italienska kan frågefunktion även signaleras med en stigning på den betonade stavelsen följt av ett fall. Intonationen, och andra prosodiska drag, används i dessa språk för att särskilja mellan olika typer av frågor. Typen av intonation följer däremot sällan den syntaktiska typen av fråga. Epistemiska faktorer är vid sidan av syntax och intonation en viktig faktor för att avgöra vad som är en fråga.

2.3.1 Prosodiska drag hos frågor i svenska

När det gäller de prosodiska dragen hos frågor i svenska är undersökningens resultaten inte helt entydiga. Eftersom det är möjligt att ange frågefunktion med grammatiska metoder spelar troligen prosodisk frågemarkering en underordnad roll (t.ex. Gårding 1998:121). Frågor i svenska kan därför ha samma intonation som påståenden (Gårding 1974:58).

Gårding (1979) presenterar en modell för intonationen hos ja/nej-frågor med omvänd respektive rak ordföljd i svenska. Ett sätt att signalera frågefunktion i svenska är enligt henne det samma som vid fokusering och emfas i påståendesatser, det vill säga en generell höjning av grundtonen och ett större tonomfång hos fokusbetoningen (a.a. s. 212–215). I Gårdings material realiseras fokusbetoningen hos deklarativa frågor med en ännu högre stigning än hos interrogativa frågor. Gårdings resultat gäller enligt henne för olika sverigesvenska dialekter. Enligt Gårding (1979:208) är det förenklat att beskriva påståendeintonation som fallande och frågeintonation som stigande.

Johansson (1978) har i en undersökning av frågor och påståenden som naturliga och syntetiserade fraser i uppläst tal, återberättat tal och i samtal fått liknande resultat som Gårding (1979). Enligt Johansson har frågor i svenska ett högt grundtonsförlopp, stigande genomsnittsfrekvens samt en hög och sen tontopp. Påståenden har enligt Johansson däremot låg och fallande grundton samt en låg och tidig tontopp. Beskrivningen av påståenden motsvarar inte Bruces (2010:87–88, 200) beskrivning av satsintonationen i mellansvenska, nämligen att en sats vanligen avslutas med ett extra prominent ord. Johanssons (1978:105) undersökning visar därtill att de prosodiska skillnaderna mellan frågor och påståenden är störst i uppläst tal och minst i samtal.

Eftersom stigande slutintonation förekommer i viss utsträckning hos frågor i svenska har dess betydelse diskuterats. Ännu har ingen entydig förklaring presenterats. Den vanligaste förklaringen är att stigande slutintonation visar att en deklarativ sats fungerar som en fråga (Gårding 1998:121; SAG 1999, 4:677, 757–759).

Enligt House (2005) har frågor med stigande slutintonation en klart social funktion till skillnad från informationssökande frågor. Utifrån Houses exempel är det dock svårt att avgöra exakt hur dessa funktioner skiljer sig från varandra. Houses material utgjordes av frågeordsfrågor som människor ställde till en dator. Tjugotvå procent av frågorna har stigande slutintonation, vilken ofta sammanfaller med fokusbetoningen. Frågor med stigande slutintonation eller en hög tontopp i slutet uppfattas som mer vänliga i Houses lyssnarexperiment och han kallar stigande slutintonation för en ”frivillig frågemarkör” som inbjuder till respons.

Strömbergsson, Edlund och House (2012) har i en nyare undersökning av frågor i spontan dialog i sverigesvenska visat att det finns stora variationer i frågors prosodi.

Ja/nej-frågor har ofta fallande slutintonation, medan framåtpekande¹³ frågeordsfrågor har jämn slutintonation. Stigande slutintonation¹⁴ är vanligast hos bakåtpekande¹⁵ frågeordsfrågor, exempelvis *vad?* och *vad sa du?* Bakåtpekande frågor har likaså ett större tonomfång. Stigande intonation signalerar enligt Strömbergsson, Edlund och House (2012) att talaren inte förstår eller accepterar den föregående kontexten. Det är alltså flera faktorer som påverkar slutintonationen hos frågor i svenska, inte enbart frågornas syntax (jfr engelska och tyska ovan).

Samuelsson (2009) fann i en studie av sverigesvenska talterapisamtal att logopeden i regel ställde sina frågor med stigande slutintonation. Den stigande intonationskonturen hänger samman med ett rutinartat sätt som logopeder använder när de ställer frågor till barn i en terapisisituation. Speciellt allmänt är detta mönster vid språktestning. Resultatet av studien visar att det är viktigt att beakta kontexten och aktiviteten när man undersöker prosodiska drag.

Det finns endast ett fåtal undersökningar av frågors prosodi i svenskan i Finland. Kuronen och Leinonen (2010) har undersökt 50 frågeordsfrågor i standardfinlandssvenska i ett material bestående av ledigt radiotal och isolerade talsatser. Resultatet kan även anses beskriva Helsingforssvenska. Enligt Kuronen och Leinonen (2010:171–174) kännetecknas frågeordsfrågor av en fallande intonationskontur med den högsta tontoppen på frågeordet i början och en mindre tontopp på kärnledet i slutet. Resultatet skiljer sig alltså från beskrivningarna av frågor i sverigesvenska. Däremot påminner mönstret enligt Kuronen och Leinonen (2010:173–174) mer om frågor i finska (se nästa avsnitt).

Östman (1991) har experimentellt undersökt vilka drag som enligt lyssnaren är betydelsefulla för att förmedla säkerhet respektive osäkerhet hos talare i Solvdialekten i Österbotten. Resultatet är inte direkt jämförbart med Helsingforssvenska, eftersom Solvdialekten hör till en annan prosodisk grupp än Helsingforssvenska (Aho 2010b:32–33), men som Östman påpekar har också Solvdialekten haft nära kontakt med finskan. I experimentet fick försökspersoner lyssna till tre versioner av några yttranden: en uppläst version, en syntetiserad version där tonhöjden och amplituden var konstanta samt en syntetiserad version där orden var ersatta med surr. Resultatet visar att pragmatiska partiklar och ordföljd spelar en större roll än tonhöjd och amplitud för att uttrycka säkerhet i Solvdialekten. Till exempel bedömdes talaren vid yttrandet *Bolla je billit* 'Bulla är billigt' oberoende av prosodiska drag som säker, medan talaren vid yttrandena *Je bolla na billit* 'Är bulla [något] billigt' och *Je bolla billit* 'Är bulla billigt' uppfattades som osäker i båda versionerna. Däremot spelar de prosodiska dragen en viktig roll för förmedlingen av attityder och engagemang. Eftersom talarens

¹³ Med *framåtpekande* avser Strömbergsson, Edlund och House på att frågan ställs om något som inte har sagts i samtalet.

¹⁴ Slutintonationen mättes genom att den genomsnittliga tonhöjden i första delen av frågan jämfördes med den senare delen.

¹⁵ Med *bakåtpekande* syftar Strömbergsson, Edlund och House på att frågan kontrollerar eller visar en attityd mot något som redan har sagts i samtalet.

osäkerhet kan tolkas som en indikation på frågefunktion visar Östmans undersökning att prosodiska drag inte spelar någon stor roll för frågor i denna varietet av svenska.

Till skillnad från undersökningar av reparationsinitiativ i engelska och tyska (t.ex. Benjamin 2013; Selting 1988) verkar intonationskonturen hos reparationsinitiativ av typen *va*, *vadå* och *va sa du* inte spela någon roll för vilken problemtyp de signalerar (Huhtamäki 2013). Det är möjligt att det är ett språkspecifikt drag att intonationskonturen i finlandssvenska och finska inte används för att skilja mellan ovannämnda problemtyper (se Haakana 2011 om finska).

Lindholm (2003) har undersökt flerledade frågor i finlandssvenska läkare–patient-samtal. Hon fokuserar inte på prosodiska drag, men nämner dem i beskrivningen av olika frågetyper. Enligt Lindholm (2003:213–224) kan följande fenomen projicera fortsättning hos flerledade frågor: fortsättningsintonation, snabbare tempo och betoningar. Med fortsättningsintonation avses ”entonig, jämn prosodi” (a.a. s. 216). Snabbare tempo, så kallad *rush-through*, kan användas när talaren närmar sig en möjlig slutpunkt för en turkonstruktionsenhet. Lindholm observerade att talaren kan använda kontrastbetoning i led förenade med *eller* för att binda ihop dem.

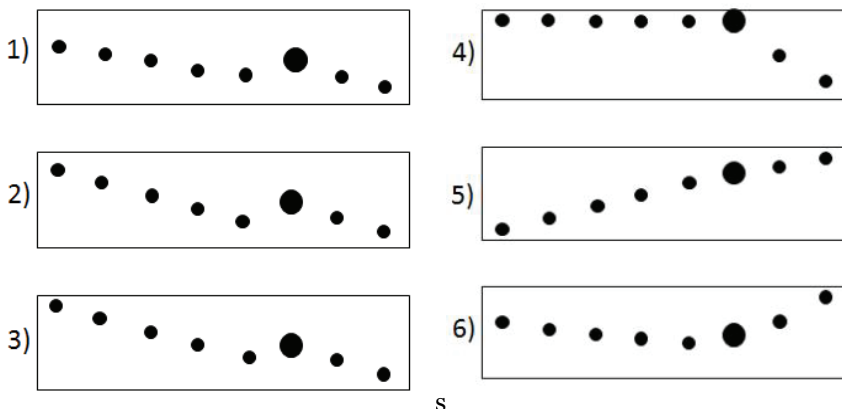
2.3.2 Prosodiska drag hos frågor i finska

Eftersom svenska och finska har varit i långvarig kontakt och Helsingforssvenska prosodiskt påminner om finska är den prosodiska utformningen av frågor i finska är relevant för min undersökning även om språken typologiskt skiljer sig avsevärt från varandra. Även i finska kan frågefunktion markeras grammatiskt (Iivonen 1978:44–45). Frågor i finska markeras enligt Iivonen, Nevalainen, Aulanko och Kaskinen (1987:242) därför inte nödvändigtvis med en viss intonation (se även Iivonen 1998:319). Detta gäller också frågor som saknar grammatisk frågemarkering. Iivonen, Nevalainen, Aulanko och Kaskinen (1987:242–243) nämner att det finns prosodiska drag i frågor som uttrycker något annat än interrogativitet, men utreder inte detta närmare. Iivonen (1998) påpekar att vissa forskare anser att prosodiska drag har expressiva funktioner hos frågor i finska.

En del undersökningar har visat att frågor i finska, liksom i svenska, har en högre begynnelsetonhöjd än påståenden. Enligt Hirvonen (1970) är tonhöjden och intensiteten i upplästa ja/nej-frågor hög från början och fram till det viktigaste ordet i satsen, där tonhöjden och intensiteten sjunker snabbt. Också frågeordsfrågor börjar högt, men tonhöjden faller redan efter frågeordet. Även imperativsatser har enligt

Hirvonen en hög början, och Hirvonen tolkar den höga början hos interrogativer och imperativer som en vädjan till lyssnaren. Här inställer sig frågan huruvida dessa yttranden är de enda som vädjar till lyssnaren, och om inte ett påstående kan utgöra en vädjan.

Iivonen (1978:51) presenterar sex olika intonationskonturer som förekommer hos frågor i spontana radiosamtal, barns tal och vardagliga samtal. Fyra av dessa intonationskonturer är fallande medan två är stigande (se fig. 1).

Figur 1. Intonationskonturer hos frågor i finska enligt Iivonen (1978): 1) Globalt fallande, 2) Hög början, 3) Extra hög början, 4) Globalt hög till sista betonade stavelsen, 5) Globalt stigande och 6) Finalt stigande (den stora punkten visar fokusbetoningen).

Enligt Iivonen beror valet av intonationskontur på frågeyttrandenas syntax och diskursfunktion. De fallande konturerna omfattar (1) en globalt fallande kontur som enligt Iivonen är neutral hos både frågor och påståenden, (2) en fallande kontur med hög början som ofta förekommer tillsammans med grammatiskt markerade frågor (jfr Hirvonens frågeordsfrågor), och (3) en fallande kontur med extra hög början som signalerar förvåning. Därtill används (4) en kontur som är hög fram till den sista betonade stavelsen och sedan faller i negativa frågor (ex. *Eikö tätä taloa puretaankaan?* 'Ska det här huset faktiskt inte rivas') och i påståenden (jfr Hirvonens ja/nej-frågor). De stigande konturerna utgörs av (5) en globalt stigande kontur som används för att visa förvåning eller begära upprepning (ex. *Mitä sinä sanoit?* 'va sa du'), och av (6) en globalt fallande kontur som stiger på slutet och signalerar att talaren ger över ordet eller att samma topik fortsätter. Värt att betona är att stigande slutintonation kan förekomma hos en globalt fallande kontur. Vidare är stigningen i slutet av frågor enligt Iivonen (1978:52) sällan så stor som i exempelvis engelska eller tyska. Enligt Iivonen (1978:52) beror den finalt stigande konturen på inflytande från främmande språk och

kan höra till vissa personers idiolekt. Detta är ett påstående som framförs om stigande slutintonation i finska, men det är löst underbyggt.

En nyare undersökning av intonationen i finska är Anttilas (2008) magisteravhandling som presenterar en kvantitativ undersökning av intonationen hos spontana frågor och påståenden samt de upplästa versionerna av dessa. I Anttilas material förekommer samma intonationskonturer som hos Iivonen (1978) och dessutom ytterligare fyra konturer: en stigande-fallande kontur, en kontur som slutar i mitten¹⁶, en fallande-stigande kontur samt en globalt låg kontur (Anttila 2008:65). Också i Anttilas material är fallande slutintonation mest allmän hos frågorna.

De spontana ja/nej-frågorna i Anttilas (2008:71, 76) material uppvisar främst intonation som slutar i mitten, fallande intonation (Iivonen kontur 1) eller intonation med hög början (Iivonen kontur 2). De spontana frågeordsfrågorna har i stor utsträckning hög början och deklarativa frågor har hög början eller fallande intonation. En kontur med en extra hög början förekommer bara hos en fråga (Iivonen kontur 3). En globalt hög kontur förekommer speciellt hos ja/nej-frågor (Iivonen kontur 4). En stigande intonationskontur används på frasen *ai mitä* (ung. 'vadå'), liksom vid påhängsfrågor och elliptiska frågor (Iivonen kontur 5). Intonationskonturer med en final stigning förekommer, kanske överraskande, mest hos frågor med interrogativ syntax (Iivonen kontur 6). Men de förekommer nästan lika ofta hos påståenden. Därtill förekommer en globalt låg kontur hos några frågor med olika syntax.

En skillnad mellan frågor och påståenden är att frågor tenderar ha generellt högre tonhöjd, större tonomfång och fler olika intonationskonturer än påståenden (Anttila, 2008). Skillnaderna är dock större när det gäller uppläst än spontant tal. Därtill innehåller frågorna mer av knarrig röstkvalitet. Anttila (2008:92) förklarar knarret med att det hör ihop med osäkerhet. Trots vissa tendenser finns det stora skillnader mellan talare och Anttila (2008:84) konstaterar att varje talare har sin egen strategi för att skilja mellan frågor och påståenden. Det är en mycket förenklad förklaring, som skulle betyda att det inte finns någon lingvistisk motivering till intonationen hos frågor i finska.

Haakana (2011) har studerat öppna reparationsinitiativ i nästa tur, såsom *mitä, tä* och *hä* i finska samtal. Även om det inte var fokus för undersökningen anser han att de prosodiska dragen inte har någon avgörande betydelse för hur reparationsinitiativen tolkas. Routarinnes (2003) undersökning av stigande intonation i finska samtal är även värd att noteras här. Hennes undersökning visar att stigande slutintonation används för att strukturera berättande hos finskspråkiga tonårsflickor. Talaren använder stigande slutintonation när hon kontrollerar att mottagaren känner till viktig bakgrundsinformation. Yttrandena i Routarinnes material hänför sig dock till talarens epistemiska domän och skiljer sig därför från frågorna i mitt material.

¹⁶ Anttila kallar konturen som slutar i mitten för *fortsättningsintonation*.

2.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Som framgår av genomgången ovan gäller de flesta undersökningar av betydelsen hos prosodiska drag för att signalera turslut och frågefunktion i samtal andra språk än svenska. Speciellt har slutprojicerande drag undersökts i engelska och tyska samtal, men det finns också några undersökningar av bland annat finska och holländska samtal. Undersökningarna visar att till de potentiellt slutsignaliserande prosodiska dragen hör tydligt stigande eller fallande intonation, en tydlig betoning, minskad ljudstyrka och talhastighet samt förändrad röstkvalitet (t.ex. Local m.fl. 1986; Ogden 2004; Wells & Macfarlane 1998). Vidare visar undersökningar att de prosodiska dragen samspelar med bland annat syntaktiska och pragmatiska för att projicera turslut i olika språk (t.ex. Ford & Thompson 1996; Huiskes 2010; de Ruiter m.fl. 2006). Även om de syntaktiska dragen är viktigare är bidraget från de prosodiska dragen inte oväsentligt (se Auer 1996; Selting 2000).

Prosodiska drag bidrar till utformningen av frågor, inklusive reparationsinitiativ, i engelska, tyska, danska, franska och italienska. De prosodiska dragen samspelar med syntax, ordval, talarens ståndpunkt och epistemiska faktorer för att utforma frågor (t.ex. Selting 1992; Couper-Kuhlen 2012a). Detta innebär att prosodiska drag bidrar till språkhandlingen i samspel med andra drag i talet (Couper-Kuhlen & Selting 1996:21). Undersökningarna visar att prosodiska drag hos vissa frågor kan vara avgörande för funktionen. Detta gäller exempelvis reparationsinitiativ som utgörs av ett frågeord eller en upprepning av (en del av) föregående tur (t.ex. Selting 1988; Selting 1996; Nissen 2012; Benjamin & T. Walker 2013; G. Rossi 2015).

I ljuset av den redovisade forskningen är det inte klart hur frågor markeras prosodiskt i svenska. Ännu mindre vet vi om de interaktionella funktionerna hos frågor och hur de samspelar med olika prosodiska drag. Vi vet heller inte huruvida intonationen är det mest centrala draget, eller om andra prosodiska drag är viktigare för frågesignalering. Det är oklart om prosodiska drag överhuvudtaget har en framträdande roll hos frågor, eller om svenska är ett språk där diskursmarkörer spelar en större roll (se Couper-Kuhlen, 2009; jfr Östman, 1991).

Frågor i svenska har enligt tidigare undersökningar till största delen fallande slutintonation (t.ex. House 2005; Strömbergsson m.fl. 2012). Ett undantag utgörs av frågeordsfrågor och den typ av frågor som här benämns reparationsinitiativ, exempelvis *va*, vilka ofta har stigande slutintonation (Strömbergsson m.fl. 2012). En funktion som nämns i samband med stigande slutintonation är responssökande och sociala funktioner (House 2005; jfr Stivers & Rossano 2010). Vidare pekar en del undersökningar på att frågor i svenska har en generellt högre tonhöjd än påståenden.

Hos frågor i finska förekommer flera olika intonationskonturer, varav de flesta är fallande (Anttila 2008; Iivonen 1978). Ett undantag utgör också i finska reparationsinitiativ, som kan ha stigande slutintonation. Stigande slutintonation har även

konstaterats ha en samtalsstrukturerande funktion vid yttranden som fungerar som en begäran om uppbackande respons (Routarinne 2003). I övrigt är funktionerna hos stigande slutintonation oklara. Syntaxen hos frågan spelar enligt vissa undersökningar en roll för den prosodiska utformningen (t.ex. Hirvonen 1970).

Andra prosodiska drag än intonation och tonhöjd har inte undersökts i någon större utsträckning i finska och svenska. Några undersökningar visar att knarr möjligen fungerar frågesignalerande i finska (Anttila 2008; jfr Ogden 2004). I mina undersökningar koncentrerar även jag mig på intonationen, men i den första och fjärde undersökningen har jag även inkluderat andra prosodiska drag.

Många av de äldre undersökningarna har utgått från uppläst tal, och resultaten måste tolkas i den kontexten (t.ex. Gårding 1979; Hirvonen 1970). Både Johansson (1978) och Anttila (2008) påpekar att de prosodiska skillnaderna mellan frågor och påståenden är större i uppläst än i spontant tal. En förklaring de ger är att deltagarna i ett samtal också kan använda sig av andra drag för att utforma frågor. Eftersom frågor i så hög grad är knutna till en dialog mellan två eller flera parter är det viktigt att undersöka hur frågor används i samtal. På så sätt kan vi få kunskap om samspelet mellan prosodiska drag och de funktioner frågor har i samtalsinteraktion. Det finns alltså en tydlig forskningslucka när det gäller funktionen hos prosodiska drag i frågeyttranden i svenska samtal.

3 MATERIAL OCH METODER

3.1 Forskningsmaterial

Mitt forskningsmaterial består av sex inspelningar av spontana, vardagliga och svenskspråkiga flerpersontal från huvudstadsregionen (se Materialförteckning). Samtalen har en sammanlagd längd på 6 timmar och 18 minuter. Ett av samtalen är inspelat av mig 2013, medan de övriga är inspelade av andra forskare i ämnet nordiska språk vid Helsingfors universitet mellan 1990 och 2003. De äldre samtalen finns i form av audioinspelningar, medan samtalen från 2003 och 2013 är både audio- och videoinspelningar. Jag har alltså kunnat utnyttja existerande inspelningar, vilket varit tidsmässigt ekonomiskt (se Raevaara 2014:160). Prosodiska drag har inte tidigare undersökts i någon nämnvärd omfattning i materialet, så det är outforskat i det avseendet.

Varje samtal har av dem som spelat in det fått ett namn som belyser någon aspekt av samtalet:

I samtalet *Syfföreningsmöte* (1990) deltar fyra kvinnor i 60-årsåldern som känner varandra väl. Det äger rum hemma hos en av dem och de träffas för att prata, äta och sy. "Syffamöte" är kvinnornas egen benämning på träffarna, som äger rum ungefär en gång i månaden.

Herrmiddag (1990) är inspelat under en middagsbjudning med sex män i 30-årsåldern som träffas hemma hos en av dem. Deltagarna kallar själv sina middagar för "herrmiddagar". Även herrmiddagarna är återkommande träffar.

Lekholmen (1999) är en inspelning av fem ungdomar i 15–16-årsåldern, två flickor och tre pojkar, i en stuga på en församlings lägerområde. Ungdomarna ska vara hjälpledare på ett konfirmationsläger och deltar i ett förberedande läger. Alla ungdomar är inte med under hela samtalet, utan de går ut ur och in i stugan. Bland annat åker pojkarna på en båtut och flickorna och pojkarna badar turvis bastu.

Gymnasiespråk (2000) är inspelat när sju gymnasieungdomar i 17–18-årsåldern, fem flickor och två pojkar, träffas på ett kafé. De diskuterar språkbruk utifrån en frågelista en språkforskare bett dem fylla i, exempelvis om vilka språk de talar i vardagen och hur de själva skulle uttrycka en viss företeelse. De talar också om andra ämnen.

Novemberkaffe (2003) är inspelat under en kaffestund hemma hos Siv och Torsten som är i 50-årsåldern. I samtalet deltar också Ulla, som är på besök hos dem. Torsten arbetar som möbelrenoverare och har nyligen restaurerat en soffa åt Ulla.

Familjemöte (2013) utgörs av en inspelning av en pappa och tre barn, två pojkar och en flicka i åldern 9 till 15. De håller ett informellt möte hemma hos sig om aktuella

frågor, såsom barnens hobbyer och kommande resor. Mamman deltar inte. Familjen samlas regelbundet till familjemöten.

Samtalen i materialet är naturligt förekommande eftersom forskaren inte har arrangerat samtalen (*naturally occurring*; se Hutchby & Wooffitt 2008:12, 69–70). Såsom det är vanligt inom samtalsanalys och interaktionell lingvistik hade alla samtal, utom *Gymnasiespråk*, ägt rum oberoende av om de hade spelats in eller inte. De inspelade samtalen är spontana, eftersom samtalsämnena, vem som har ordet och hur personerna formulerar sig inte är nerskrivet på förhand. När det gäller *Gymnasiespråk* har deltagarna samlats på forskarens uppmaning för att diskutera språkbruk. Samtalet är ändå spontant och samtalsämnena varierande. Mitt material skiljer sig alltså mycket från de upplästa fraser som har använts i vissa äldre undersökningar av frågeprosodi. Samtalen kan vidare karaktäriseras som vardagliga, och inte som institutionella samtal. Gränsen mellan vardagliga och institutionella samtal är ändå inte entydig, och *Familjemöte* har vissa drag av institutionellt samtal, eftersom familjen håller ett möte. Samtalet är ändå mycket informellt och spontant. Mötet hålls dessutom på pappans initiativ, och inte på forskarens¹⁷.

Samtalen är flerpersongssamtal, eftersom deltagarna är mellan tre och sju stycken i varje samtal. Kännetecknande för flerpersongssamtal anses vara kortare turer eftersom deltagarna hela tiden måste förhandla om vem som ska tala härnäst, ifall talaren inte utser nästa talare (Sacks m.fl. 1974:712–713; Londen 1997:57–58). Om deltagarna är fler än fyra kan parallella samtal uppstå (Sacks m.fl. 1974:713; Schegloff 1995; Londen 1997:61). Frågor kan i flerpersongssamtal användas för att utse nästa talare (Londen 1997:58–60). Även reparation kan ha olika funktioner i flerpersongssamtal eftersom det finns flera personer som både kan initiera och utföra reparation (Egbert 1997). Samtal som består av dyader har i större utsträckning undersökts med samtalsanalytiska metoder än flerpersongssamtal. Speciellt när det gäller prosodiska undersökningar är undersökningarna av flerpersongssamtal få. Detta är förstärkt på grund av att det är komplicerat.

I samtalen deltar sammanlagt 29 personer, den yngsta 9 år och de äldsta i 60-årsåldern. I ett av samtalen deltar bara kvinnor (*Sy föreningsmöte*) och i ett bara män (*Herrmiddag*), medan de övriga samtalen är blandade. Deltagarna i samtalen känner varandra sedan tidigare, utom de två kvinnorna i *Novemberkaffe*. Materialet omfattar alltså en bredd i ålder, kön och samtalssituationer, vilket gör resultaten tillförlitliga för denna varietet. Jag har ändå i dessa undersökningar varit mer intresserad av hur prosodiska drag används som en resurs av deltagarna i denna varietet, än av olika egenskaper hos talarna, såsom ålder och kön.

¹⁷ När jag kom för att spela in samtalet sade pappan något i stil med att ”nu när vi ska sitta ner och prata en timme kan vi passa på att prata om sådant vi ändå borde diskutera”.

Urvalet av frågesekvenser har varierat mellan undersökningarna i de olika artiklarna (se tabell 3 nedan). Den första undersökningen omfattar samtliga frågor i samtalen *Syfföreningsmöte*, *Lekholmen* och *Novemberkaffe* (Huhtamäki 2012). Även om den inte omfattar alla samtal inkluderar den ändå fler frågor än de andra undersökningarna, och urvalet är tillräckligt stort för syftet. Den första undersökningen omfattar vidare enbart frågor utan självreparation för att frågorna skulle bli jämförbara med tanke på rytm och intonationskontur. I den andra undersökningen analyseras alla frågor bestående av deklarativa satser och icke-satsformade meningar i samtliga sex samtal (Huhtamäki 2014). Den tredje undersökningen omfattar alla frågor som har stigande eller jämn slutintonation med olika typer av syntax i samtliga samtal (Huhtamäki 2015). I den fjärde undersökningen undersöks frågor bestående av annaninitierad reparation i form av frågeordet *va* i samtliga samtal, men företeelsen finns inte i *Novemberkaffe* (Huhtamäki u.u.).

Frågorna i mitt material utgörs av förstaled i ett yttrandepar, men de initierar inte nödvändigtvis en ny sekvens eller handling, utan de kan också vara frågor i andra position (jfr Raevaara 1993). För att materialet ska vara enhetligt och ge mig möjlighet att undersöka "slutintonation" utgörs frågorna av syntaktiskt möjligt fullbordade konstruktioner. Vidare utgörs de av enledade turer, det vill säga turer som utgörs av en turkonstruktionsenhet. Att undersöka flerledade turer hade inneburit att jag blivit tvungen att ta ställning till en mängd andra fenomen, såsom ifall en turkonstruktionsenhet är turfinal eller inte. Trots denna avgränsning har frågorna i materialet varierande längd och informationsstruktur, vilket har inneburit vissa utmaningar när jag jämfört de prosodiska dragen.

Tabell 3. Urvalet i de olika artiklarna: antal och typ av frågor i varje samtal

	Artikel 1	Artikel 2	Artikel 3	Artikel 4
Sy föreningsmöte	65 frågor med olika syntax	31 deklarativa satser, 3 icke-satsformade meningar	4 interrogativa satser, 3 icke-satsformade meningar	3 <i>va</i> -turer
Herrmiddag	-	14 deklarativa satser, 4 icke-satsformade meningar	13 interrogativa satser, 5 deklarativa satser, 10 icke-satsformade meningar	5 <i>va</i> -turer
Lekholmen	166 frågor med olika syntax	9 deklarativa satser, 13 icke-satsformade meningar	23 interrogativa satser, 3 deklarativa satser, 34 icke-satsformade meningar	30 <i>va</i> -turer
Gymnasiespråk	-	2 deklarativa satser, 5 icke-satsformade meningar	19 interrogativa satser, 18 icke-satsformade meningar, 2 övriga ¹⁸	12 <i>va</i> -turer
Novemberkaffe	9 frågor med olika syntax	6 deklarativa satser, 5 icke-satsformade meningar	3 interrogativa satser, 2 icke-satsformade meningar	0 <i>va</i> -turer
Familjemöte	-	8 deklarativa satser, 10 icke-satsformade meningar	34 interrogativa satser, 4 deklarativa satser, 13 icke-satsformade meningar, 1 övriga	2 <i>va</i> -turer
Sammanlagt	240 frågor med olika syntax och prosodi	110 frågor med icke-interrogativ syntax	191 frågor med icke-fallande slutintonation	52 turer som utgörs av frågeordet <i>va</i>

¹⁸ Övriga utgörs av en imperativ sats och två deklarativa satser som ändras till interrogativa satser.

3.2 Metoder

3.2.1 Interaktionell lingvistik

Denna avhandling hör teoretiskt och metodologiskt hemma inom inriktningen interaktionell lingvistik. Interaktionell lingvistik är benämningen på den forskningsinriktning som studerar hur lingvistiska drag, såsom prosodiska och syntaktiska drag, används för att skapa betydelser i samtal (se Couper-Kuhlen & Selting 2001; Steensig 2001; jfr 2.2.1).

Inom interaktionell lingvistik används metoder från samtalsanalys (CA) (se t.ex. Hutchby & Wooffitt, 2008; Sidnell, 2013). Till grundantagandena inom samtalsanalys hör att samtal är systematiskt organiserade, bland annat gällande turtagning, preferensstruktur och reparation (Hakulinen 1997:13, 16; Hutchby & Wooffitt 2008:15–20, 47–60; se Sidnell 2013). Därtill kan exempelvis metoder från fonetik användas (Local & G. Walker 2005; Ogden 2011; se även G. Walker 2013). Prosodins betydelse för språkhandlingar och turtagning inom inriktningen interaktionell lingvistik har jag presenterat ovan i 2.2.2 och 2.2.3.

Inom interaktionell lingvistik ses lingvistiska strukturer som något som skapas i interaktionen och som är kontextsensitiva, samtidigt som de kan påverka kontexten (Couper-Kuhlen & Selting 2001:5; se 2.1.3 ovan). Forskaren kan antingen utgå från de lingvistiska dragen och se vilka funktioner de har i samtal, eller från vissa handlingar och studera vilka lingvistiska drag som används för att utföra dem, alternativt röra sig mellan dessa perspektiv (Couper-Kuhlen & Selting 2001:9; Lindström 2014:35; se även Fox m.fl. 2013:737–738). I min avhandling har jag utgått från yttranden jag definierat som frågor enligt kriterierna ovan (2.1.2) och studerat prosodiska drag hos dessa. Därtill har jag analyserat vilken typ av handling frågan mer specifikt används för genom att studera dess funktion i en sekvens. Sådana funktioner är exempelvis att kontrollera tidigare information och initiera reparation. I vissa av undersökningarna har jag haft formella avgränsningar, det vill säga frågor med icke-interrogativ syntax och frågor med icke-fallande slutintonation, och studerat de funktioner sådana frågor har. Jag har alltså både utgått från lingvistiska drag och från funktioner i mina undersökningar.

Den samtalsanalytiska metoden är induktiv, eftersom en central princip är att utgå från materialet för att skapa kategorier och därtill demonstrera att de är kategorier också för deltagarna. Avvikande fall (*deviant cases*) används för att visa hur deltagarna orienterar sig mot normer i samtalet. (Se t.ex. Couper-Kuhlen & Selting 1996b; Local & G. Walker 2005; Ogden 2011.) Forskningsmetoden benämns ofta sekventiell analys, eftersom forskaren studerar yttranden i en sekvens. Till analysprinciperna inom interaktionell lingvistik hör att utgå från naturligt förekommande

samtal och studera prosodiska drag i den sekventiella kontext och tillsammans med de lingvistiska strukturer de uppträder (jfr 2.2.2). Som en del av min analys har jag därför studerat den syntaktiska och lexikala utformningen av frågeyttrandena och deras sekventiella placering. Där det är möjligt (dvs. för de samtal som finns inspelade på video) har jag även beaktat visuella drag.

3.2.2 Fonetisk analys

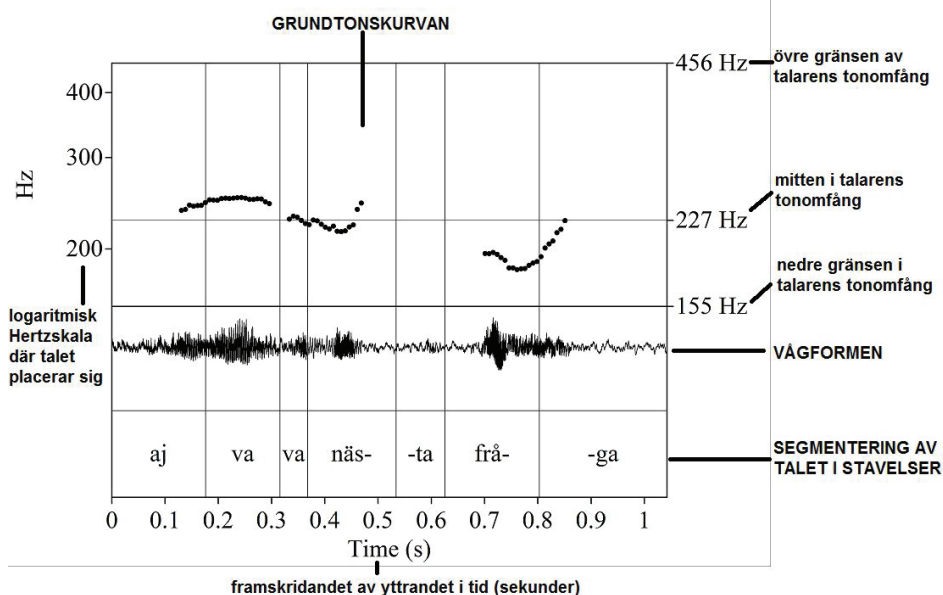
Jag har använt mig av en kombination av auditiva och akustiska metoder för att analysera de prosodiska dragen i materialet. Den auditiva analysen innebär att jag lyssnat många gånger till sekvenserna med frågorna. Jag har iakttagit bland annat tonrörelser, talhastighet, ljudstyrka och röstkvalitet samt antecknat de drag jag lägger märke till (se 3.2.3 nedan samt varje artikel). För den akustiska analysen har jag använt mig av programmet Praat (Boersma & Weenink 2009–2015). Med hjälp av det har jag kunnat mäta tonhöjd, tonomfång, stavelselängd och pauser samt kunnat iaktta förändringar i röstkvalitet. Jag har inte mätt intensiteten eftersom den inte är kontrollerad under inspelningarna, exempelvis eftersom mikrofonen inte alltid är på samma avstånd från talarna. De figurer som presenteras i samband med exempel är också gjorda med hjälp av Praat.

Det finns både fördelar och nackdelar med att använda naturligt förekommande interaktion som material för fonetisk analys. Till fördelarna hör enligt Ogden (2011) den ekologiska validiteten hos materialet och att det innehåller deltagarnas egna analyser, till exempel visar en viss typ av respons att förstaleddet tolkas som en fråga. Därtill finns det praktiker som bara förekommer i samtal och som enbart kan studeras i naturlig interaktion. Till dessa hör turtagning och yttrandepar bestående av fråga-svar, vilka båda är relevanta för min undersökning. Ytterligare en fördel är enligt Ogden att avvikande fall (*deviant cases*) inte är ett problem, utan de kan visa hur samtalsdeltagare förhåller sig till en norm. Nackdelarna omfattar enligt Ogden dels svårigheten att komma åt verkligt naturligt tal, dels praktiska problem med inspelningskvalitet, buller och överlappande tal. Därtill kan det vara svårt att kombinera CA som är en induktiv metod med kvantitativa analyser. För mig har speciellt problem med inspelningskvalitet och överlappande tal varit relevanta.

Eftersom talarna i mitt material utgörs av både barn, kvinnor och män är tonhöjden mellan talarna inte direkt jämförbar sinsemellan. Ett sätt att lösa problemet är att ange var i talarens tonomfång en viss tonrörelse äger rum (se G. Walker 2013:457). Jag har därför mätt högsta och lägsta värdet samt medianen i varje talares modala

tonomfång på en till två minuter tal. Mätningen har skett efter att jag manuellt putsat bort mätfel samt knarr och tal i falsettregistret. På så sätt har jag fått toppen, botten och mitten av varje talares modala tonomfång.

Nedan åskådliggörs de element som presenteras i figurerna (fig. 2). Grundtonskurvan finns högst upp, vågformen under den och segmentering av talet i stavelser längst ner. På den vertikala axeln finns en logaritmisk Hertzskala¹⁹ och på den horisontella axeln tiden i sekunder. Den övre och nedre gränsen för talarens tonomfång motsvaras av linjen vid 456 respektive 155 Hertz, och medianen i tonomfånget betecknas som linjen vid 227 Hertz. Grundtonskurvan motsvarar ungefär den uppfattade tonhöjden, medan vågformen ger en bild av ljudstyrkan och språkljuden.

Figur 2. Element som återges i figurerna: grundtonskurva, vågform och segmentering i stavelser.

¹⁹ Den uppfattade tonhöjden ökar inte linjärt, utan logaritmiskt, dvs. de uppfattade skillnaderna mellan högre toner är mindre än mellan lägre. Därför ger en logaritmisk Hertzskala en bättre bild av den uppfattade tonhöjden än en linjär, men det finns också andra sätt att ange tonhöjd. (Jfr Ladefoged 1962:75–77; Laver 1994:451–452.)

3.2.3 Transkription

Jag har transkriberat samtalsutdragen enligt principen att de dels ska vara så läsliga som möjligt, dels att de så noggrant som möjligt ska återge relevanta drag. Jag har löst detta problem på något olika sätt i olika undersökningar.

Samtliga samtal är grovtranskriberade av andra personer än mig enligt transkriptionskonventionen inom samtalsanalys (se Materialförteckning; Jefferson 2004; Hepburn & Bolden 2013; se Forsblom-Nyberg 1995 om transkription av svenska samtal). Jag har sedan reviderat och preciserat dessa transkriptioner och infört beteckningar för vissa prosodiska drag, exempelvis tecken för slutintonation, talhastighet, ljudstyrka och betoning (se Lindström 2008:309; jfr Hepburn & Bolden 2013:61–65). Dessutom har jag övertagit tecken för tonrörelser på betonad stavelse från transkriptionssystemet GAT 2, eftersom det är relevant för min analys (Selting m.fl. 2011). (Se Transkriptionsnyckel.)

Däremot har jag i regel inte delat in turerna med intonationsenheterna på egna rader, eftersom jag inte velat föregripa mitt analysresultat vad gäller slutprojicerande prosodiska drag. Även om jag enligt samtalsanalytiska konventioner använder punkt för fallande intonation i turslut och frågetecken för stigande intonation betyder det inte att jag tolkar de yttranden som har stigande intonation som frågor och vice versa (jfr Hepburn & Bolden 2013; se även T. Walker 2014).

Transkriptionskonventionen inom samtalsanalys har, såsom Gareth Walker (2013:469) påpekar, många fördelar. Transkriptionerna är relativt lättlästa och speciellt anpassade för spontant tal. Därtill omfattar de vissa fonetiska drag. De fångar ändå inte alla fonetiska drag som är interaktionellt relevanta, såsom tonhöjden i hela yttrandet (G. Walker 2013:470–471). I mina artiklar har jag löst detta problem genom att presentera grundtonskurvan och vågformen till de yttranden jag fokuserar på och beskriva de prosodiska dragen i texten (se 3.2.2). En möjlighet hade varit att placera grundtonskurvan i direkt anslutning till frågeturerna i transkriptionen. Det har jag ändå valt att inte göra, eftersom det hade brutit upp texten för mycket. Därtill har jag velat ha så noggrann information i samband med grundtonskurvan att det hade blivit för stora bilder inne i transkriptionen.

I en artikel (Huhtamäki 2014) har jag använt GAT 2 i sin helhet, eftersom forskningsfrågan om slutintonation krävde det. GAT 2 visar exempelvis noggrannare vilken del av ett yttrande som hör till en intonationsenhet, vilka stavelser som är betonade, gradvisa minskningar eller ökningar av ljudstyrka och talhastighet samt användning av olika register (se Selting m.fl. 2011). Jag tillämpade GAT 2 på finlandssvenska genom att inte särskilja mellan fokusbetonade och andra betonade stavelser, eftersom det i spontant tal är svårt att i praktiken göra denna skillnad (jfr Bruce 2010:87–88, 180). GAT 2 är dock mer svårläst än CA-transkriptionen, och därför har jag valt att inte använda det i de övriga artiklarna (Huhtamäki 2012, 2015, u.u.).

3.3 Etiska frågeställningar

Jag har strävat efter att följa god vetenskaplig praxis och etiska riktlinjer för behandling av forskningsmaterial i min avhandling (Forskningsetiska delegationen 2012; Ketola & Lahti 2014; Raevaara 2014). I min avhandling gäller de etiska frågeställningarna främst samtalsdeltagarnas anonymitet och självbestämmanderätt samt uppbevaringen av undersökningsmaterialet (se Ketola 2014).

Samtalsdeltagarnas identitet har skyddats genom att alla uppgifter som kan bidra till att de identifieras har anonymiserats, såsom personnamn och ortnamn samt namn på skolor och arbetsplatser (se Raevaara 2014:161). För samtalen som spelats in av andra forskare har jag i de flesta fall övertagit pseudonymerna. Exempelvis heter Asta och Tove i *Syfföreningsmöte* något annat, liksom Lasse Lindblad och Erik Persson i *Herrmiddag*. I något fall har jag bytt ut pseudonymen om den är för lik det riktiga namnet. I några av figurerna har jag märkt ut stavelserna i ett personnamn med stjärnor, då stavelsestrukturen i det riktiga namnet inte stämmer överens med pseudonymen. Detta gäller till exempel pseudonymen Asta, eftersom personen i själva verket har ett trestavigt namn. Som Raevaara (2014:161–163) påpekar är det ändå fortfarande möjligt att känna igen personerna på video- och ljudinspelningar. I artiklarna har jag dock inte publicerat några bilder från videoinspelningarna och jag har bara spelat upp korta avsnitt av inspelningarna för en begränsad publik vid data-sessioner och liknande.

Personernas självbestämmanderätt har respekterats genom att de frivilligt har deltagit i inspelningen och gett sin tillåtelse till att det inspelade materialet används för forskning (se Ketola 2014). Alla deltagare har fått veta om inspelningen på förhand. I det samtal jag själv spelade in förklarade jag för pappan vad inspelningen innebär och hur forskningen utförs samt diskuterade i vilka situationer inspelningen får användas. Jag bad också om pappans och det äldsta barnets skriftliga samtycke till att materialet får användas för forskning. Pappan gav också sitt samtycke för de yngre barnens del. Jag berättade inte det exakta syftet med inspelningen, det vill säga att jag fokuserar på prosodiska drag hos frågor. Ingen av deltagarna i samtalen har alltså vetat att jag studerar frågeprosodi och kunnat anpassa sitt tal enligt detta syfte. Därtill är det svårt att medvetet påverka de prosodiska dragen i sitt tal under en längre stund. På så sätt borde materialet vara naturligt när det gäller objektet för forskningen. Samtalen uppbevaras i inspelningsarkivet på Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet och är tillgängliga för institutionens forskare.

4 SAMMANFATTNING AV FORSKNINGRESULTATEN

4.1 Betydelsen av prosodiska drag för att utforma frågor

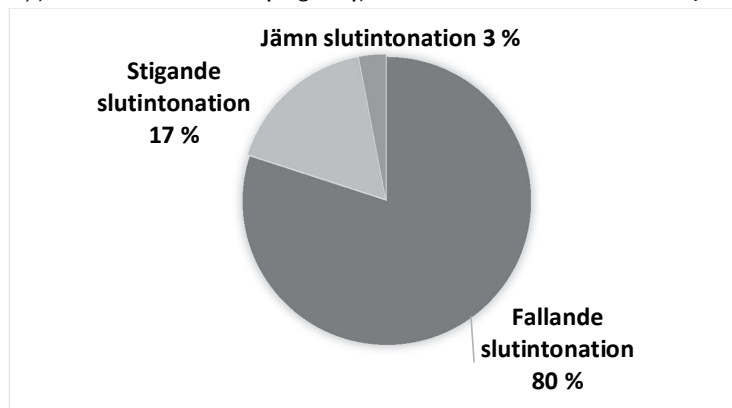
Den första forskningsfrågan lyder: *Hur bidrar prosodiska drag till utformningen av frågor i vardagliga Helsingforssvenska samtal?* Denna fråga behandlas i samtliga artiklar. I den första och fjärde artikeln har jag undersökt olika prosodiska drag, nämligen intonation, talhastighet, tajmning, ljudstyrka och röstkvalitet (Huhtamäki 2012, u.u.), medan jag i den andra och tredje artikeln fokuserar på slutintonation (Huhtamäki 2014, 2015). Det prosodiska drag som analyseras i samtliga artiklar är alltså intonation. I den fjärde artikeln jämför jag de prosodiska dragen hos frågan med den föregående turen, liksom också tajmningen av frågan i förhållande till föregående tur och av responsen i förhållande till frågan (Huhtamäki u.u.).

De yttranden i mitt material som definierats som frågor har många olika funktioner. Undersökningarna visar att de prosodiska dragen kan användas för att hantera dessa olika funktioner. En frågas prosodi skapar tillsammans med dess syntax och ordval samt sekventiella och epistemiska aspekter en viss funktion (Huhtamäki 2014, 2015). Frågorna i mitt material uppvisar däremot inte några enhetliga prosodiska drag som skulle skilja dem från påståenden (Huhtamäki 2012). Mina undersökningar visar alltså att prosodiska drag inte bidrar till att signalera frågefunktion i vid bemärkelse i Helsingforssvenska, det vill säga som en språkhandling eller satstyp separat från påståenden. Det går därför inte att utifrån mina undersökningar beskriva någon enhetlig ”frågeprosodi” för Helsingforssvenska.

När det gäller slutintonationen dominerar fallande intonationskonturer hos frågorna i materialet (Huhtamäki 2012). Enligt den första undersökningen som omfattar frågor med olika syntax används fallande slutintonation hos åttio procent frågorna (se figur 3). Konturer med stigande slutintonation utgör en andel på sjutton procent medan konturer med jämn slutintonation står för ett fåtal fall (3 %; a.a.²⁰). Min forskning visar därtill att tidigare antaganden om att deklarativa yttranden görs frågande med hjälp av stigande slutintonation inte stämmer för Helsingforssvenska (Huhtamäki 2014; jfr Gårding 1998; SAG 1999, 4). Frågor som saknar interrogativ syntax produceras nämligen till största delen med fallande slutintonation. Av frågorna som saknar deklarativ syntax uppvisar sjuttio procent fallande slutintonation, medan femton procent har stigande och tolv procent jämn slutintonation (Huhtamäki 2014).

²⁰ I artikeln anger jag frågorna med jämn slutintonation i antal och har avrundat frågorna med stigande slutintonation till 20 %.

Mitt resultat motsäger alltså påståenden om att frågefunktion universellt signaleras med stigande slutintonation (jfr t.ex. Bolinger 1986:25; Hirst & Di Cristo 1998:1, 25–27; Gussenhoven 2004:83–84; Stivers & Enfield 2010:2621).

Figur 3. Andelen fallande, stigande och jämn slutintonation hos frågorna (Huhtamäki 2012).

Andelen frågor med stigande slutintonation är alltså liknande som i ett sverigesvenskt material bestående av frågeordfrågor, där det var 22 procent (House 2005). De flesta konturer är fallande, liksom i Iivonens (1978) och Anttilas (2008) finska material. Resultatet påminner också om Östmans (1991) undersökning av Solvdialekten i Österbotten, om att intonationen inte spelar någon avgörande roll för att signalera säkerhet eller osäkerhet hos talaren. Intonationen hos frågor i Helsingforssvenskan påminner alltså om den hos frågor i sverigesvenska, finska och en viss svensk österbottnisk dialekt.

Däremot uppvisar frågorna i mitt material en mindre andel av stigande slutintonation än frågor i bland annat engelska, (Couper-Kuhlen 2012a), tyska (Selting 1992) och italienska samtal (Rossano 2010). Slutintonationen har delvis andra funktioner i mitt material än i dessa språk. I mitt material används slutintonationen inte för att signalera om frågan begär ett kort eller expanderat svar, vilket var fallet med Seltings (1992) undersökning av tyska. Inte heller uppvisar min undersökning av frågor med stigande och jämn slutintonation att en högre stigning hänger samman med mer osäkerhet eller okunskap hos talaren (Huhtamäki 2015), medan talare i Couper-Kuhlens undersökning signalerade hög epistemisk säkerhet med hjälp av fallande slutintonation. Mina resultat skiljer sig också från undersökningar av tyska och engelska genom att problemtypen inte signaleras genom intonationskonturen hos reparationsinitiativet (se Selting 1988; Benjamin 2013). Helsingforssvenskan avviker alltså på vissa punkter från dessa språk när det gäller hur prosodiska drag används hos frågor.

Forskare har också framfört att frågor i svenska och finska markeras med en högre begynnelsetonhöjd än påståenden (Gårding 1979 om svenska; Hirvonen 1970 om finska; se Sicoli m.fl. 2014 om olika språk). Jämförelsen mellan frågorna och ett urval av 21 icke-frågor visade dock inte någon skillnad i begynnelsetonhöjd (Huhtamäki 2012). Urvalet var dock så litet att resultatet är vägledande och saken borde undersökas närmare.

Frågorna i materialet uppvisar olika prosodiska mönster (Huhtamäki 2012). Det finns fyra olika prosodiska mönster som förekommer allmänt hos frågorna. Tre av mönstren inkluderar fallande slutintonation och ett av dem stigande slutintonation. Därtill förekommer det några ovanligare mönster som varken beskrivs här eller i artikeln. De fyra mönstren är enligt placeringen av fokusbetoningen och slutintonationen följande:

- 1) sen placering av fokusbetoning,
- 2) tidig eller medial placering av fokusbetoning,
- 3) flera jämnstarka betoningar och
- 4) stigande slutintonation.

Valet av mönster hänger samman med frågans syntax, det epistemiska förhållandet mellan talare och mottagare samt huruvida frågan introducerar en ny topik eller anknyter till en tidigare topik (Huhtamäki 2012). Exempelvis förekommer det första prosodiska mönstret med en sen fokusbetoning allmänt hos ja/nej-frågor i mitt material, men det uppträder också hos frågeordsfrågor och deklarativa frågor. En del av frågorna i grupp 1 används för att introducera en ny topik, medan frågor med de tre andra mönstren alltid anknyter bakåt i samtalet (jfr Raevaara 1993). Informationsfokus hos frågorna i grupp 1 är i allmänhet brett (se Ladd 2008:213ff.).

De prosodiska mönstren är alltså inte entydigt avhängiga av frågans syntax, liksom Strömbergsson, Edlund och House (2012) konstaterar utifrån sitt sverigesvenska material (se även Couper-Kuhlen 2012 om engelska; Selting 1992 om tyska). I mitt material har såväl ja/nej-frågor som frågeordsfrågor vanligen fallande slutintonation (Huhtamäki 2012). Det är en skillnad gentemot Strömbergsson, Edlund och House (2012) som funnit att frågeordsfrågor i sverigesvenska i allmänhet har stigande slutintonation. Mitt resultat skiljer sig också från äldre undersökningar av frågeprosodi, såsom Hirvonen (1970) som beskrivit varsitt prosodiskt mönster för ja/nej-frågor och frågeordsfrågor i finska. Mitt resultat motsäger också Kuronen och Leinonens (2010) beskrivning av prosodin hos frågeordsfrågor. De beskriver ett prosodiskt mönster för frågeordsfrågor. Detta mönster förekommer inte bland de fyra vanligaste mönstren i mitt material. Mönster 3 i mitt material motsvarar däremot Kuronen och Leinonens (2008) beskrivning av att betoningarna kommer tätt i finlandssvenska.

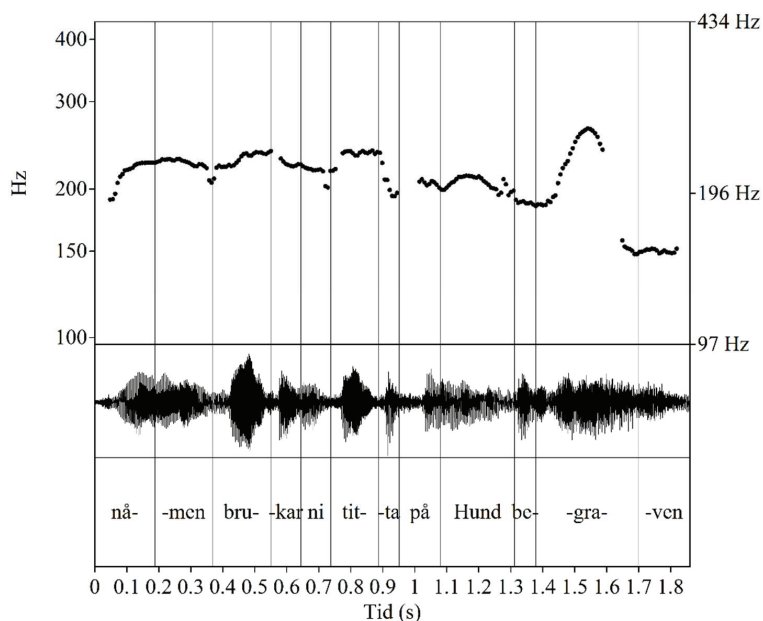
Det vanligaste prosodiska mönstret i mitt material är mönster 1, vilket förekommer hos trettio procent av frågorna (Huhtamäki 2012). I figur 4 nedan ses en fråga med

detta mönster, >nåmen brukar ni titta på< Hund be^gra:ven. (ex. 5, r. 2)²¹. Frågan är en ja/nej-fråga som inleds med diskursmarkören *nåmen* som fungerar som initial kontextualisering. Talaren riktar sig till alla närvarande med pronomenet *ni*. Talaren för med frågan in en ny subtopik, det vill säga en ny tv-serie, under huvudtopiken ”deckarserier på tv”. Frågan får genast två jakande svar.

Exempel 5. Hund begraven (Syföreningsmöte)

01 Monika: ne utan di åker omkring där å de e vackra scenerier å °`sânt°;
 02 Asta:→ >nåmen brukar ni titta på< Hund be^gra:ven.=
 03 Tove: =[[jå:å?
 04 Eva: =[[jå?

Frågan börjar lite ovanför mitten i talarens tonomfång, håller sig högt ända till fokusbetoningen där tonen stiger och sjunker i en tydligt markerad tontopp. Talhastigheten är hög i början och minskar i slutet. Slutintonationen är fallande. Mönstret motsvarar Hirvonens (1970) beskrivning av upplästa ja/nej-frågor i finska och den kontur som är hög till sista betonade stavelsen hos Iivonen (1978) och Anttila (2008).

Figur 4. Exempel på fråga med sen fokusbetoning (kvinnlig talare).

²¹ Frågan har analyserats närmare i Huhtamäki (2012).

Det är möjligt att en sen och prominent betoning av denna typ har uppfattats som en stigning i äldre auditiva undersökningar av frågeprosodi i svenska. Detta kan vara en orsak till att frågeintonationen i svenska ibland har beskrivits som stigande. För valet av detta prosodiska mönster är troligtvis informationsstrukturen viktigare än syntaxen, nämligen att det viktiga kommer sist eller att hela yttrandet är informationsmässigt centralt, det vill säga att fokus är brett (Huhtamäki 2012; jfr Ladd 2008).

Jag har i de tre senare undersökningarna mer detaljerat studerat de funktioner frågorna har i samtalen (Huhtamäki 2014, 2015, u.u.). Nedan ses en sammanställning av olika typer av allmänt förekommande frågetyper i mitt material (Tabell 4). Tabellen bygger på de tre artiklarna; se dessa för noggrannare beskrivningar och analyser. Sammanställningen är heller inte uttömmande så att den skulle täcka samtliga funktioner som frågorna i mitt material uppvisar. I den första artikeln koncentrerade jag mig nämligen på prosodiska drag och i de senare artiklarna har jag utgått från frågor ur vissa perspektiv: grammatiskt i andra artikeln, intonationsmässigt i tredje artikeln och frågor med en viss ordalydelse i fjärde artikeln. I stället belyser tabellen mångfalden hos frågorna i materialet och hur intonation används tillsammans med andra drag för att skapa vissa funktioner hos frågorna.

Längst till vänster finns den benämning jag använt på frågorna. I följande spalt specificerar jag funktionen hos frågetypen och anger inom parentes eventuell term som används för motsvarande företeelse i den engelskspråkiga forskningslitteraturen, främst inom samtalsanalys, samt ger ett exempel på en fråga från mitt material. Därefter beskriver jag den intonation som är typisk för frågor med denna funktion. Efter detta anger jag den syntax och det ordval som är allmänna hos frågetypen och längst till höger refererar jag till den artikel som främst behandlar frågetypen.

Topikintroducerande frågor är frågor som initierar en sekvens eller en handling, eller både och (Huhtamäki 2012; jfr Button & Casey 1984; se ex. 3, 5 ovan). De används för att be om information och ger mottagaren möjlighet att berätta om ämnet. De har ofta formen av ja/nej-frågor och är en typ av fråga som beskrivits i flera tidigare undersökningar. Därtill uppvisar de allmänt det prosodiska mönster med en sen fokusbetoning och fallande slutintonation som beskrivits ovan (ex. 5, fig. 4). Därför skulle de kunna beskrivas som prototypiska frågor, som påverkat vår uppfattning om frågors funktion och prosodiska form. Som tabellen visar är de ändå bara en typ av frågor bland många andra.

Insisterande frågor används för att aktivt söka respons av mottagaren (Huhtamäki 2015; jfr Stivers & Rossano 2010). Även de insisterande frågorna kan användas för att initiera en sekvens eller handling, men de kan därtill förekomma i en serie av flera försök att få en respons. De insisterande frågorna utgörs i många fall av interrogativa satser och kan innehålla vokativ. Insisterande frågor i mitt material har allmänt jämn slutintonation högt i talarens tonomfång eller slutintonation som stiger över ett stort tonomfång.

Tabell 4. Typer av frågor i materialet, deras funktion, typiska prosodi och syntax samt aktuell artikel

Typ av fråga	Funktion	Intonation	Syntax och ordval	Artikel
Topik-introducerande frågor	initierar en ny sekvens och/eller handling, ber om information och ger mottagaren möjlighet att berätta (jfr <i>topic proffer</i>); ex. <i>nå Asta hu `mår ditt</i> ↑ <i>`barn#°barn</i> (ex. 3).	en sen och tydlig fokusbetoning, fallande slutintonation	speciellt ja/nej-frågor	1
Insisterande frågor	söker aktivt respons från mottagaren (jfr <i>pursuing a response</i>); ex. <i>Kasper</i> ↑ <i>va</i> sä ljer ' <i>Kasper</i> ?	jämn slutintonation högt i talarens tonomfång/ slutintonation som stiger över ett stort tonomfång	interrogativ sats; innehåller eventuellt vokativ	3
Förberedande frågor	förbereder en kommande handling genom att ge bakgrunden; introducerar en ny topik (jfr <i>preliminary</i>); ex. >°a'tså°< hu- ' <i>hu</i> e de nu a'tså (.) nå vi fa ti ' <i>Hagač</i> (ex. 9)	slutintonation som stiger över ett litet tonomfång	interrogativ sats; innehåller ev. verbet <i>fråga</i>	3
Kontrollfrågor	presenterar en slutsats för mottagaren att bekräfta (jfr <i>understanding check</i>); <i>när du kommā hem</i> ; (ex. 7)	slutintonation som faller över ett stort tonomfång	deklarativ huvudsats eller bisats; konnektiva diskursmarkörer t.ex. <i>så, men, då</i>	2

<i>Typ av fråga</i>	<i>Funktion</i>	<i>Intonation</i>	<i>Syntax och ordval</i>	<i>Artikel</i>
Tolkningsförslag	uttrycker talarens tolkning av ett tidigare yttrande (jfr <i>display of understanding</i>); ex. <i>a: ä den `HÄ::</i>	slutintonation som faller (över ett litet tonomfång)	deklarativ sats eller fras; insiktsmarkörer, <i>aj, a(ha)</i> ; konnektiva diskursmarkören <i>alltså</i>	2
Specificerande frågor	begär precisering av ett tidigare yttrande; ex. <i>´vɑ e deɛ</i> (som reaktion på föregående yttrande)	slutintonation som stiger över ett litet tonomfång/ jämn slutintonation lågt el. i mitten av talarens tonomfång	syftar tillbaka på det föregående yttrandet genom pronomen eller upprepning; diskursmarkörer t.ex. <i>alltså</i> och <i>då</i>	3
Reparations-initiativ	markerar ett tidigare yttrande som problematiskt (jfr <i>repair initiation</i>); ex. <i>Kimmen ↑vem</i> ,	slutintonation som stiger över ett litet tonomfång/ jämn slutintonation i mitten av talarens tonomfång	frågeordet <i>va</i> samt <i>vem</i> o.d., fras, upprepning av element i problemkällan; ev. diskursmarkörer t.ex. <i>då</i>	2, 3, 4
Evaluerande frågor	uttrycker en affektiv ståndpunkt gentemot ett tidigare yttrande eller en annan talare (jfr <i>evaluative question</i>); ex. <i>^TVÅ: ^Å:R.</i>	främst slutintonation som faller över ett stort tonomfång och har stort tonomfång på betonad stavelse; ibland slutintonation som stiger över ett stort tonomfång	upprepning av element i tidigare tur; frågeordet <i>va</i> ; <i>varför</i> -frågor	2, 3, 4

De frågor som beskrivs nedan är alla tätt knutna till den sekventiella kontexten, antingen genom att återknyta bakåt i samtalet eller förbereda en kommande handling.

Förberedande frågor består ofta av interrogativa satser och kan ibland användas för att introducera en ny topik (Huhtamäki 2015; se ex. 9 nedan). De pekar till skillnad från topikintroducerande frågor framåt mot en huvudhandling, exempelvis att be om information, och kontextualiserar huvudhandlingen (jfr Schegloff 1980; Lindholm 2003; Routarinne 2003). Förberedande frågor har vanligen slutintonation som stiger över ett litet tonomfång.

Kontrollfrågor presenterar talarens slutsats av ett tidigare yttrande eller av något som kommit fram implicit i samtalet som mottagaren ska bekräfta eller förneka (Huhtamäki 2014; jfr Heritage 1984; Landqvist 2003; se ex. 2 ovan, ex. 6, 7, 11 nedan). De består av deklarativa satser och kan innehålla diskursmarkörer såsom *så* och *då*. Många kontrollfrågor i materialet har slutintonation som faller över ett stort tonomfång.

Tolkningsförslag används för att uttrycka talarens tolkning av ett tidigare yttrande (Huhtamäki 2014; jfr Heritage 1984). Vid tolkningsförslag har talaren en större kunskap än vid kontrollfrågor. De är utformade som deklarativa satser eller fraser, och diskursmarkören *alltså* och insiktsmarkörer såsom *aj* och *aha* signalerar att talaren har en viss kunskap. Även tolkningsförslag har fallande slutintonation, men fallet kan vara mindre än hos kontrollfrågor.

Med **specificerande frågor** begär talaren precisering av ett tidigare yttrande (Huhtamäki 2015; jfr Linell 2005). De syftar tillbaka på ett föregående yttrande genom pronomen, upprepningar av element i en tidigare tur samt diskursmarkörer såsom *alltså* och *då*. Slutintonationen hos de specificerande frågor jag undersökt är stigande över ett litet tonomfång eller jämn. Eftersom jag valt dessa frågor utifrån sin icke-fallande slutintonation, är det inte uteslutet att de också kan ha en annan typ av slutintonation. Kategorierna kontrollfrågor, tolkningsförslag och specificerande frågor ligger alltså nära varandra. Talarens relativa kunskap om ämnet skiljer sig emellertid mellan de olika typerna, liksom den syntaktiska och lexikala formen hos frågan.

Reparationsinitiativ markerar ett tidigare yttrande som problematiskt, och de leder till att den sekventiella progressionen stannar upp medan problemet löses (Huhtamäki 2014, 2015, u.u.; jfr Schegloff m.fl. 1977; Hayashi m.fl. 2012). De utgörs till stor del av öppna reparationsinitiativ i form av frågeordet *va*. Därtill förekommer mer specifika reparationsinitiativ, såsom *vem*. De kan också bestå av fraser eller av upprepningar av ett element i problemkällan. Eventuellt förekommer diskursmarkörer, framför allt *då*. Reparationsinitiativen har i stor utsträckning slutintonation som stiger över ett litet tonomfång eller jämn slutintonation i mitten av talarens tonomfång.

Evaluerande frågor används för att uttrycka en affektiv ståndpunkt gentemot den tidigare turen eller en annan talare (Huhtamäki 2014, 2015, u.u.; jfr Du Bois & Kärkkäinen 2012; Sicoli m.fl. 2014; se ex. 8, 10 nedan). Syntaxen varierar: såväl upp-
repning av ett element i en tidigare tur, *varför*-frågor som frågeordet *va* förekommer. De evaluerande frågorna påminner alltså till syntaxen och ordvalet om reparations-
initiativ, men har en annan funktion. Funktionen skapas dels genom frågans prosodiska drag, dels genom frågans position efter en viss typ av föregående bidrag. Ton-
omfånget hos dessa frågor kan vara stort och eventuellt är slutintonationen stigande. Ibland går talaren upp i falsettregistret på evaluerande frågor.

Gränserna mellan de olika funktionerna är inte absoluta, och en fråga kan ha flera funktioner samtidigt. Exempelvis kan ett *va* samtidigt fungera som ett reparations-
initiativ av ett problem att förstå och signalera en ståndpunkt av förvåning, och en topikintroducerande fråga kan vara insisterande (se Huhtamäki 2015, u.u.; jfr Levinson 2013:207). Också nedan i 4.2 behandlas frågor med olika funktion när jag diskuterar slutintonationen.

Utifrån ovanstående redovisning kan vi sammanfatta funktionerna hos stigande och jämn slutintonation som responssökande, kontextanknytande och affektiva. Tidigare undersökningar av svenska har nämnt responssökande och reparations-
initiering i samband med stigande intonation (se House 2005; Strömbergsson m.fl. 2012; jfr Weber 1993 om engelska; Stivers & Rossano 2010 om italienska och engelska; Reber 2012 om engelska). I mina artiklar beskriver jag emellertid funktionerna hos frågor noggrannare än vad som tidigare gjorts för svenska. Stigande slut-
intonation används alltså inte i mitt material för att i vid bemärkelse signalera frågor, utan funktionerna är mer specifika än så.

Mina undersökningar visar att inte bara de prosodiska dragen bidrar till frågans funktion, utan även i hög grad dess syntaktiska och lexikala utformning (Huhtamäki 2014, 2015). Exempelvis kan talare genom att utforma frågan med icke-interrogativ syntax signalera att de har en viss kunskap om ämnet. Likaså signalerar icke-inter-
rogativ syntax att frågan tar upp något i den föregående kontexten (se Raevaara 1993). Vidare spelar diskursmarkörer en viktig roll för utformningen av frågor i Helsingfors-
svenska, liksom i sverigesvenska. Exempelvis visar diskursmarkörer av typen *väl* att talaren förhåller sig osäkert till ämnet, och finala diskursmarkörer som *då*, *eller* och *va* förstärker den responssökande aspekten av yttrandet (Huhtamäki 2014; jfr Ahrenberg 1987:102; Linell & Gustavsson 1987:36–37; SAG 1999, 4:758; jfr Östman 1991 om diskurspartiklar). Pronomenet *du* (och *ni*), liksom vokativer, kopplar yttran-
det till mottagarens epistemiska domän (Huhtamäki 2014; jfr Geluykens 1988; Weber 1993 om *you* i engelska). De prosodiska, syntaktiska och lexikala valen tolkas därtill alltid utifrån den sekventiella och situationella kontext där de används (Huhtamäki 2014, 2015, u.u.).

Min undersökning av fristående *va* visar att prosodiska drag kan användas för att särskilja mellan *va* som används för normal reparationsinitiering och *va* som även

inkluderar en affektiv ståndpunkt (Huhtamäki u.u.; jfr Selting 1996). Medan *va* som används för att initiera normal reparation kännetecknas av vissa prosodiska egenskaper, uppvisar *va* som inkluderar en affektiv ståndpunkt en annan typ av prosodiska drag. De ”normala” *va*-frågorna är prosodiskt integrerade eller nedtonade i förhållande till föregående tur. De produceras i mitten av talarens tonomfång, och intonationen stiger över ett litet tonomfång eller jämn. De är relativt korta och har ibland liten ljudstyrka. De *va*-turer som inkluderar en affektiv ståndpunkt framträder auditivt mot den föregående turen. De är producerade högt i talarens tonomfång och/eller intonationen stiger över ett stort tonomfång. De är långa och ofta ljudliga. Även när det gäller *va* använder sig samtalsdeltagare emellertid av information i sekvensen och situationen för att utforma och tillskriva betydelser. Exempelvis kan ett ljudligt *va* med stort tonomfång användas om hörbarheten är dålig, och ett *va* med litet tonomfång signalera en affektiv ståndpunkt. Därför kan förhållandet mellan prosodi och funktion beskrivas som mångdimensionellt (se även T. Walker 2014).

Mina undersökningar visar alltså att en frågas prosodi hänger samman med dess funktion, som skapas av syntax, ordval och förhållande till samtalskontexten samt de epistemiska förhållandena mellan deltagarna. Prosodiska drag används således i mitt material för att särskilja yttranden inom kategorin frågor.

4.2 Betydelsen av prosodiska drag för att projicera turslut i frågor

Den andra forskningsfrågan lyder: *Hur bidrar prosodiska drag till signaleringen av turslut hos frågor i vardagliga Helsingforssvenska samtal?* Denna forskningsfråga behandlas främst i den första, andra och tredje artikeln (Huhtamäki 2012, 2014, 2015). I första artikeln har jag studerat olika prosodiska drag som potentiellt signalerar frågeslut medan jag i den andra och tredje artikeln har koncentrerat mig på slutintonation.

Hos frågorna i materialet används en kombination av olika prosodiska drag för att projicera ett annalkande slut (Huhtamäki 2012; se tabell 5). De prosodiska dragen utgörs av fallande (någon gång stigande eller jämn) intonation, förlängning av stavelse, svagare ljudstyrka och relativt ofta knarrig, viskande eller på andra sätt icke-modal röstkvalitet (jfr Aho 2010a om finlandssvenska; Hansson 2003 om sydsvenska; Ogden 2004 och Anttila 2008 om finska). Dessutom förekommer hos ungefär en tredjedel av frågorna en tydlig fokusbetoning mot slutet av turen (Huhtamäki 2012; se fig. 4; jfr Wells & Macfarlane 1998). Att turslut signaleras med flera olika prosodiska drag motsvarar Wells och Peppés (1996) beskrivning av ett knippe av fonetiska drag (*cluster of phonetic features*) som signalerar turslut i Ulsterdialekten i engelska (se även Local & G. Walker 2012; jfr 2.2.3 ovan). Mina resultat stämmer alltså överens med tidigare undersökningar av drag som signalerar turslut i framförallt svenska och finska, men också i andra språk²².

Tabell 5. Prosodiska drag som signalerar turslut i materialet

Prosodiskt drag	Realisering i turslut
Intonation	speciellt intonation som faller över ett stort tonomfång intonation som stiger över ett litet tonomfång även intonation som stiger över ett stort tonomfång även jämn intonation i mitten av talarens tonomfång (eller lågt, högt)
Betoning	eventuellt en framträdande betoning
Ljudstyrka	minskad ljudstyrka
Talhastighet	minskad talhastighet, förlängning av ljud
Röstkvalitet	eventuellt icke-modal röstkvalitet, t.ex. knarr eller viskning

²² När det gäller undersökningar som inte använder sig av samtalsanalytisk metod benämns avslutningarna naturligtvis inte turslut, utan t.ex. frasslut.

Variationen i typ av slutintonation är mindre än hos många andra språk, eftersom slutintonationen i de flesta frågor är fallande (Huhtamäki 2012). Eftersom jag avgränsat frågorna till att omfatta syntaktiskt möjligt fullbordade turer bidrar även syntaktiska drag till slutprojiceringen. Jag har alltså inte undersökt den relativa vikten hos prosodiska och syntaktiska drag för att projicera turslut.

Talarna orienterar sig mot turslut med något eller flera av ovanbeskrivna drag genom att ge över ordet efter att de producerat turen. Mottagarna känner igen frågesluten som turslut eftersom de placerar sina svar genast efter eller i ett litet överlapp med frågan (Huhtamäki 2012, 2014; jfr Sacks m.fl. 1974; Lindström 2008:244). Samtalsdeltagarna uppfattar troligen tursluten som en helhet av prosodiska, syntaktiska och andra drag (jfr Selting 2000; Steensig 2001). I min första undersökning jämförde jag de prosodiska dragen hos frågorna med ett mindre urval icke-frågor (Huhtamäki 2012). Jämförelsen tyder på att liknande prosodiska drag som hos frågor signalerar turslut även hos andra typer av yttranden i Helsingforssvenska.

Det förekommer alltså flera olika typer av slutintonation hos frågorna i materialet som alla tolkas av deltagarna som fullbordade. Därför talar resultatet mot uppfattningen om att enbart intonation som faller eller stiger över ett stort tonomfång skulle vara slutsignalerande (jfr Szczepek Reed 2004). Den vanligaste typen av slutintonation faller ändå över ett stort tonomfång (Huhtamäki 2012, 2014).

För att illustrera de huvudsakliga typerna av slutintonation visas nedan fem frågor i materialet: två frågor med fallande slutintonation (över stort resp. litet tonomfång), en med jämn slutintonation och två med stigande slutintonation (över litet resp. stort tonomfång)²³. Före figurerna med de akustiska dragen hos frågan presenterar jag ett samtalsutdrag för att ge en uppfattning om vilken funktion frågan har i sin sekvens. För att grundtonskurvorna skulle vara fullständiga valde jag exempel där svaret är placerat efter frågeslutet.

I exempel 6 (r. 13) nedan använder pappan en fråga i form av en deklarativ sats för att kontrollera att han förstått sonen Kaspers svar på hans tidigare fråga om karateträning (r. 1), *men DE e int just nu aktuellt*.²⁴ (r. 13). Kasper svarar nekande, det vill säga enligt de förväntningar frågan ställer upp (r. 14).

²³ Transkriptionerna och figurerna är från artiklarna Huhtamäki (2014) och Huhtamäki (2015). Se dessa för analyser.

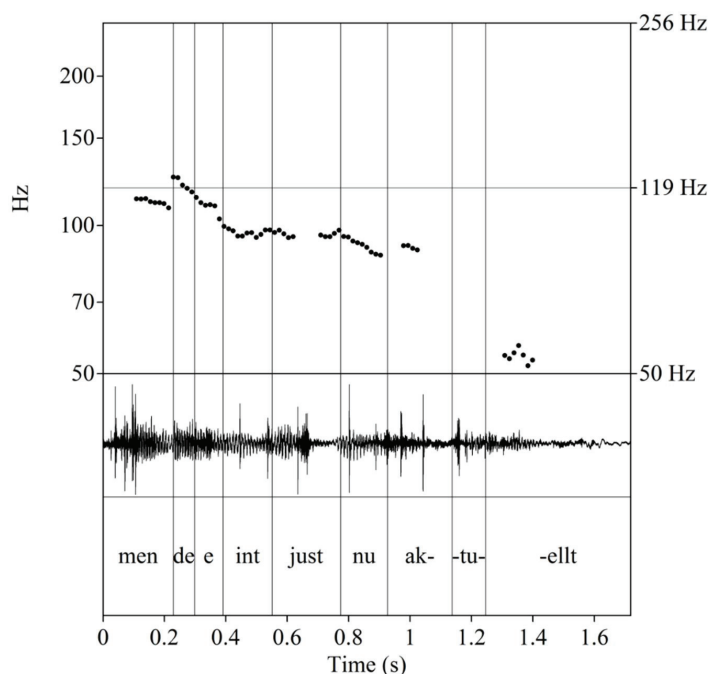
²⁴ När transkriptionen är gjord med GAT 2 (Selting m.fl. 2011) presenterar jag frågorna i den löpande texten med endast några prosodiska drag.

Exempel 6. Karate (Familjemöte)

- 01 pappa: ↓ö::m, (0.8) men ^HÖR du .h <all>> ↑du ha nu> int just ↑`NU
någo planer <<knarr> på:> ↑`NÄ sån hän: ↑-KArA<<knarr>te>
<<knarr> ellä nå sån> <<p, läckande²⁵> hänt>.
- 02 (1.4)
- 03 Kasper: m`N::Ä: `INT för att (0.6) `STEfAn går nu där två gånger i
<<cresc> veck`AN? (0.2)=↑på den dä kung `FUN?
- 04 pappa: ↓jä.
- 05 Kasper: tror att de e `STEfAn å `ARTur: som <<knarr> `NU e dä>
↑-AKTivas:t,
- 06 pappa: ↓jä,
- 07 Kasper: <<all> å så dä ^JOhan> kan<<läckande>ske>=i -[BLA]ND,
- 08 pappa: [mm.]
- 09 pappa: #jä.#
- 10 Kasper: <<all> så `DÄ> han `SKIda också <<dim> mycke så dä>,
11 pappa: <<knarr> ↓JÄ_å>.
- 12 (1.2) ((prassel))
- 13 pappa:→ **men ↑`DE e int just nu <<knarr, dim>ak><<läckande>tuellt>:.**
- 14 Kasper: `NÄ=JA e ^DE- e- i- <<knarr><<p> `DE e ja `INT så för`TJUST i>?

Denna kontrollfråga börjar i mitten av talarens tonomfång, faller under turens gång och sjunker på sista stavelsen till botten av talarens tonomfång och övergår i knarr (se fig. 5). Frågan saknar en tydlig fokusbetoning, men frågor med slutintonation som faller över ett stort tonomfång kan också ha en sådan (se ex. 5, fig. 4). Konturen påminner om den fallande konturen hos Iivonen (1978). Detta är den allra vanligaste formen av slutintonation som förekommer hos olika typer av frågor (se Huhtamäki 2012). Det går inte att specificera dess funktion närmare än att fallet signalerar ett annalkande turslut.

²⁵ Jag använder *läckande* [röst] i likhet med Engstrand (2004:85) för det som kallas *breathy voice* på engelska.

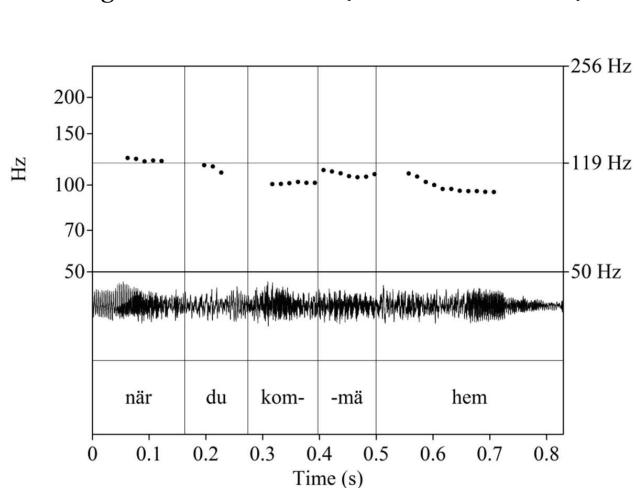
Figur 5. Exempel på fråga med fallande slutintonation över ett stort tonomfång (manlig talare).

Fallande slutintonation realiseras också i materialet över ett mindre tonomfång som i följande exempel, *när du kommä hem*; (ex. 7, r. 5). Liksom frågan i exempel 6 fungerar denna fråga som en kontrollfråga med hjälp av vilken pappan kontrollerar vad Kasper avsett med en tidigare tur (r. 1–2; se Huhtamäki 2014). Kasper svarar sedan nekande på pappans fråga och specificerar vad han avser (r. 7).

Exempel 7. Läxor (Familjemöte)

```
01 Kasper: <<all> ↑JA ha inga prov>;
02         j- ellä ja har sen på `TO:RSdan har ja <<dim> geggapro:v>;
03         (0.4)
04 Oscar:  vi mås[t ju också gö pappa `LÄXor.
05 pappa:→ [<all, dim> när du kommä hem:>];
06         (0.4)
07 Kasper:  `NEJ;=<<len> utan> den `HÄ veckan.
```

Liksom frågan i exempel 6 börjar denna fråga i mitten av talarens tonomfång, men fallet är inte lika stort som i den frågan (se fig. 6). Den fallande konturen har även här en slutsignalerande funktion (se Huhtamäki 2012).

Figur 6. Exempel på fråga med fallande slutintonation över ett litet tonomfång (manlig talare).

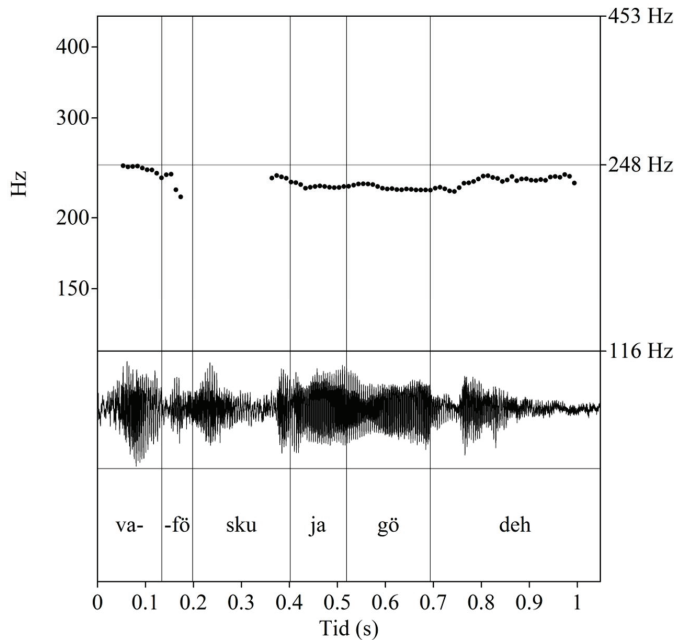
Intonationskonturen hos frågan i exempel 8 nedan är jämn. I början av sekvensen frågar pappan om Oscar skulle behöva mer pengar (ej i utdraget). Oscar svarar nekande och då säger Kasper att Oscar kan ge pengarna till honom (r. 1). Frågan som fokuseras på är lillebror Oscars följande fråga, *vafö sku ja gö deh*, (r. 3). Frågan är evaluerande och uttrycker en ifrågasättande ståndpunkt (se Huhtamäki 2014, 2015).

Exempel 8. Månadspeng för Oscar (Familjemöte)

01 Kasper: du ↑kan sen ^ge dem åt ^mej.
 02 (0.6)
 03 Oscar:→ va [fö sku] ja gö deh,
 04 Kasper: [(såä)]
 05 (0.4)
 06 Kasper: ↓<för att: ja e bäs:t>,
 07 (0.8)
 08 Oscar: jaha?

Frågan börjar i mitten av talarens tonomfång, sjunker något under mitten och slutar jämnt och lite under mitten (se fig. 7). Denna kontur finns inte hos Iivonen (1978), men Anttila (2008:66) benämner en sådan intonationskontur fortsättningsintonation. I exemplet ovan är det tydligt att intonationskonturen inte används för att projicera fortsättning, varför benämningen fortsättningsintonation vore missvisande. I stället används frågan med den jämna konturen för att visa talarens negativa

evaluerings av en annan deltagares tur (se Huhtamäki 2015). Även andra drag än intonationen bidrar till den ifrågasättande funktionen hos frågan, såsom den sekventiella positionen efter Kaspers utmaning och frågeordet *varför* (se Huhtamäki 2014, 2015; jfr Egbert & Vöge 2008 om ty. *warum* o. eng. *why* som ifrågasättande).

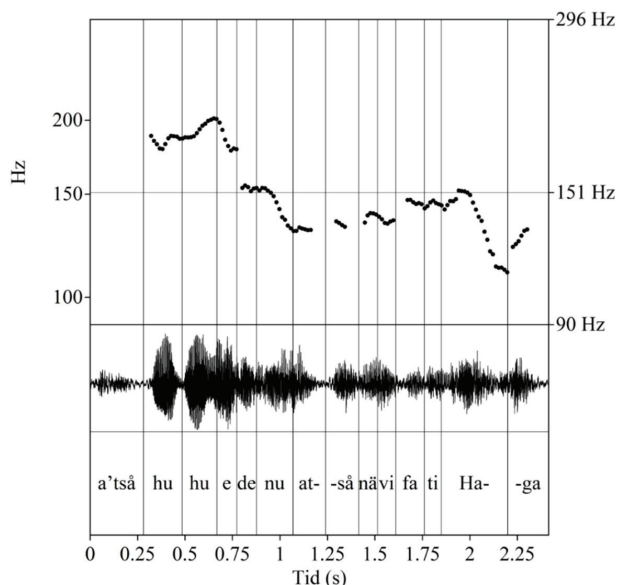
Figur 7. Exempel på fråga med slutintonation som är jämn i mitten (talare: barn).

I exempel 9 nedan ses en förberedande fråga med stigande slutintonation, $\text{>}^\circ\text{a'ts}\text{å}^\circ\text{<}$ hu- 'hu e de nu a'tså (.) nä vi fa ti 'Haga (r. 2) som pekar framåt mot själva frågan, *funka de* ↑qamla >pass°wode°<. (r. 10; se Huhtamäki 2015). Frågan ställs av Sebastian som ännu inte går i gymnasiet. Som mottagare fungerar främst Jocke, eftersom han redan går i gymnasiet. Jocke svarar nekande och motiverar sedan sitt svar (r. 11–12).

Exempel 9. Lösenordet (Lekholmen)

01 Jocke: ellä de e en såndän (.)`grej som kommer i kom^oporte där s'är wow^o.
 02 Seba:→ >^oa'tså^o< hu-^ohu e de nu a'tså (.) nä vi fa ti `Haga;
 03 (0.7)
 04 Micke: °ja°
 05 Seba: (men) alltså (e [di])
 06 Jocke: [nä] (.) `dä finns ingen [ting.
 07 Ira, Joanna: [((skrattar))]
 08 Seba: [[↑JA MENA BA ATT (.) DOM] HA JU OCKSÅ DI HÄ `SAMMA `NÄTen=
 09 Flickorna (+ Jocke): [[(skrattar)]
 10 Seba: =di hä `skolan(s)¿ funka de ↑gamla >pass^owo [de^o<.]
 11 Jocke: [nā] (.)
 12 fö de e ändå ett in^oternt nät i `skolan,

Den förberedande frågan börjar ovanför mitten av talarens tonomfång, faller sedan genom turen och stiger en aning i slutet (se fig. 8). Denna typ av globalt fallande kontur som avslutas med en stigning är den vanligaste bland de stigande frågorna i materialet (se Huhtamäki 2015). Den förekommer också hos Iivonen (1978) som en finalt stigande kontur. Enligt vissa definitioner skulle den kanske inte ens kallas stigande. Frågor med denna kontur används bland annat för att peka framåt i samtalet, och visa att talaren ännu inte har utfört en fullständig språkhandling (Huhtamäki 2015).

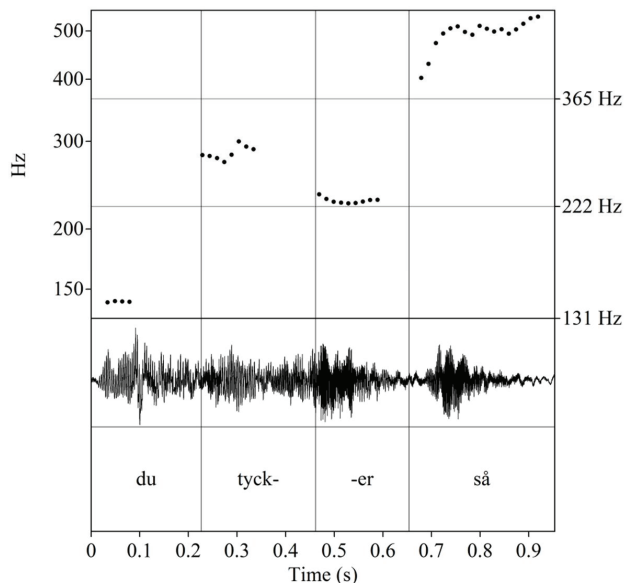
Figur 8. Exempel på fråga med slutintonation som stiger över ett litet tonomfång (ung manlig talare).

I exempel 10 nedan finns en fråga med slutintonation som stiger ovanför talarens modalregister (r. 5). Frågan *du TYCKER SÅH?* (r. 5) reagerar på en annan talares respons och evaluerar den (r. 2). Jag har analyserat yttrandet *du TYCKER SÅH?* som en fråga eftersom talaren uttalar sig om mottagarens epistemiska domän och får en respons av henne (se diskussion i Huhtamäki 2014).

Exempel 10. Laggning (Lekholmen)

01 Ira: `VA `HAR man fö `LÄGGning <<dim> för att göra `SÅ>?
 02 Joanna: <<leende, all> transves`TIT>;=huhuh .hh
 03 Ira: JASS:↑`åh?
 04 Joanna: mh-huhuh .h `TR [OR ja]
 05 Ira: → [↑du `TY]CKER ↑↑<<falsetto> `SÅH>?
 06 (0.4)
 07 Joanna: ↑^JA;

I det evaluerande yttrandet, liksom i sekvensen i övrigt, finns stora variationer i tonhöjd (se fig. 9). Det börjar lågt, stiger sedan ovanför mitten i talarens tonomfång och därefter till falsettregistret. Denna kontur liknar den globalt stigande konturen i Iivonen (1978). Detta är en ovanlig kontur i materialet, vilken förekommer hos frågor som uttrycker en affektiv ståndpunkt (se Huhtamäki 2014, 2015, u.u.). Frågorna fungerar ofta som nyhetsmarkörer som tar emot en annan talares tur och registrerar den som något extraordinärt eller utmanande (a.a.).

Figur 9. Exempel på fråga med slutintonation som stiger över ett stort tonomfång (ung kvinnlig talare).

I materialet används alltså många olika intonationskonturer för att signalera turslut samt för att uttrycka vissa, mer specifika funktioner hos frågorna.

Nedan presenterar jag ett sista exempel för att demonstrera hur prosodiska, lexikala, syntaktiska och pragmatiska drag tillsammans bidrar till slutsignaleringen hos frågorna i undersökningsmaterialet (se Huhtamäki 2012). Vi följer först hur projektionen framskrider i de olika turfaserna hos en fråga (jfr 2.2.3 ovan). Sedan diskuterar jag i ljuset av detta exempel den roll intonationen har för slutsignalering.

I utdraget ställer Eva först en fråga om Tove får mycket mediciner ännu (efter en operation) (ex. 11, r. 1). Efter att Tove svarat fortsätter Eva med en fråga som innehåller både en initial och en final kontextualisering, ↑**men** *ha: du fått* ↑`*min*°↓#*ska på dem då*#°. (r. 4; jfr Lindström 2008:200). Tove svarar något obestämt på Evas fråga (r. 5).

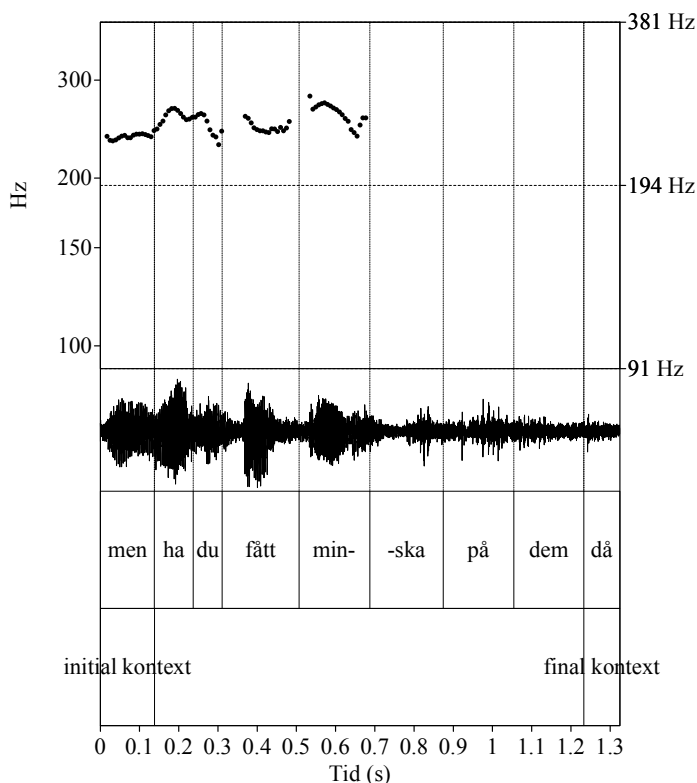
*Exempel 11. Mediciner (Syföreningsmöte)*²⁶

```
01 Eva:      ↑får >du mycke mediciner< ännu:,
02 Tove:     ja nu får ja mediciner ännu, (.) fast ja ha nog (.) hålli-
03           (0.8)
04 Eva: →   ↑men ha: du fått ↑`min°↓#ska på dem då#°.
05 Tove:     kanske ja ha minska lite ja sen vi(0.6) sås sist de #kanhända#.
```

Frågan börjar ovanför mitten av Evas tonomfång (se fig. 10). Den inleds med en initial kontextualisering, *men*, som kontrasterar mot Toves svar (jfr Londen 2000). Eva övergår från den initiala kontextualiseringen till kontributionen utan några fonetiska gränssignaler, det vill säga utan att minska talhastigheten eller ljudstyrkan eller använda knarrig röst. Därtill går det sista ljudet i *men* och det första i *ha* över i varandra utan någon gräns. (Jfr Local & G. Walker 2012.)

Kontributionen inleds med det finita verbet *ha* och pronomenet *du*, vilket dels signalerar en ja/nej-fråga, dels väljer Tove som mottagare och visar att ämnet hör till hennes epistemiska domän. Dessa följs av supinumformen *fått*. Det följande ordet, infinitivet *minska*, är fokusbetonat vilket realiserar sig som en tontopp. Fokusbetoningen kan signalera att turslutet närmar sig (se Wells & Macfarlane 1998). Från och med den andra stavelsen i *minska* använder Eva knarrig röst (jfr Ogden 2004), tonhöjden sjunker till en låg nivå och ljudstyrkan minskar. Redan här påbörjas alltså den prosodiska slutprojektionen.

²⁶ Turer från ett parallellt samtal är utelämnade för läslighetens skull.

Figur 10. Grundtonskurva, vågform och de olika faserna i en fråga (kvinnlig talare).

I och med prepositionen *på* och pronomenet *dem* är den syntaktiska och pragmatiska projektionen möjligt fullbordad (jfr Auer 1996; Ford & Thompson 1996; Selting 2000). Därefter producerar talaren en final kontextualisering, den frågande diskursmarkören *då* (jfr Lehti-Eklund 1993; Lindholm 2000). Diskursmarkören fungerar här eliciterande och turöverlämnande. Den är producerad med mycket låg ljudstyrka och utan stämton (jfr Ogden 2004). Mottagaren svarar direkt efter *då*.

I denna fråga, liksom i många frågor i undersökningsmaterialet, producerar talaren en hel del syntaktisk, lexikal och prosodisk information redan tidigt i turen som visar vilken handling som utförs (jfr Levinson 2013 om *frontloaded*). Initialt i turen produceras element som har att göra med turtagning och kontextualisering i förhållande till föregående tur, sedan element som har med frågehandlingen att göra och finalt ett handlingskontextualiserande och turöverlämnande element (jfr Lindström 2008:273). Det prosodiskt mest framträdande elementet, *minska*, finns i mitten av turen, medan slutet är prosodiskt nertonat. Mottagaren har antagligen redan vid

minska fått så mycket information att hon kunde ha producerat ett svar (jfr Vatanen 2014 om överlappande turstarter). Genom att mycket av den viktiga informationen kommer i början och mitten av turen kan mottagarna redan tidigt förutse den handling som talaren håller på att utföra, vilket är till fördel för en tidig respons. I många frågor i materialet sker responsen i överlapp med de sista stavelserna i frågan.

Slutintonationen hos frågorna hänför sig antingen till kontributionsslutet eller till den finala (eller postfinala) kontextualiseringsfasen. I dessa faser ägnar sig talaren enligt Lindström (2008:273) åt att fullfölja projektionen, positionera talarens bidrag och signalera turövergång. Funktionerna hos slutintonationen kan därför tänkas ha mer att göra med turtagning och talarpositionering än med grammatiska funktioner, såsom att skilja mellan frågor och påståenden (Huhtamäki 2012, 2014, 2015). Det här är en skillnad jämfört med tidigare uppfattningar om slutintonationen, enligt vilken forskare betraktat slutintonation som ett sätt att skilja mellan påståenden och frågor (se t.ex. Gårding 1998; SAG 1999, 4).

5 SLUTDISKUSSION

Denna doktorsavhandling bidrar med ny kunskap om funktionerna hos prosodiska drag i finlandssvenska. Mer specifikt har avhandlingen ökat vår förståelse av hur prosodiska drag används för att utforma frågor och projicera turslut hos dessa i Helsingforssvenska. Vidare har den gett fördjupad kunskap om den mångfald av funktioner frågor har i vardagliga samtal. Utifrån avhandlingen kan vi ifrågasätta tidigare uppfattningar om frågeprosodi såsom att stigande slutintonation universellt tillskrivs frågesignalering.

Undersökningarna har skett i form av fyra studier som publicerats i fyra artiklar: "Prosodiska drag i frågor. En undersökning av Helsingforssvenska samtal" (Huhtamäki 2012), "Intonation och funktion hos frågor med icke-interrogativ syntax. En undersökning av Helsingforssvenska flerpersonssamtal" (Huhtamäki 2014), "Frågor med stigande och jämn slutintonation i Helsingforssvenska samtal" (Huhtamäki 2015), "The interactional function of prosody in repair initiation. Pitch height and timing of *va* 'what' in Helsinki Swedish" (Huhtamäki u.u.). Varje studie fokuserar på en viss aspekt av förhållandet mellan frågor och prosodiska drag.

Min avhandling ger en mer mångskiftande bild av funktionerna hos frågor och användningen av prosodiska drag hos dessa än tidigare undersökningar av svenska. Undersökningarna visar att prosodiska drag används systematiskt för att utforma olika typer av frågor i Helsingforssvenska. Dessa drag bidrar alltså till att visa vilken typ av fråga en talare ställer. Detta sker genom att de prosodiska dragen indikerar hur frågan förhåller sig till föregående turer och till kommande inlägg, vilken talarens affektiva och epistemiska ståndpunkt är och huruvida frågan pekar på ett problem i den föregående turen. Mina undersökningar visar att det inte är meningsfullt att skilja mellan lingvistiska och paralingvistiska funktioner hos prosodiska drag (jfr Ladd 2008), eftersom båda kategorierna är interaktionellt relevanta (se Szczepek Reed 2011).

Enligt den första undersökningen uppvisar frågor i Helsingforssvenska olika prosodiska mönster, det vill säga olika kombinationer av betoningar, intonation och talhastighet (Huhtamäki 2012). Det föreligger alltså inte ett enda prosodiskt mönster som signalerar frågefunktion. Valet av mönster har ett samband med flera faktorer: frågans syntax, epistemiska faktorer och informationsstruktur. Därför demonstrerar mina undersökningar att det inte finns en huvudsaklig kontur för varje typ av syntax, vilket en del forskare hävdat tidigare (t.ex. Hirvonen 1970 om finska). Det finns ändå en systematik i valet av prosodiskt mönster, vilket motsäger Anttilas (2008) påstående om att varje talare har sin egen strategi för att utforma frågor i finska.

Den andra undersökningen, vilken omfattar frågor som saknar interrogativ syntax, belyser att en viss slutintonation inte är avgörande för att signalera frågefunktion

(Huhtamäki 2014). Inte ens bland de frågor som saknar interrogativ syntax dominerar stigande slutintonation. Samtalsdeltagare förlitar sig i stället på epistemiska faktorer, diskursmarkörer och upprepning av element i en tidigare tur för att tillskriva frågefunktion hos yttranden. Prosodiska drag spelar alltså inte någon central roll för frågesignalering i Helsingforssvenska, vilket vi kan jämföra med Östmans (1991) resultat om att diskurspartiklar spelar en större roll än tonhöjd och amplitud för signalering av osäkerhet i Solvdialekten i Österbotten.

Den tredje undersökningen behandlar frågor med stigande och jämn slutintonation (Huhtamäki 2015). Dessa typer av slutintonation används i responssökande, kontextanknytande och affektiva funktioner. Slutintonationen hos frågorna är alltså inte direkt kopplad till grammatiska funktioner, det vill säga frågesignalering, utan snarare till turtagning och talarpositionering. Resultatet om förekomsten av stigande slutintonation hos förberedande yttranden ansluter sig till Routarinnes (2003) resultat att stigande slutintonation fungerar strukturerande i finska samtal. Frågorna i Routarinnes material är inte frågor i epistemisk mening, utan talaren kontrollerar att lyssnaren följer berättelsen. Eftersom stigande slutintonation förekommer hos talare av olika ålder och kön samt har specifika funktioner går det inte, som Iivonen (1978) menar, att säga att stigande slutintonation hör till vissa personers idiolekt och beror på inflytande från främmande språk.

Den fjärde undersökningen fokuserar på frågor som består av ett fristående *va* (Huhtamäki u.u.). Jag fann att hos dessa frågor ger tonhöjden, tonomfånget och tajmningen upplysningar om funktionen. Dessa prosodiska drag hjälper samtalsdeltagare att skilja mellan normala reparationsinitierande *va* och affektiva reparationsinitierande *va*. Därtill spelar aktiviteten, situationen och den sekventiella kontexten en roll för vilken funktion som tillskrivs ett *va*.

Undersökningarna visar vidare att ett annalkande turslut signaleras genom en kombination av olika prosodiska drag. Dessa är olika typer av slutintonation, främst fallande samt minskad talhastighet och ljudstyrka, eventuell förekomst av fokusbetoning samt förändrad röstkvalitet (Huhtamäki 2012). Motsvarande drag beskrivs också i undersökningar av olika typer av yttranden i svenska, finska och engelska (t.ex. Aho 2010a om finlandssvenska; Hansson 2003 om sydsvenska; Ogden 2004 om finska; Wells & Macfarlane 1998 om engelska). Även om mina undersökningar behandlar frågor, kan resultatet troligen tillämpas även på andra typer av yttranden. Eftersom de yttranden som undersöktes var syntaktiskt möjligt fullbordade samspekar de prosodiska dragen med syntaktiska drag i slutsignaleringen (jfr Auer 1996; Bockgård 2007; Ford & Thompson 1996; Selting 2000). Jag har alltså inte undersökt den relativa vikten hos olika drag för att signalera turslut. Mina resultat pekar på att betydelsen hos intonationen för att signalera turslut är övervärderad i tidigare lingvistisk litteratur (men se Steensig 2001; Szczepek Reed 2004; Local & G. Walker 2012).

Utifrån mina forskningsresultat kan vi även ifrågasätta slutintonationens betydelse för att signalera frågefunktion. Frågesluten är ofta prosodiskt nertonade och semantiskt tunna. Minskad ljudstyrka och förekomsten av knarr kan göra tonrörelserna svåra att uppfatta i slutet av turen. Turssluten är en del av ett turövergångsområde där de viktigaste funktionerna är att ge över och kontextualisera turen (Huhtamäki 2015; se Lindström 2008). Det syns även på att där förekommer diskursmarkörer som *då* och *eller*, vilka har med turtagning och kontextualisering att göra. Mottagarna behandlar heller inte frågesluten som speciellt viktiga, eftersom de ofta överlappar dem med sina responser.

Undersökningarna visar att prosodiska drag är betydelsebärande i talet, men att betydelseerna alltid skapas i en viss kontext och i samspel med andra drag i interaktionen (Huhtamäki 2015, u.u.). Ett visst prosodiskt drag kan inte förknippas med en enda funktion, utan de prosodiska dragen bidrar till funktionen tillsammans med yttrandets syntaktiska struktur och lexikala element i en viss sekventiell position tillsammans med de epistemiska förhållandena mellan deltagarna. Prosodiska drag utgör därför ett av flera möjliga sätt att skapa betydelser för samtalsdeltagare. Det finns alltså inte en entydig motsvarighet mellan den prosodiska formen hos ett yttrande och dess funktion. Mina resultat motsäger alltså uppfattningen om att vissa intonationskonturer har betydelser i sig, biologiska eller av annat slag (jfr t.ex. Cruttenden 1997; Gussenhoven 2004). I stället kan en form användas i flera funktioner, och en funktion skapas med flera olika former (se T. Walker 2014). Valet av slutintonation och andra prosodiska drag kan beskrivas som kontextualiseringsvinkar (se Gumperz 1982). Med det avser jag att de prosodiska dragen får sin betydelse och bidrar till betydelsen i det sammanhang där de förekommer. Att jag kommit fram till en mer nyanserad och trovärdig förklaring av funktionerna hos prosodiska drag i svenska än tidigare forskare beror på att jag använt ett material som utgörs av naturliga samtal och en metod som fokuserar på funktionen hos yttranden i en interaktionell kontext.

Avhandlingen fyller en kunskapslucka när det gäller kommunikativa funktioner hos prosodiska drag i svenska samt prosodiska drag på satsnivå i Helsingforssvenska. Resultaten i undersökningarna visar att Helsingforssvenskan placerar sig prosodiskt mellan sverigesvenska och finska (se Kuronen & Leinonen 2008). Mina resultat påminner om resultaten från undersökningar av frågor i sverigesvenska spontana dialoger (se House 2005; Strömbergsson m.fl. 2012) och en experimentell undersökning av Solvdialekten i Österbotten (se Östman 1991). De intonationskonturer som förekommer hos frågorna i mitt material påminner om de konturer som beskrivits för finska (se Anttila 2008; Iivonen 1978). Mångfalden av prosodiska mönster hos frågeordsfrågor är däremot större än Kuronen och Leinonens (2010) studie av finlandssvenska visar.

I jämförelse med språk som tyska, engelska och italienska har en mindre andel av de Helsingforssvenska frågorna stigande slutintonation (se t.ex. Couper-Kuhlen 2012; Rossano 2010; Selting 1992). Slutintonationen har även delvis andra funktioner än hos dessa språk. Exempelvis används i mitt material inte riktningen hos intonationskonturen för att skilja mellan olika problemtyper vid reparation (jfr Benjamin 2013; G. Rossi 2015; Selting 1988). I stället verkar tonhöjden vara ett betydelsefullt drag för att signalera olika funktioner hos reparationsinitiativ och andra frågor i Helsingforssvenska (Huhtamäki u.u.). Talare kan exempelvis använda en tonhöjd som avviker från mitten i deras tonomfång för att signalera en fråga med en affektiv ståndpunkt (a.a.). För att få en ännu tydligare bild av hur Helsingforssvenskan förhåller sig till finska och sverigesvenska vore det viktigt att jämföra prosodiska drag hos dessa språk och varieteter.

Undersökningarna visar att även om intonationen i Helsingforssvenska delvis kan beskrivas som monoton och fallande (se Höckerstedt 2010; Reuter 2014), så uppvisar frågorna i materialet flera olika intonationskonturer, varav en del är stigande. Intonationen används vidare för att signalera olika funktioner hos frågorna. Därtill förekommer det exempel på betydande tonrörelser på betonade stavelser. Knarr och andra former av icke-modal röstkvalitet är påfallande drag i frågesluten. Det är drag som tidigare har beskrivits som slutsignalerande i finska samtal (se Ogden 2004). När Bergroth (1928) beskriver det "osvenska" och "ovårdade" uttalet där talaren låter rösten falla mycket lågt eller övergå i knarr eller viskning i slutet beskriver han – troligen utan att vara medveten om det – en del av de slutsignaler som används i Helsingforssvenska. Det är möjligt att knarr och viskning i tursluten beror på kontakten med finskan, men det skulle krävas ytterligare jämförelser av slutsignalerande drag i Helsingforssvenska, finska och sverigesvenska för att det med säkerhet ska gå att uttala sig om ämnet. En möjlighet är att knarr bidrar till själva frågesignaleringen (jfr Ogden 2004; Anttila 2008 om finska).

Eftersom undersökningsmaterialet utgörs av vardagliga samtal är det unikt när det gäller forskning i prosodiska drag i finlandssvenska. Materialet är mångsidigt med avseende på ålder och kön hos samtalsdeltagarna samt i fråga om samtalssituationer. Detta gör undersökningsresultaten tillförlitliga för Helsingforssvenska samtal. Eftersom materialet utgörs av enledade frågor i vardagliga flerpersionssamtal är det i första hand på sådana material undersökningsresultaten kan tillämpas. Samtalens karaktär och antalet deltagare påverkar vilken typ av frågor som ställs och eventuellt även hur prosodiska drag används hos frågorna. I institutionella samtal ställer talare kanske andra typer av frågor (jfr t.ex. Lindholm 2003). Det faktum att samtalen är flerpersionssamtal kan förklara varför det ibland förekommer flera turer mellan frågan och svaret. Det här är en skillnad jämfört med hur yttrandepar vanligen beskrivs (se t.ex. Schegloff 2007). Det kan även tänkas att talare i flerpersionssamtal har större orsak att utforma sina frågor tydligt med avseende på prosodiska och syntaktiska drag för att de ska tolkas rätt. Det är därför ett ämne för fortsatt forskning att ta reda på om

prosodiska drag används på ett liknande sätt hos frågor i institutionella samtal och dyader. Därtill skulle prosodiska drag hos flerledade frågor eller hos syntaktiskt ofullständiga frågor vara viktiga ämnen för fortsatt forskning, eftersom de kunde berätta mer om hur prosodiska drag används för turkonstruktion och projicering av fortsättning respektive slut. Efter denna grundläggande undersökning av prosodiska drag hos frågor vore det viktigt med fortsatt forskning i hur prosodiska drag bidrar till funktionen hos yttranden i svenska. Eftersom prosodiska drag skiljer sig mycket mellan olika varieteter av svenska, är det även viktigt att studera hur dragen används i olika varieteter.

Jag har använt metoder som hänför sig till inriktningen interaktionell lingvistik. De har haft många fördelar, men det finns också problematiska aspekter. Med den samtalsanalytiska metoden har jag kunnat göra djupgående analyser av funktionen hos prosodiska drag i frågor i en viss kontext. Vidare har jag kunnat studera hur talarna själva och mottagarna förhåller sig till frågeyttrandena. Däremot medför metoden att jag inte har kunnat studera ett mycket stort antal frågor och inte heller kunnat kontrollera den roll olika drag spelar i frågorna. Ett betydligt större material skulle göra det lättare att hitta jämförbara yttranden. Då vore det exempelvis möjligt att studera i vilken utsträckning de olika dragen hos yttrandena bidrar till deras funktion. I verkligt tal är det dock omöjligt att finna exakt jämförbara yttranden, eftersom språket är så rikt och kontextbundet. Ett experimentellt upplägg kunde här vara en möjlighet, men då begränsas mängden funktioner.

Jag har i avhandlingen valt en definition av frågor som bygger på sekventiella och epistemiska kriterier. Detta har medfört vissa svårigheter i analysen, bland annat när det gäller deltagarnas orientering till frågorna (se t.ex. Sacks m.fl. 1974:728–729). Det är lätt att påvisa att mottagaren tolkar ett yttrande som en fråga genom att besvara den, och placeringen av svaret visar när mottagaren uppfattat frågan som möjligt fullbordad. Däremot kan ett yttrande vara avsett som en fråga och ha nått en slutpunkt, även om mottagaren inte kommer med någon respons (jfr Huiskes 2010). Avsaknaden av respons kan märkas i hur samtalet framskrider därefter, men det gör det inte alltid.

De epistemiska faktorerna är svåra att komma åt i undersökningar med samtalsanalytiska metoder, och det ses som en komplicerad fråga inom samtalsanalys (se t.ex. Stivers m.fl. 2011). Det epistemiska är sällan något som deltagarna själva tar upp i samtalen, och forskaren får ibland själv dra sina slutsatser. Trots detta är de epistemiska förhållandena i högsta grad relevanta när vi studerar frågor. Att definitionen av frågor omfattar de epistemiska aspekterna gör att jag inte har kunnat studera bidraget från dem så noggrant i mina undersökningar. Det vore därför ett ämne för fortsatt forskning att studera hur epistemiska faktorer påverkar den språkhandling samtalsdeltagare tillskriver yttrandena.

Ytterligare en fråga jag funderat över i arbetet med avhandlingen är hur samtalsdeltagarna förhåller sig till de prosodiska dragen. När en mottagare kommer med en viss sorts respons på en fråga är det svårt att avgöra vilken andel prosodiska drag,

såsom slutintonationen, har i den språkhandling mottagaren tillskriver yttrandet. Jag har inte lagt upp mina undersökningar så att jag skulle kunna isolera betydelsen hos slutintonationen. Det hade varit mycket svårt när materialet utgörs av spontana samtal. Det är troligt att inte heller samtalsdeltagarna uppfattar olika drag hos ett yttrande separat, utan de behandlar yttrandet som en helhet av prosodiska, lexikala, syntaktiska och övriga drag (se Selting 2000; Steensig 2001). Med hjälp av den samtalsanalytiska metoden har jag ändå kunnat analysera vilka språkhandlingar som förekommer med ens viss typ av slutintonation.

Resultaten i avhandlingen borde beaktas i undervisningen i svenska som främmande språk så att den förenklade uppfattningen att frågor har stigande intonation och påståenden har fallande inte längre lärs ut. I stället kunde man lyssna på yttranden med olika intonationskonturer och diskutera deras betydelser i olika kontexter. Också inom talsyntes borde man dra nytta av mina forskningsresultat. Resultaten visar att det är många olika faktorer som måste beaktas om man vill åstadkomma tal som låter naturligt. Intonationen är central för funktionen hos ett yttrande, men också talhastighet, ljudstyrka och röstkvalitet spelar en viktig roll. Likaså kan tajmningen av turer ha en betydelse, liksom förhållandet till de prosodiska dragen i föregående yttrande. Modellerna för talsyntes måste därför beakta att funktionen hos ett yttrande inte bara handlar om satstyp eller språkhandling i en smal bemärkelse, utan även om förhållandet till tidigare och kommande turer samt om signalering av affektiva och epistemiska ståndpunkter.

Det viktigaste resultatet i avhandlingen är alltså att frågeyttranden uppvisar en rik variation gällande både form och funktion. Eftersom frågorna har olika intonationskonturer och prosodiska mönster går det inte tala om en enda frågeprosodi i Helsingforssvenska. Därför är det inte möjligt när det gäller denna varietet att utgå från prosodiska drag för att definiera frågefunktion, vilket exempelvis gjordes i den undersökning av olika språk som leddes av Stivers och Enfield (2010). Enligt deras analyskriterier tolkas stigande intonation som en frågesignal.

Transkriptionsnyckel

(bygger på Lindström 2008:309; tecken för tonrörelse på betonad stavelse Selting m.fl. 2011)

Allmänna tecken

[ord]	överlappning börjar respektive slutar
=	yttranden som hakas på varandra utan hörbar paus; yttrande som fortsätter på annan rad
(.)	paus under 0,2 sekunder
(0.8)	paus i sekunder
h	utandning (kortare)
.hh	inandning (längre)
.ord	tal på inandning
pt	smackande ljud
(ord)	transkriptionen osäker
?:	talarens identitet osäker
(---)	ohörbart
a'tså	kontraherad uttalsform (<i>alltså</i>)
((hickar))	transkriberarens kommentar

Tecken för prosodiska drag

ord.	slutintonation som faller över ett stort tonomfång
ord;	slutintonation som faller över ett litet tonomfång
ord,	jämn slutintonation
ordé	slutintonation som stiger över ett litet tonomfång
ord?	slutintonation som stiger över ett stort tonomfång
<u>stavelse</u>	betonad stavelse
´ord	stigande ton på betonad stavelse
`ord	fallande ton på betonad stavelse
^ord	stigande-fallande ton på betonad stavelse
ˇord	fallande-stigande ton på betonad stavelse
↑ord	lokal tonhöjning
↓ord	lokal tonsänkning
°ord°	svagare ljudstyrka
ORD	starkare ljudstyrka
o:rd	förlängt ljud
o-	plötsligt avbrott
>ord<	snabbare än omgivande tal
<ord>	långsammare än omgivande tal
#ord#	tal med knarr i rösten
ord	tal med leende röst
@ord@	tal med förändrad röst

GAT 2 (Selting m.fl. 2011)

ord.	slutintonation som faller över ett stort tonomfång
ord;	slutintonation som faller över ett litet tonomfång
ord,	jämn slutintonation
ord:	slutintonation som stiger över ett litet tonomfång
ord?	slutintonation som stiger över ett stort tonomfång
STAvelse	betonad stavelse
'ord	stigande ton på betonad stavelse
`ord	fallande ton på betonad stavelse
^ord	stigande-fallande ton på betonad stavelse
~ord	fallande-stigande ton på betonad stavelse
↑ord	lokal tonhöjning; turbörjan som skiljer sig från talarens vanliga tonhöjd
↑↑ ord	stor lokal tonhöjning; turbörjan som skiljer sig från talarens vanliga tonhöjd
↓ord	lokal tonsänkning; turbörjan som skiljer sig från talarens vanliga tonhöjd
<<h> >	byte till högt register inom det med hakar markerade området
<<l> >	byte till lågt register inom det med hakar markerade området
<<p> >	svagare ljudstyrka inom det med hakar markerade området
<<f> >	starkare ljudstyrka inom det med hakar markerade området
o:rd	förlängt ljud
o-	plötsligt avbrott
<<all> >	snabbare tal inom det med hakar markerade området (allegro)
<<len>	långsammare tal inom det med hakar markerade området (lento)
<<knarr> >	tal med knarrig röst inom det med hakar markerade området
<<läckande> >	tal med läckande röst inom det med hakar markerade området
<<falsetto> >	tal i falsett inom det med hakar markerade området
<<leende> >	tal med leende röst inom det med hakar markerade området
<<citerande> >	tal som låter citerande inom det med hakar markerade området

Materialförteckning

Sy föreningsmöte

Audioinspelning 25.10.1990

Korpus SAM (Svenska samtal i Helsingfors)
Längd 90 minuter
Inspelat av Deltagarna själva
Transkriberat av Ylva Forsblom-Nyberg
Deltagare Asta, Eva, Monika och Tove, i 60-årsåldern
Beskrivning De fyra kvinnorna har syföreningsmöte hemma hos Monika, samtalar, äter, dricker och syr.

Herrmiddag

Audioinspelning 10.3.1990

Korpus SAM (Svenska samtal i Helsingfors)
Längd 48 minuter
Inspelat av Deltagarna själva
Transkriberat av Hanna Lehti-Eklund och Ylva Forsblom-Nyberg
Deltagare Lasse Lindblad, Erik Persson, Mats Silén, Göran Fält, Olle Koskela och Micke Karlsson, sex män i 30-årsåldern
Beskrivning Männen äter och dricker, samtalar och lyssnar på musik.

Lekholmen

Audioinspelning maj 1999

Korpus SVESTRA (Finlandssvenska samtalsstrategier)
Längd 90 minuter
Inspelat av Deltagarna själva
Transkriberat av Mona Forsskåhl
Deltagare Ira, Joanna, Jocke, Micke och Sebastian, i 15-årsåldern
Beskrivning Hjälpmedare som förbereder sig för konfirmationsläger på en församlings lägerområde. De pratar, läser, eldar, badar bastu och grillar. Ibland är bara två ungdomar närvarande i stugan, ibland alla fem.

Gymnasiespråk

Audioinspelning 2000

Korpus	SVESTRA (Finlandssvenska samtalsstrategier)
Längd	42 minuter
Inspelat av	Deltagarna själva
Transkriberat av	Mona Forsskåhl, eventuellt andra
Deltagare	Sara, Johanna, Lina, Anne, Robert, Joakim + Jenny (i slutet); 17–18 år, från Helsingfors och Esbo
Beskrivning	Gymnasieungdomar träffas på ett café i Helsingfors, har av en forskare fått en lista med ord och uttryck de ska diskutera, men pratar även om en hel del annat.

Novemberkaffe

Videoinspelning 19.11.2003

Korpus	GRIS (Samtalsspråkets grammatik)
Längd	48 minuter
Inspelat av	Jonna Ahti och Helena Palmén (ej närvarande under inspelningen)
Transkriberat av	Jonna Ahti, Mona Forsskåhl och Maria Fremer
Deltagare	Ulla, Siv och Torsten, i 50-årsåldern, från huvudstadsregionen
Beskrivning	Ulla är på besök hos paret Siv och Torsten för att diskutera en soffa som Torsten har restaurerat åt henne. De pratar och dricker kaffe med tilltugg.

Familjemöte

Audio- och videoinspelning 11.2.2013

Längd	60 minuter
Inspelat av	Martina Huhtamäki (ej närvarande under inspelningen)
Transkriberat av	Taru Auranne och Martina Huhtamäki
Deltagare	pappan och barnen Oscar, Kasper och Alma, 9–15 år.
Beskrivning	Familjen har sitt återkommande familjemöte där de behandlar aktuella ämnen, som kommande resor och barnens hobbyer. Någon äter lite, någon tittar på internet.

KÄLLOR

- Aho, Eija, 2010a. *Spontaanin puheen prosodinen jaksottelu* [Prosodisk frasering av spontant tal]. Pic Monographs. Helsinki: Nykykielten laitos, yleinen kielitiede, humanistinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
- Aho, Eija, 2010b. Sulvan prosodiasta [Om prosodin i Solvdialekten]. I E. Aho *Spontaanin puheen prosodinen jaksottelu, bilaga 2, del 4*. Pic monographs. Helsinki: Nykykielten laitos, yleinen kielitiede, humanistinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. S. 1–39.
- Ahrenberg, Lars, 1987. *Interrogative structures of Swedish. Aspects of the relation between grammar and speech acts*. Reports from Uppsala University department of linguistics, no 15.
- Anttila, Hanna, 2008. The effect of interrogative function on intonation in spontaneous and read Finnish. Master's thesis. Helsinki: Department of speech sciences, University of Helsinki.
- Auer, Peter, 1996. On the prosody and syntax of turn-continuations. I E. Couper-Kuhlen & M. Selting (red.) *Prosody in conversation. Interactional studies*. Studies in interactional sociolinguistics 12. Cambridge: Cambridge University press. S. 57–100.
- Austin, J.L., 1975. *How to do things with words*. Oxford: Clarendon.
- Barth-Weingarten, Dagmar; Reber, Elisabeth & Selting, Margret (red.), 2010. *Prosody in interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company.
- Benjamin, Trevor, 2013. *Signaling trouble. On the linguistic design of other-initiation of repair in English conversation*. Grodil dissertations, University of Groningen, Faculty of arts, Netherlands graduate school of linguistics.
- Benjamin, Trevor & Walker, Traci, 2013. High-rise-fall repetitions. *Discourse processes* 50 (2), s. 107–138. doi: 10.1080/0163853X.2012.739143
- Bergroth, Hugo, [1928] 1992. *Finlandssvenska. Handledning till undvikande av provinsialism i tal och skrift*. Faksimil. Helsingfors: Schildts Förlags Ab.
- Bockgård, Gustav, 2007. Syntax och prosodi vid turbytesplatser. Till beskrivningen av svenskans turtagning. I E. Engdahl & A.-M. Londen (red.) *Interaktion och kontext. Nio studier av svenska samtal*. Lund: Studentlitteratur. S. 139–183.
- Boersma, Paul & Weenink, David, 2009–2015. *Praat: doing phonetics by computer*. Tillgänglig på: www.fon.hum.uva.nl/praat/.
- Du Bois, John W., 2007. The stance triangle. I R. Englebreton (red.) *Stancetaking in discourse: subjectivity, evaluation, interaction*. Amsterdam: John Benjamins publishing company. S. 139–182.
- Du Bois, John W. & Kärkkäinen, Elise, 2012. Taking a stance on emotion: Affect, sequence, and intersubjectivity in dialogic interaction. *Text and talk* 32 (4), s. 433–451.
- Bolinger, Dwight, 1986. *Intonation and its parts. Melody in spoken English*. London: Edward Arnold.
- Bolinger, Dwight, 1989. *Intonation and its uses. Melody in grammar and discourse*. London: Edward Arnold.
- Bruce, Gösta, 2010. *Vår fonetiska geografi. Om svenskans accenter, melodi och uttal*. Lund: Studentlitteratur.
- Button, Graham & Casey, Neil, 1984. Generating topic: the use of topic initial elicitors. I J. M. Atkinson & J. Heritage (red.) *Structures of social action: Studies in conversation analysis*. Cambridge: Cambridge University press. S. 167–190.

- Couper-Kuhlen, Elizabeth, 1986. *An introduction to English prosody*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth, 2004. Prosody and sequence organization in English conversation. The case of new beginnings. I E. Couper-Kuhlen & C.E. Ford (red.) *Sound patterns in interaction: cross-linguistic studies from interaction*. Typological studies in language 62. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 335–376.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth, 2009. A sequential approach to affect: The case of “disappointment.” I M. Haakana, M. Laakso, & J. Lindström (red.) *Talk in interaction – comparative dimensions*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. S. 94–123.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth, 2012a. Some truths and untruths about final intonation in conversational questions. I J. P. de Ruiter (red.) *Questions. Formal, functional and interactional perspectives*. Cambridge: Cambridge University press. S. 123–145.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth, 2012b. Situated phonologies: patterns of phonology in discourse contexts. I M. C. Pennington (red.) *Phonology in discourse*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan. S. 186–218.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Ford, Cecilia, 2004. *Sound patterns in interaction: cross-linguistic studies from interaction*. Typological studies in language 62. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Selting, Margret, 2001. Introducing interactional linguistics. I M. Selting & E. Couper-Kuhlen, (red.) *Studies in interactional linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 1–22.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Selting, Margret (red.), 1996a. *Prosody in conversation. Interactional studies*. Studies in interactional sociolinguistics 12. Cambridge: Cambridge University press.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Selting, Margret, 1996b. Towards an interactional perspective on prosody and a prosodic perspective on interaction. I E. Couper-Kuhlen & M. Selting (red.) *Prosody in conversation. Interactional studies*. Studies in interactional sociolinguistics 12. Cambridge: Cambridge University press. S. 11–56.
- Cruttenden, Alan, 1997. *Intonation*. 2 uppl. Cambridge textbooks in linguistics. Cambridge: Cambridge University press.
- Crystal, David, 1969. *Prosodic systems and intonation in English*. Cambridge studies in linguistics. Cambridge: Cambridge University press.
- De Ruiter, Jan P. (red.), 2012. *Questions. Formal, functional and interactional perspectives*. Cambridge: Cambridge University press.
- De Ruiter, J.P., Mitterer, Holger & Enfield, N.J., 2006. Projecting the end of a speaker’s turn. *Language* 82 (3), s. 515–535.
- Di Cristo, Alberto, 1998. Intonation in French. I D. Hirst & A. Di Cristo (red.) *Intonation systems. A survey of twenty languages*. Cambridge: Cambridge University press. S. 195–218.
- D’Imperio, Mariapaola & House, David, 1997. Perception of questions and statements in Neapolitan Italian. *ISCA Archive, Eurospeech ’97, 5th European conference on speech communication and technology, Rhodes, Greece, September 22–25, 1997*.
- Drew, Paul, 2013. Turn design. I J. Sidnell & T. Stivers (red.) *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell. S. 131–149.
- Drew, Paul & Couper-Kuhlen, Elizabeth, 2014. Requesting - from speech act to recruitment. I P. Drew & E. Couper-Kuhlen (red.) *Requesting in social action*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 1–34.
- Egbert, Maria M., 1997. Some interactional achievements of other-initiated repair in multiperson conversation. *Journal of pragmatics* 27 (5), s. 611–634. Tillgänglig på: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0378216696000392>.

- Egbert, Maria & Vöge, Monika, 2008. Wh-interrogative formats used for questioning and beyond: German *warum* (why) and *wieso* (why) and English *why*. *Discourse studies* 10 (1), s. 17–36. Tillgänglig på: <http://dis.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1461445607085583> [Hämtad 23.1.2015].
- Engstrand, Olle, 2004. *Fonetikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Esbo stad, 2014. *Fickstatistik 2014*. Tillgänglig på: http://www.esbo.fi/sv-FI/Esbo_stad/Kort_om_Esbo/Statistik_ock_utredningar/Ovriga_teman/Fickstatistik%285185%29. [Hämtad 13.4.2015].
- Firth, J.R., 1957. Sounds and prosodies. I *Papers in linguistics 1934-1951*. Oxford: Oxford University press. S. 121–138.
- Ford, Cecilia & Thompson, Sandra, 1996. Interactional units in conversation: syntactic, intonational, and pragmatic resources for the management of turns. I E. Ochs, E. Schegloff, & S. Thompson (red.) *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University press. S. 134–184.
- Fox, Barbara A.; Thompson, Sandra A.; Ford, Cecilia E.; Couper-Kuhlen, Elizabeth, 2013. Conversation analysis and linguistics. I J. Sidnell & T. Stivers (red.) *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell. S. 726–740.
- Freed, Alice F., 1994. The form and funktion of questions in informal dyadic conversation. *Journal of pragmatics* 21 (6), s. 621–644.
- Geluykens, Ronald, 1988. On the myth of rising intonation in polar questions. *Journal of pragmatics* 12 (4), s. 467–485.
- Goodwin, Charles, 1981. *Conversational organization: interaction between speakers and hearers*. New York: Academic Press.
- Goody, Ester N. (red.), 1978. *Questions and politeness: strategies in social interaction*. Cambridge papers in social anthropology 8. Cambridge: Cambridge University press.
- Grankulla stad, 2014. *Väestö [Befolkning]*. Tillgänglig på: <http://www.tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/235.html> [Hämtad 13.4.2015].
- Gumperz, John J., 1982. *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University press.
- Gussenhoven, Carlos, 2004. *The phonology of tone and intonation*. Cambridge: Cambridge University press.
- Gårding, Eva, 1974. *Kontrastiv prosodi*. Lund: CWK Gleerup bokförlag.
- Gårding, Eva, 1979. Sentence intonation in Swedish. *Phonetica* 36 (3), s. 207–215.
- Gårding, Eva, 1998. Intonation in Swedish. I D. Hirst & A. Di Cristo (red.) *Intonation systems. A survey of twenty languages*. Cambridge: Cambridge University press. S. 112–130.
- Haakana, Markku, 2011. *Mitä ja muut avoimet korjausaloitteet [Mitä 'vad' och andra öppna reparationsinitiativ]*. *Virtittäjä* 115 (1), s. 36–67.
- Hakulinen, Auli, 1997. Johdanto [Inledning]. I L. Tainio (red.) *Keskustelunanalyysin perusteet [Grunderna i samtalsanalys]*. Tampere: Vastapaino. S. 13–17.
- Halonen, Mia & Sorjonen, Marja-Leena, 2008. Using *niin*-interrogative to treat the prior speaker's action as an exaggeration. *Discourse studies* 10 (1), s. 37–53. Tillgänglig på: <http://dis.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1461445607085584> [Hämtad 23.1.2015].
- Hansson, Petra, 2003. *Prosodic phrasing in spontaneous Swedish*. Travaux de l'institut de linguistique de Lund 43. Lund: Lund University.
- Hayano, Kaoru, 2013. Question design in conversation. I J. Sidnell & T. Stivers (red.) *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell. S. 395–414.
- Hayashi, Makoto, Raymond, Geoffrey & Sidnell, Jack (red.), 2012. *Conversational repair and human understanding*. Tillgänglig på: <http://ebooks.cambridge.org/ref/id/CBO9780511757464>.
- Heinemann, Trine, 2010. The question–response system of Danish. *Journal of pragmatics* 42 (10), s. 2703–2725. doi:10.1016/j.pragma.2010.04.007

- Helsingfors stad, 2015. *Statistik och forskning*. 9.1.2015. Tillgänglig på: <http://www.hel.fi/www/Helsinki/sv/stad-och-forvaltning/information/statistik/> [Hämtad 13.4.2015].
- Hepburn, Alexa & Bolden, Galina B., 2013. The conversation analytic approach to transcription. I J. Sidnell & T. Stivers (red.) *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell. S. 57–76.
- Heritage, John, 1984. A change-of-state token and aspects of its sequential placement. I J. M. Atkinson & J. Heritage (red.) *Structures of social action. Studies in conversation analysis*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 299–345.
- Heritage, John, 2012. Epistemics in action: Action formation and territories of knowledge. *Research on language & social interaction* 45 (1), s. 1–29.
Tillgänglig på: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08351813.2012.646684>. [Hämtad 23.1.2015].
- Hirst, Daniel & Di Cristo, Alberto, 1998. A Survey of Intonation Systems. I D. Hirst & A. Di Cristo (red.) *Intonation systems. A survey of twenty languages*. Cambridge University Press. S. 1–44.
- Hirvonen, Pekka, 1970. *Finnish and English communicative intonation*. Turun yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisuja. Turku: Turun yliopisto.
- House, David, 2005. Phrase-final rises as a prosodic feature in wh-questions in Swedish human-machine dialogue. *Speech communication* 46 (3–4), s. 268–283. Tillgänglig på: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0167639305000907> [Hämtad 23.1.2015].
- Huhtamäki, Martina, 2012: Prosodiska drag i frågor. En undersökning av Helsingforssvenska samtal. *Språk och stil* 22 (2), s. 153–184.
- Huhtamäki, Martina, 2013. Does intonation matter in *va(d)*? Intonation of open-class repair initiators in Helsinki Swedish conversations. I E.L. Asu & P. Lippus (red.) *Nordic prosody. Proceedings of the XIth conference, Tartu 2012*. Frankfurt am Main: Peter Lang edition. S. 167–176.
- Huhtamäki, Martina, 2014: Intonation och funktion hos frågor med icke-interrogativ syntax. En undersökning av Helsingforssvenska flerpersontal. *Tal och språk/Puhe ja kieli* 34 (4), s. 147–173.
- Huhtamäki, Martina, 2015: Frågor med stigande och jämn slutintonation i Helsingforssvenska samtal. *Folkmålsstudier* 53: *Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi*, s. 79–115.
- Huhtamäki, Martina, under utgivning: The interactional function of prosody in repair initiation. Pitch height and timing of *va* 'what' in Helsinki Swedish. *Journal of Pragmatics*. doi:10.1016/j.pragma.2015.10.006.
- Huiskes, Mike, 2010. *The role of the clause for turn-taking in Dutch conversations*. Utrecht: LOT, Netherlands graduate school of linguistics.
- Hutchby, Ian & Wooffitt, Robin, 2008. *Conversation analysis*. 2 upplagan. Cambridge: Polity.
- Höckerstedt, Leif, 2006. Helsingforssvenskan – vem är du? I K. Juusela & K. Nisula (red.) *Helsinki kieliyhteisöä* [Helsingfors som språkgemenskap]. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. S. 121–141.
- Höckerstedt, Leif, 2010. *Svenskan på plats! Helsingforssvenskan visar vägen – födelse, liv och död*. Helsingfors: Söderströms förlag.
- Iivonen, Antti, 1978. Is there interrogative intonation in Finnish? I E. Gårding, G. Bruce & R. Bannert (red.) *Nordic prosody. Papers from a symposium*. Department of linguistics. Lund: Lund University. S. 43–53.
- Iivonen, Antti, 1998. Intonation in Finnish. I D. Hirst & A. Di Cristo (red.) *Intonation systems. A survey of twenty languages*. Cambridge: Cambridge University press. S. 311–327.

- Iivonen, Antti, 2005. Intonaation käsitteen täsmennystä [Precisering av begreppet intonation]. I A. Iivonen (red.) *Puheen salaisuudet: fonetiikan uusia suuntia* [Talets hemligheter: nya riktningar inom fonetiken]. Helsinki: Gaudeamus. S. 93–128.
- Iivonen, Antti; Nevalainen, Terttu; Aulanko, Reijo & Kaskinen, Hannu, 1987. *Puheen intonaatio* [Intonation i talet]. Helsinki: Gaudeamus.
- Johansson, Irène, 1978. *Funktionella aspekter på satsintonationen i svenska*. Diss. Umeå studies in the humanities 16. Umeå: Umeå universitet.
- Kaukomaa, Timo; Peräkylä, Anssi & Ruusuvaori, Johanna, 2013. Turn-opening smiles: Facial expression constructing emotional transition in conversation. *Journal of pragmatics* 55, s. 21–42. Tillgänglig på: <http://dx.doi.org/10.1016/j.pragma.2013.05.006>.
- Ketola, Antti, 2014. Tiedollinen itsemääräämisoikeus ja laaja suostumus ihmistieteellisessä tutkimuksessa [Bestämmanderätt till personliga data och omfattande medgivande i humanistisk forskning]. I A. Ketola & R. Lahti (red.) *Ihmistieteellisten tutkimusaineistojen jatkokäyttö ja tietosuojat*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. S. 3–97.
- Ketola, Antti & Lahti, Raimo (red.), 2014. *Ihmistieteellisten tutkimusaineistojen jatkokäyttö ja tietosuojat* [Fortsatt användning och dataskydd vid humanistiska forskningsmaterial]. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Koivisto, Aino, 2015. Displaying now-understanding: The Finnish change-of-state token *aa*. *Discourse processes* 52 (2), s. 111–148.
- Kuronen, Mikko & Leinonen, Kari, 2008. Prosodiska särdrag i finlandssvenska. I M. Nordman (red.) *Svenskans beskrivning 29, Förhandlingar vid tjugonionde sammankomsten för svenskans beskrivning. Vasa den 4 och 5 maj 2007*. Vasa: Skrifter utgivna av Svensk-Österbottniska samfundet nr 70. S. 161–169.
- Kuronen, Mikko & Leinonen, Kari, 2010. Prosodin i frågeordsfrågor i finlandssvenskan. I C. Falk, A. Nord, & R. Palm (red.) *Svenskans beskrivning 30. Förhandlingar vid trettionde sammankomsten för svenskans beskrivning. Stockholm den 10 och 11 oktober 2008*. Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet. S. 165–176.
- Labov, William & Fanshel, David, 1977. *Therapeutic discourse: psychotherapy as conversation*. New York: Academic press.
- Ladd, D. Robert, 2008. *Intonational phonology*. 2 upplagan. Cambridge: Cambridge University press.
- Ladefoged, Peter, 1962. *Elements of acoustic phonetics*. Edinburgh/London: Oliver and Boyd.
- Landqvist, Håkan, 2003. Om partikeln *då* i kontrollfrågor. I B. Nordberg, L. Keevallik Eriksson, K. Thelander & M. Thelander (red.) *Grammatik och samtal. Studier till minne av Mats Eriksson*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.
- Laver, John, 1994. *Principles of phonetics*. Cambridge textbooks in linguistics. Cambridge: Cambridge University press.
- Lehti-Eklund, Hanna, 1993. Användningen av *då* i historiskt och nusvenskt perspektiv. I A.-M. Ivars m.fl. (red.) *Språk och social kontext*. Helsingfors: Meddelanden för institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur B:15. S. 29–48.
- Levinson, Stephen C., 2013. Action formation and action ascription. I J. Sidnell & T. Stivers (red.) *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell. S. 103–130.
- Lindholm, Camilla, 2000. *nå hu ha utvecklingen vari sen då*. Bruket av partiklarna *nå* och *då* i frågor ställda av läkaren. I K. Keski-Raasakka & P. Söderholm (red.) *Svenskan i Finland 5. Föredrag vid femte sammankomsten för beskrivningen av svenskan i Finland, Joensuu 7–8.5.1999*. Joensuu: Ruotsin kieli, Joensuun yliopisto. S. 126–138.
- Lindholm, Camilla, 2003. *Frågor i praktiken. Flerledade frågeturer i läkare-patientsamtal* Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 651, Studier i nordisk filologi 81. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

- Lindström, Jan, 2008. *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Linell, Per, 2005. En dialogisk grammatik? I J. Anward & B. Nordberg (red.) *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalsspråk*. Lund: Studentlitteratur. S. 231–328.
- Linell, Per & Gustavsson, Lennart, 1987. *Initiativ och respons: om dialogens dynamik, domnans och koherens*. Linköping: Universitetet i Linköping.
- Local, John K.; Kelly, John & Wells, Bill, 1986. Towards a phonology of conversation: turn-taking in Tyneside English. *Journal of linguistics* 22, s. 411–437.
- Local, John K.; Wells, Bill & Sebba, Mark, 1985. Phonology for conversation: phonetic aspects of turn delimitation in London Jamaican. *Journal of pragmatics* 9, s. 309–330.
- Local, John & Walker, Gareth, 2005. Methodological imperatives for investigating the phonetic organization and phonological structures of spontaneous speech. *Phonetica* 62 (2–4), s. 120–30. Tillgänglig på: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16391498> [Hämtad 31.10.2014].
- Local, John & Walker, Gareth, 2012. How phonetic features project more talk. *Journal of the international phonetic association* 42 (3), s. 255–280. Tillgänglig på: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0025100312000187 [Hämtad 31.10.2014].
- Londen, Anne-Marie, 1997. Kahden- ja monenkeskinen keskustelu [Samtal mellan två och flera personer]. I L. Tainio (red.) *Keskustelunalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino. S. 56–74.
- Londen, Anne-Marie, 2000. *men int behöver du ta Carl-Johan me dej*. Några iakttagelser av turinledande *men* i ett symötesamtal. I A. Gunnarsdotter Grönberg m.fl. (red.) *Sett och hört - en vänskrift tillägnad Kerstin Nordenstam på 65-årsdagen*. Göteborg. S. 227–240.
- Mondada, Lorenza, 2006. Participants' online analysis and multimodal practices: projecting the end of the turn and the closing of the sequence. *Discourse studies* 8, s. 117–129.
- Nissen, Anette, 2012. Intonationens betydning för gentagelsers interaktionelle funktion - en undersøgelse af gentagelser i samtaler mellem danskere og dansktalende udlændinge. Ph.d. afhandling. Aarhus: Lingvistik, Institut for æstetik og kommunikation, Arts, Aarhus universitet.
- Nylands förbund, 2015. *Befolkning*. Tillgänglig på: <http://www.uudenmaanliitto.fi/sv/informationstjanster/nyland-databanken/befolkning>. [Hämtad 13.2.2015].
- Ogden, Richard, 2004. Non-modal voice quality and turn-taking in Finnish. I E. Couper-Kuhlen & C.E. Ford (red.) *Sound patterns in interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 29–62.
- Ogden, Richard, 2011. The Phonetics of talk in interaction. Introduction to the special issue. *Language and speech* 55 (1), s. 3–11. Tillgänglig på: <http://las.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0023830911433559>. [Hämtad 31.10.2014].
- Ogden, Richard, 2012. Prosodies in conversation. I O. Niebuhr (red.) *Understanding prosody. The role of context, function and communication*. Language, context, and cognition vol. 13. Berlin: De Gruyter. S. 201–217.
- Persson, Rasmus, 2013. Intonation and sequential organization: Formulations in French talk-in-interaction. *Journal of pragmatics* 57, s. 19–38. Tillgänglig på: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0378216613001689> [Hämtad 31.10.2014].
- Raevaara, Liisa, 1993. *Kysyminen toimintana: kysymys-vastaus -vieruspareista arkikeskusteluissa* [Frågande som verksamhet: fråga-svar-yttrandepar i vardagliga samtal]. Licentiatavhandling. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Raevaara, Liisa, 1997. Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus [Yttrandepar – fråga-svar som exempel]. I L. Tainio (red.) *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino. S. 75–92.
- Raevaara, Liisa, 2014. Videoitujen ja äänitettyjen keskusteluaaineistojen jatkokäyttö, lupakäytänteet ja arkistointi [Praxis för tillåtelse och arkivering vid fortsatt användning av video- och audioinspelningar av samtal]. I A. Ketola & R. Lahti, (red.) *Ihmistieteellisten tutkimusaineistojen jatkokäyttö ja tietosuoja*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Helsingin yliopisto. S. 158–165.
- Raymond, Geoffrey, 2010. Prosodic variation in responses. The case of type-conforming responses to yes/no interrogatives. I D. Barth-Weingarten, E. Reber, & M. Selting (red.) *Prosody in interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 109–139.
- Raymond, Geoffrey & Heritage, John, 2006. The epistemics of social relations: Owning grandchildren. *Language in society* 35 (5), s. 677–705.
doi:10.1017/S0047404506060325
- Reber, Elisabeth, 2012. *Affectivity in interaction: sound objects in English*. Pragmatics & beyond new series vol. 215. Amsterdam: John Benjamins publishing company.
- Reuter, Mikael, 2006. Svenskan i Finland på 1900-talet. I A.-M. Ivars m.fl. (red.) *Vårt bästa arv. Festskrift till Marika Tandefelt den 21 december 2006*. Helsingfors: Skrifter utgivna vid Svenska handelshögskolan nr 165. S. 29–45.
- Reuter, Mikael, 2014. *Så här ska det låta. Om finlandssvenska och språkriktighet*. Vasa: Scriptum.
- Rossano, Federico, 2010. Questioning and responding in Italian. *Journal of pragmatics* 42 (10), s. 2756–2771.
Tillgänglig på: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0378216610001062>.
[Hämtad 8.1.2015].
- Rossi, Giovanni, 2015. Other-initiated repair in Italian. *Open linguistics* 1, s. 256–282.
- Rossi, Mario, 1998. Intonation in Italian. I D. Hirst & A. Di Cristo (red.) *Intonation systems. A survey of twenty languages*. Cambridge: Cambridge University press. S. 219–238.
- Routarinne, Sara, 2003. *Tytöt äänessä: parenteesit ja nouseva sävelkulku kertojen vuorovaikutuskeinoina*. Diss. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Sacks, Harvey & Schegloff, Emanuel, 1973. Opening up closings. *Semiotica VIII* (4), s. 289–327.
- Sacks, Harvey; Schegloff, Emanuel A. & Jefferson, Gail, 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Linguistic society of America* 50 (4), s. 696–735.
- SAG, 1999 = *Svenska Akademiens Grammatik*. U. Teleman, S. Hellberg, & E. Andersson, (red.). Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Samuelsson, Christina, 2009. Using conversation analysis to study prosodic problems in a child with language impairment. *Child language teaching and therapy* 25 (1), s. 59–88.
- SAOB = *Ordbok över svenska språket*. Lund: Svenska Akademien. Webbversion, tillgänglig på <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>.
- Savino, Michelina, 2012. The intonation of polar questions in Italian: Where is the rise? *Journal of the international phonetic association* 42 (1), s. 23–48. Tillgänglig på: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S002510031100048X [Hämtad 23.1.2015].
- Schegloff, Emanuel A., 1968. Sequencing in conversational openings. *American antropologist* 70 (6), s. 1075–1095.
- Schegloff, Emanuel A., 1980. Preliminaries to preliminaries: “Can I ask you a question?” *Sociological inquiry* 50 (3–4), s. 104–152.

- Schegloff, Emanuel A., 1984. On some questions and ambiguities in conversation. I J. M. Atkinson & J. Heritage (red.) *Structures of social action. Studies in conversation analysis*. Cambridge university press. S. 28–52.
- Schegloff, Emanuel A., 1995. Parties and talking together: Two ways in which numbers are significant for talk in interaction. I P. ten Have & G. Psathas (red.) *Situated order. Studies in the organization of talk and embodied activities*. Studies in ethnomethodology and conversation analysis no. 3. Washington D.C.: International institute for ethnomethodology and conversation analysis & university press of America. S. 31–42.
- Schegloff, Emanuel, A. 1996. Turn organization: one intersection of grammar and interaction. I E. Ochs, E. Schegloff & S. Thompson (red.) *Interaction and grammar*. Studies in interactional sociolinguistics 13. Cambridge: Cambridge university press. S. 52–133.
- Schegloff, Emanuel A., 2007. *Sequence organization in interaction*. A primer in conversation analysis vol. I. Cambridge: Cambridge university press.
- Schegloff, Emanuel A.; Jefferson, Gail & Sacks, Harvey, 1977. The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language* 53 (2), s. 361–382.
- Searle, John R., 1969. *Speech acts. An essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge university press.
- Selenius, Ebba, 1974. *Helsingforssvensk ettordsaccentuering*. Helsinki: Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisuja, Helsingin yliopisto.
- Selting, Margret, 1988. The role in intonation in the organization of repair and problem handling sequences in conversation. *Journal of pragmatics* 12, s. 293–322.
- Selting, Margret, 1992. Prosody in conversational questions. *Journal of pragmatics* 17 (4), s. 315–345.
Tillgänglig på: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0378216692900143>. [Hämtad 28.1.2015].
- Selting, Margret, 1995. *Prosodie im Gespräch. Aspekte einer interaktionalen Phonologie der Konversation*. Tübingen: Niemeyer.
- Selting, Margret, 1996. Prosody as an activity-type distinctive cue in conversation: the case of so-called “astonished” questions in repair initiation. I E. Couper-Kuhlen & M. Selting (red.) *Prosody in conversation. Interactional studies*. Cambridge: Cambridge university press. S. 231–270.
- Selting, Margret, 2000. The construction of units in conversational talk. *Language in society* 29, s. 477–517.
- Selting, Margret, 2010. Prosody in interaction. State of the art. I D. Barth-Weingarten, E. Reber & M. Selting (red.) *Prosody in interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 3–40.
- Selting, Margret m.fl., 2011. A system for transcribing talk-in-interaction: GAT 2. Translated and adapted for English by Elizabeth Couper-Kuhlen and Dagmar Barth-Weingarten. *Gesprächsforschung - Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion* 12, s. 1–51.
- Sicoli, Mark A.; Stivers, Tanya; Enfield, N.J. & Levinson, Stephen C., 2014. Marked initial pitch in questions signals marked communicative function. *Language and speech, May 1st*, s. 1–20.
- Sidnell, Jack, 2013. Basic conversation analytic methods. I J. Sidnell & T. Stivers (red.) *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell. S. 77–99.
- Statistikcentralen, 2015. Kuntien avainluvut.
Tillgänglig på <http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/049.html>. [Hämtad 13.10.2015]
- Steensig, Jakob, 2001. *Sprog i virkeligheden: bidrag til en interaktionel lingvistik*. Århus: Aarhus universitetsforlag.

- Stivers, Tanya & Enfield, N.J., 2010. A coding scheme for question–response sequences in conversation. *Journal of pragmatics* 42 (10), s. 2620–2626. Tillgänglig på: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0378216610000986>. [Hämtad 7.1.2015].
- Stivers, Tanya, Mondada, Lorenza & Steensig, Jakob, 2011. Knowledge, morality and affiliation in social interaction. I T. Stivers, L. Mondada, & J. Steensig (red.) *The morality of knowledge in conversation*. Cambridge: Cambridge university press. S. 3–24.
- Stivers, Tanya & Rossano, Federico, 2010. Mobilizing Response. *Research on language & social interaction* 43 (1), s. 3–31. Tillgänglig på: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08351810903471258>. [Hämtad 7.1.2015].
- Strömbergsson, Sofia; Edlund, Jens & House, David, 2012. Question types and some prosodic correlates in the Spontal corpus of Swedish dialogues. I A. Eriksson & Å. Abelin (red.) *Proceedings Fonetik 2012, the XXVth Swedish phonetics conference, May 30-June 1, 2012*. Gothenburg: Department of Philosophy, linguistics and theory of science, University of Gothenburg. S. 49–52.
- Szczepek Reed, Beatrice, 2004. Turn final intonation in English. I E. Couper-Kuhlen & C. E. Ford (red.) *Sound patterns in interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 97–118.
- Szczepek Reed, Beatrice, 2006. *Prosodic orientation in English conversation*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Szczepek Reed, Beatrice, 2011. *Analysing conversation. An introduction to prosody*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Thorell, Olof, 1973. *Svensk grammatik*. Stockholm: Esselte studium.
- Trubetzkoy, N.S., 1969. *Principles of phonology*. Berkeley, CA: University of California press.
- Vanda stad, 2014. *Befolkning*. Tillgänglig på: http://www.vantaa.fi/fakta_om_vanda/statistik_och_forskning/statistik/befolkning. [Hämtad 13.4.2015].
- Varantola, Krista m.fl., 2012. *God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland*. Helsingfors: Forskningsetiska delegationen. Tillgänglig på: <http://www.tenki.fi/sv/god-vetenskaplig-praxis-anvisningar>.
- Vatanen, Anna, 2014. *Responding in overlap. Agency, epistemicity and social action in conversation*. Diss. Helsinki: Department of Finnish, Finno-Ugric and Scandinavian studies, Faculty of arts, University of Helsinki.
- Walker, Gareth, 2013. Phonetics and prosody in conversation. I J. Sidnell & T. Stivers (red.) *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell. S. 455–474.
- Walker, Traci, 2014. Form ≠ Function: The independence of prosody and action. *Research on language & social interaction* 47 (1), s. 1–16. Tillgänglig på: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08351813.2014.871792>. [Hämtad 31.10.2014].
- Weber, Elizabeth G., 1993. *Varieties of questions in English conversation*. Studies in discourse and grammar vol. 3. Amsterdam: John Benjamins publishing company.
- Wells, Bill, 2010. Tonal repetition and tonal contrast in English carer-child interaction. I D. Barth-Weingarten, E. Reber, & M. Selting (red.) *Prosody in interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 243–262.
- Wells, Bill & Macfarlane, Sarah, 1998. Prosody as an interactional resource: Turn-projection and overlap. *Language and speech* 41, s. 265–294.
- Wells, Bill & Peppé, Sue, 1996. Ending up in Ulster: prosody and turn-taking in English dialects. I E. Couper-Kuhlen & M. Selting (red.) *Prosody in conversation*. Cambridge: Cambridge university press. S. 101–130.
- Wells, J.C., 2006. *English intonation*. Cambridge: Cambridge University press.

- Wide, Camilla & Lyngfelt, Benjamin, 2009. Svenskan i Finland, grammatiken och konstruktionerna. I C. Wide & B. Lyngfelt (red.) *Konstruktioner i finlandssvensk syntax: skriftspråk, samtal och dialekter*. Helsingfors: Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland. S. 11–43.
- Wikner, Sarah, 2014. Svenskan i Helsingfors ur talarnas perspektiv. *Puhe ja kieli; Tal och språk* 34 (3), s. 119–137.
- Östman, Jan-Ola, 1991. On the language-internal interaction of prosody and pragmatic particles. I J. Verschueren (red.) *Levels of adaptation. Selected papers of the international pragmatics conference, Antwerp, August 17-22, 1987, volume II*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins publishing company. S. 203–223.

NORDICA HELSINGIENSIA

- NH 1/KKN 1 Hadle Oftedal Andersen: *Ikkje for ingenting. Jon Fosses dramatikk* (2004)
- NH 2 Mona Forsskåhl: *Mitt emellan eller strax utanför. Språkkontakt i finlandssvensk slang* (2005)
- NH 3/KKN 2 Hadle Oftedal Andersen: *Kroppsmodernisme* (2005)
- NH 4/TS 1 Jan-Ola Östman (red.): *FinSSL – Finlandssvenskt teckenspråk* (2005)
- NH 5/KKN 3 Hadle Oftedal Andersen & Idar Stegane (red.): *Modernisme i nordisk lyrikk 1* (2005)
- NH 6/TS 2 Karin Hoyer, Monica Londen & Jan-Ola Östman (red.): *Teckenspråk: Sociala och historiska perspektiv* (2006)
- NH 7 Helga Hilmsdóttir: *A sequential analysis of nú and núna in Icelandic conversation* (2007)
- NH 8 Hanna Lehti-Eklund (red.): *Att växa till lärare – svenskläraryrkesutbildning i utveckling* (2007)
- NH 9 Nina Martola: *Konstruktioner och valens: verbfraser med åt i ett jämförande perspektiv* (2007)
- NH 10/SI 1 Jan Lindström (red.): *Språk och interaktion 1* (2008)
- NH 11 Jan Lindström, Pirjo Kukkonen, Camilla Lindholm & Åsa Mickwitz (red.): *Svenskan i Finland 10* (2008)
- NH 12 Anne Huhtala: *Det pedagogiska självet: en narrativ studie av direktvalda svenskläroverstudenter berättelser* (2008)
- NH 13/KKN 4 Hadle Oftedal Andersen, Peter Stein Larsen & Louise Mønster (red.): *Stedet. Modernisme i nordisk lyrikk 2* (2008)
- NH 14/DF 1 Helena Palmén, Caroline Sandström & Jan-Ola Östman (red.): *Dialekt i östra Nyland. Fältarbete i Liljendal med omnejd* (2008)
- NH 15 Camilla Kovero & Monica Londen: *Språk, identitet och skola. En undersökning i svenska skolor i huvudstadsregionen* (2009)

- NH 16 Lieselott Nordman: *Lagöversättning som process och produkt. Revideringar och institutioner vid lagöversättning till svenska i Finland* (2009)
- NH 17 Anita Schybergson: *Kognitiva system i namngivningen av finländska handelsfartyg 1838–1938* (2009)
- NH 18/KKN 5 Hadle Oftedal Andersen, Per Erik Ljung & Eva-Britta Ståhl (red.): *Nordisk lyriktrafikk. Modernisme i nordisk lyrikk 3* (2010)
- NH 19/SI 2 Camilla Lindholm & Jan Lindström (red.): *Språk och interaktion 2* (2010)
- NH 20/DF 2 Caroline Sandström: *Genus i östra Nyland – från dialektutjämning till dialektmarkör* (2010)
- NH 21 Åsa Mickwitz: *Anpassning i språkkontakt – Morfologisk och ortografisk Anpassning av engelska lånord i svenskan* (2010)
- NH 22 Maria Green-Vänttinen, Christina Korkman & Hanna Lehti-Eklund (red.): *Svenska i finska gymnasier* (2010)
- NH 23/KKN 6 Hadle Oftedal Andersen, Per Bäckström & Unni Langås (red.): *Samspill mellom kunstartene. Modernisme i nordisk lyrikk 4* (2010)
- NH 24/DF 3 Sinikka Segerståhl: *Vaggvisor i Kuevlax. Språkliga strukturer och konstruktioner* (2011)
- NH 25 Minna Nakari: *Variation i kvinnors namnfraser i officiella dokument i Helsingfors 1780-1930. Socioonomastiska synvinklar på makt och identitet* (2011)
- NH 26 Leila Mattfolk: *Finlandssvenska åsikter om och attityder till modern språkpåverkan* (2011)
- NH 27 Hanna Lehti-Eklund & Maria Green-Vänttinen: *Svenska i finska grundskolor* (2011)
- NH 28 Charlotta af Hällström-Reijonen: *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag* (2012)
- NH 29/TS 3 Karin Hoyer: *Dokumentation och beskrivning som språkplanering – perspektiv från arbete med tre tecknade minoritetsspråk* (2012)
- NH 30/SI 3 Jan Lindström & Sofie Henricson (red.): *Språk och interaktion 3* (2012)
- NH 31 Anne Huhtala & Hanna Lehti-Eklund (red./toim.): *TAITOA kehittämässä: vieraiden kielten opiskelijoiden kielitaidosta ja kielenkäytöstä* (2012)

- NH 32 Tomas Lehecka: *Interrelaterade lexikala egenskaper. Engelska adjektivimporter i en svensk tidningskorpus* (2012)
- NH 33/KKN 7 Randi Brenden: *Åsta Holth - Feminist og postkolonialist* (2013)
- NH 34/DF 4 Helena Palmén: *Identitet i samspråk. Kodväxling till standardvarietet som risk och resurs i östnyländska samtal på dialekt* (2014)
- NH 35/KKN 8 Giuseppe Caruso: *Sigrid Undset: A modern crusader* (2014)
- NH 36 Melina Bister: *Topikövergång i textbaserade gruppsamtal* (2014)
- NH 37 Jan Lindström, Sofie Henricson, Anne Huhtala, Pirjo Kukkonen, Hanna Lehti-Eklund & Camilla Lindholm (red.): *Svenskans beskrivning 33* (2014)
- NH 38/KKN 9 Tatjana Brandt: *Livet mellan raderna. Revolt, tomrum och språkbrist i Agneta Enckells och Ann Jäderlunds tidiga poesi* (2014)
- NH 39/KKN 10 Claus Elholm Andersen: *"På vakt skal man være". Om litterariteten i Karl Ove Knausgårds Min kamp* (2015)
- NH 40 Leena Hamberg: *Samverkan i och med språket. Systemisk-funktionell analys av språkanvändning i en kommunal gränsaktivitet med nyanlända flyktingar som målgrupp* (2015)
- NH 41 Monica Londen, Åsa Mickwitz & Susanne Tiihonen (red.): *"Hur svårt kan det vara?" En antologi om hur lärare inom högre utbildning förnyar undervisningen* (2015)
- NH 42 Þórunn Blöndal: *Where grammar meets interaction. Collaborative production of syntactic constructions in Icelandic conversation* (2015)
- NH 43 Martina Huhtamäki: *En fråga om prosodi? Prosodiska drag hos frågor i Helsingforssvenska samtal* (2015)